

**JUDECĂTORIA
CHIȘINĂU
(sediul Centru)**

Republica Moldova, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 162.
Email: jcc@justice.md; Tel.: /+373 22/ 27-27-40
www.instante.justice.md

05 decembrie 2025
Dosarul nr. 2-5828/24

Curtea Constituțională a Republicii Moldova
Mun. Chișinău, str. Alexandru Lăpușneanu 28

Prin prezenta, vă comunicăm că prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 02 decembrie 2025 s-a admis cererea înaintată de SRL „Gordincom”, Gherman Ala, Gherman Pavel privind sesizarea Curții Constituționale de ridicare a excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de Procedura Civilă, înaintată în cauza civilă la acțiunea SRL „Gordincom”, Gherman Ala, Gherman Ion, Gherman Pavel către Ministerul Justiției și Procuratura Generală, cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale procuraturii.

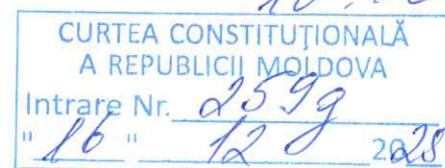
Drept urmare, Judecătoria Chișinău (sediul Centru) vă expediază sesizarea privind excepția de neconstituționalitate, copia încheierii din 02.12.2025 și copia cererii de chemare în judecată.

Anexe:

- sesizarea privind excepția de neconstituționalitate;
- copia încheierii Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 02.12.2025;
- copia cererii de chemare în judecată.

Judecător

Muruianu Maria

Sesizare privind excepția de neconstituționalitate

prezentată în conformitate cu prevederile Legii nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. c) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

in integrum a art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de procedură civilă la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care

împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de **art. 53 alin. (2)** din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul **art. 53 alin. (2)** din Constituție în corelație cu **art. 4 și art. 8** Constituție coroborat cu **art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului** de a reglementa reparația în situația urmării penale bazate pe **probe falsificate ab initio** (art. 361 Cod penal)

fiind constatată inexistența normei de drept care să reglementeze raportul litigios și să repare prejudiciul cauzat de Procuratură, în contextul în care care Legea nr. 1545/1998 (lex specialis) este constatată incapabilă să asigure un remediu efectiv și să permită repararea integrală a prejudiciilor, iar Nota de fundamentare și documentele oficiale ale Ministerului Justiției, precum și **Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation** cu concluziile accentuate în cadrul expertizării Legii 1545/1998 **în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”** au stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu **necesitatea înlocuirii integrale** întru o ulterioară conformitate cu **Convenția, actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție**

afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, *in concreto* **dreptul la reparație pentru erori în procesul penal** (art. 53 alin.(2) Constituție); **dreptul de acces efectiv la justiție** (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); **dreptul la un remediu efectiv** (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); **protecția proprietății/încrederea legitimă** (art. 1 Protocol 1 CEDO); **demnitatea, reputația și viața privată** (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); **egalitatea armelor/procesul echitabil** (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și **securitatea juridică/previzibilitatea** (principiu constituțional),

fiind justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative și tranzitorii de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă precum și **Sesizarea din oficiu a Curții Constituționale întru declararea neconstituționalității in integrum a Legii 1545/1998.**

A. Autorii excepției de neconstituționalitate

A.1. Persoană fizică

1. Nume:
2. Prenume:
3. Adresă:
4. Telefon:
5. Reprezentant:

A.1. Persoană fizică

1. Nume:
2. Prenume:
3. Adresă:
4. Telefon:
5. Reprezentant:

A.2. Persoană juridică

1. Denumire și sediu SRL „GORDINCOM”,
2. Numărul și data înregistrării 1002600055504
3. Numele administratorului GHERMAN ALA
4. Telefon și e-mail
5. Reprezentant:
6. Adresa reprezentantului (va fi anonimizată)
7. Telefonul și e-mail-ul reprezentantului (vor fi anonimizate)

A.3. Instanța de judecată

1. Judecătoria Chișinău, Sediul Centru
2. Judecător: Maria MURUIANU
4. Stefan cel Mare si Sfânt Boulevard 162, Chișinău
5. Telefon: 022 272 740

Dosarul civil nr. 2-5828/2024

PIGD 2-24046190-12-2-25042024-1

B. Informații pertinente despre cazul dedus judecării instanței de drept comun

1. Ab initio, atragem atenția Înaltei Curți că obiectul litigiului de față privește declanșarea multiplă a urmării penale și hărțuirea timp de mulți ani de zile în baza documentului de ordin fiscal-contabil: „Actului de verificare din 01.03.2008 în sumă de 12.193.828 lei.”, **dovedit definitiv falsificat și respectiv produs al infracțiunii prevăzute de art. 361 Cod penal, fapt stabilit irevocabil prin Decizia executorie a Colegiului Penal al Curții de Apel Centru (Chișinău) din 17.04.2024** – care și constituie **faptul decisiv** ce pornește ex lege curgerea dreptului material la reparație și dreptul la scuze oficiale. Lanțul causal (2009–2024) și impactul probator sunt descrise în materialele și pledoariile anexate instanței și în format scris. **Respectiv nu exista o careva identitate de obiect cu alte litigii care ar fi constituit control al Curții Constituționale**, raportată la alte **acte judiciare istorice**, iar **Decizia executorie a Colegiului Penal al Curții de Apel Centru (Chișinău) din 17.04.2024 – constituie temeiul factual-juridic de adresare în instanță în vederea reparațiilor prevăzute de art. 53 alin. (2) din Constituție** și fixează *dies a quo* la data „faptului decisiv”, adică la data de 17.04.2024, adică **data când s-a născut un drept exercitabil în vederea impunerii reparațiilor solicitate**, dar și reieșind din natura speței, acolo unde natura prejudiciului o cere, măsuri de **reabilitare** precum scuzele oficiale sau rectificările publice cu retractare a stigmatizării izvorâte din acuzații publice bazate și izvorâte din fals sub formă de crimă prescrisă de art. 361 Cod penal *ab initio*, infracțiunea de falsificare fiind ceea ce a declanșat, a pus în mișcare și a menținut în mișcare în repetate rânduri urmărirea penală în dosarul nr. 2009990087.

2. Or, istoric, prin Încheiere din 13 mai 2015 Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție adoptată în dosarul civil nr.2ra-941/2015, aflată pe rolul instanțelor perioada: 26.01.2012 – 13.05.2015, judecată în baza Legii nr.1545 s-au acordat despăgubirile pentru hărțuială ilegală a oamenilor de afaceri Gherman Ion, fondator/director SRL“Penomet Grup” și Gherman Ala, fondator/director SRL“Gordincom” în dosarul penal nr.2009990087 în perioada 04.03.2009 – 28.12.2010, iar prin Încheiere din 30 octombrie 2019 Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție adoptată în dosarul civil nr.2ra-2037/19, aflat pe rolul instanțelor perioada: 19.02.2018 – 30.10.2019, judecat în baza Legii nr.1545, a respins cererea de reparații în dosarul nr. 2009990087 **cu declararea recursului inadmisibil pentru reluarea și continuarea hărțuirii ilegală a oamenilor de afaceri Gherman Ion, fondator/director SRL“Penomet Grup” și Gherman Ala, fondator/director SRL“Gordincom” în dosarul penal nr.2009990087 după încetarea dosarului din 28.12.2010 și despăgubirilor acordate prin Încheiere CSJ din 13.05.2015**, în temeiul Ordonanței din 30.09.2015 a Procuraturii mun.Chișinău prin care sa dispus încetarea repetată a urmării penale nr.2009990087 și scoaterea repetată de sub învinuire penală a reclamanților – **în condițiile în care Procuratura a continuat de a abuza de Încheierea din 13 mai 2015 Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție adoptată în dosarul civil nr.2ra-941/2015 și a continuat acțiuni ilicite anume în baza “Actului de verificare din 01.03.2008 în sumă de 12.193.828 lei.”**, document de ordin fiscal-contabil **ulterior dovedit falsificat conform art. 361 Cod penal**.

3. **Punctul de cotitură a venit la 17.04.2024, când Colegiul Penal al Curții de Apel Centru a constatat irevocabil comiterea infracțiunii de falsificare conform art. 361 Cod penal în dosarul nr. 2009990087**, act judiciar care are efect executoriu și obligatoriu pe tot teritoriul Republicii Moldova, fixându-se *dies a quo* la data „faptului decisiv”, adică la data de 17.04.2024, adică **data când s-a născut un drept exercitabil în vederea impunerii reparațiilor solicitate. Respectiv acest act judecătoresc irevocabil și a constituit temeiul acțiunii litigiare prezente, or abia din acel moment de 17.04.2024 s-a născut dreptul la reparație exercitabil prevăzut de art. 53 alin. (2) din Constituție or a devenit cu adevărat acționabil**, pentru că până atunci nu exista certitudinea juridică minim solicitată de instituția judecătorească care să permită formularea rezonabilă a pretențiilor; totuși, în loc să fie urmată calea firească a judecării în temeiul Constituției și al Convenției, partea adversă a ridicat ziduri procedurale construite din termene decuplate de la acest „fapt decisiv”, **din interpretări înguste ale art. 2, art. 5 și art. 12 CPC** și din trimiterea exclusivă la Legea nr. 1545/1998, o lege care, în forma ei actuală, atât nu recunoaște particularitățile cazurilor de fals

probator, nu recuperează costurile necesare pentru a-l dovedi și nu oferă mecanisme de reabilitare și scuze, deși prejudiciul moral continuă atâta timp cât stigmatul rămâne neînlăturat.

PRIVITOR LA ARGUMENTUL DE NOVITATE JURIDICĂ ABSOLUTĂ

concluziile accentuate în cadrul expertizării Legii 1545/1998 în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”

Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation

prin care expertul CoE a stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu **necesitatea înlocuirii integrale** într-o ulterioară conformitate cu Convenția, **actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție**

4. Cu toate că Curtea Constituțională are multiple decizii istorice în multiple cauze privitor la constituționalitatea Legii 1545/1998, prezintă **novitate pentru Înalta Curte „Expertiza Consiliului Europei a Legii 1545/1998” (CoE) și relevanța sa directă: de ce Legea 1545 nu este capabilă de a acoperi speța fiind imperativă intervenția Înaltei Curți.**
5. Conform Ghidului practic, Constituția este un **instrument viu**, interpretabil în funcție de condițiile sociale și juridice actuale. Jurisprudența Curții nu este rigidă: **Curtea poate reveni** asupra interpretării date în trecut, atunci când circumstanțele și condițiile de viață o impun. Același Ghid arată că **faptul că o prevedere a fost deja declarată constituțională sau s-a respins o sesizare anterioară nu constituie impediment** pentru ridicarea unei noi excepții, dacă se invocă **alte critici de neconstituționalitate**. Situația de față exact asta reprezintă: critici noi, fundamentate pe alte temeiuri și anume: **Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation** prin care expertul CoE a stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu **necesitatea înlocuirii integrale** într-o ulterioară conformitate cu Convenția, **actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, dar și documentele oficiale naționale și internaționale care fortifică imperativitatea examenului constituțional.**
6. În plus, par. 82 al Hotărârii CC nr. 2 din 09.02.2016 statuează clar că normele contestate pot fi supuse controlului constituțional atunci când aplicarea lor are **tangență directă cu soluționarea cauzei.**
7. **Or, Legea 1545/1998 fiind supusă expertizării CoE, în cadrul clusterului Fundamentals, de armonizare a legislației naționale la Legislația UE, a fost constatată de expert UE ca fiind o lege spre abrogare.** Potrivit **Raportului de expertiză CoE Assessment of the Law No. 1545-1998 on Compensation** (Martie 2024, anexat integral) executat de expertul Erik Svanidze **Analiză a Legii Republicii Moldova nr. 1545 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești și a proiectelor de amendament elaborate de autoritățile naționale** executat în cadrul Proiectului „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”, **expertul UE a ajuns la următoarele concluzii:**

D. Concluzii la CoE Assessment of the Law No. 1545-1998 on Compensation

55. Anumite inconsecvențe și deficiențe ar putea fi și se pare că sunt remediate de practica judiciară, necesitând o interpretare extensivă a legii. Cu toate acestea, ținând cont de abordările legaliste predominante, **acest lucru ar fi foarte mult îngreunat de prevederile deficitare și tehnicile legislative în cauză.**

56. Temeiurile și domeniul de aplicare a Legii sunt excesiv de limitate prin definiția acțiunilor ilicite și a altor clauze de calificare (detalii) formulate la articolul 2, prin enumerarea inconsecventă și

neconformă a intervențiilor procedurale și a altor prevederi. **Ca urmare, Legea lasă în afara domeniului său de aplicare o gamă considerabilă de încălcări și prejudicii care ar putea fi cauzate chiar și de intervențiile (cu un domeniu de aplicare limitat) în cauză și, cel puțin, nu este în conformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție. În general, calitatea slabă a Legii și deficiențele sale substanțiale subminează, în mod considerabil, capacitatea acesteia de a servi drept temelie juridică adecvată și eficiența remediei naționale disponibil pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.**

57. Având în vedere gama și caracterul amendamentelor necesare pentru a aborda considerentele sugerate și conexe, ar fi oportun să se elaboreze și să se adopte un nou act legislativ. **Această abordare este recomandabilă chiar și pentru remedierea deficiențelor legislative din domeniul de aplicare imediat a Legii actuale**, și anume, repararea prejudiciilor rezultate în urma încălcărilor legate de administrarea justiției penale, inclusiv a procedurilor contravenționale.

8. Respectiv, este indicată direct poziția expertului că actul normativ Lege 1545 este incapabil să reglementeze raporturile în mod compatibil cu Convenția indicând explicit că "calitatea slabă a Legii și deficiențele sale substanțiale subminează, în mod considerabil, capacitatea acesteia de a servi drept temelie juridică adecvată și eficiența remediei naționale disponibil pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.... Această abordare este recomandabilă chiar și pentru remedierea deficiențelor legislative din domeniul de aplicare imediat a Legii actuale.
9. Totodată, prin concluzia la pct. 57, expertul CoE a afirmat că carențele fundamentale și structurale ale Legii 1545/1998 urmează a fi depășite prin adoptarea principiilor internaționale și convenționale de drept deja în procedurile judiciare aflate pe rol întru remedierea imediată a incidentelor Legii respective cu prevederile internaționale superioare celor naționale, prin prisma art. 4 și art. 8 din Constituție.
10. **Pertinență directă în speță:** Expertiza CoE este un **izvor persuasiv de bune practici și standarde CEDO** (art. 6, art. 13, **art. 5 § 5, art. 3 Protocolul 7**) iar la par. **56–57 (concluzii)** din Expertiză se constată **deficiențe structurale ale Legii 1545** (sferă excesiv de limitată, condiționări neconforme, lipsă reabilitare), **recomandând elaborarea unei noi legi cu aplicarea imediată în litigiile aflate pe rol a standardelor convenționale și internaționale**, obligațiune a Statului de altfel de a respecta prevederile la art. 4 și art. 8 din Legea Supremă.

Raționamentele concrete de speță de întrunire a condiției juridico-factice

(aplicabilitate și relevanță speței aflate în examen de fond pendinte)

ce impune Sesizarea Curții Constituționale în vederea protejării drepturilor Constituționale ale reclamantilor, dar și garantarea obligației pozitive a Statului ce rezidă în alin. (2) art. 53 din Constituție de a repara drepturile fundamentale cărora li s-a adus atingere

11. Este imperativ de a enunța că în această cauză nu discutăm despre un simplu diferend civil, ci despre urmările concrete ale unei erori judiciare născute din falsificarea probelor încă de la începutul urmăririi penale, erori care au generat, pe parcursul anilor urmărire penală nejustificată și respectiv **costuri semnificative suportate exclusiv pentru a demasca falsul rezultate cu o atingere constantă a reputației și a vieții private**, iar toate acestea s-au petrecut în contextul în care legea specială care ar fi trebuit să ofere o cale clară de reparare a rămas incompletă și inadecvată pentru astfel de situații, astfel încât victimele s-au văzut obligate să se adreseze la Înalta Curte prin intermediul prezentului exercițiu din sfera contenciosului constituțional. Falsul pretins "probator" a **generat și alimentat întreaga urmărire penală în cauza nr. 2009990087**, producând o **stare de neliniște prelungită** și o **incertitudine existențială** timp de mai mulți ani; în plan patrimonial fiind acțiuni de urmărire penală **în baza unui "act de ordin fiscal contabil" ulterior dovedit falsificat conform art. 361 Cod penal**, în sumă mai mare de **12 milioane de lei**, fiind în instanță subsidiar solicitată restituirea costurilor pentru demascarea falsului, cheltuieli judiciare și alte

costuri aferente materiale și prejudicii morale, precum și prezentarea scuzelor oficiale de către Procuratură, inclusiv Ambasadei României.

12. **Acțiune principală constă în folosirea ca temei de hărțuire a oamenilor de afaceri a "Act de verificare a decontărilor între SRL "Gordincom" și cet. Anatoii Tonconog din 01.03.2008 în sumă de 12 193 828 lei" - ca „probă” dovedit falsificat, produs al infracțiunii prevăzute de art. 361 Cod penal - începând cu anul 2009 - până la dovedirea definitivă și irevocabilă a faptului comiterii infracțiunii de falsificare la 17 aprilie 2024 prin Decizia definitivă și irevocabilă a Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău. Deciza respectivă și constituie temeiul faptic de adresare în instanță în vederea prezentării scuzelor oficiale și a reparațiilor costurilor de dovedire a falsului suportat de către victimele infracțiunii respective, comitentul fiind liberat de răspundere penală din motivul formal de intervenție a termenului de prescripție ca modalitate de amnistie în sensul art. 275 pct. 4) CPP.**
13. **Privitor la premisa de fapt și lanțul causal.** În fapt, în perioada 2009–2024 organele de urmărire penală au utilizat ca „probă” un înscris falsificat sub forma unui act fical-contabil de 12'193'828 lei; această „probă” a fost **constatată definitiv ca fals** la 17.04.2024 și anexată ca temei al prezentului litigiu încă din 25.04.2024. Formalismul excesiv manifestat prin referința Ministerului Justiției precum că comitentul infracțiunii de falsificare prevăzute de art. 361 Cod penal - nu a fost atras la răspundere penală executorie doar pe motiv de expirare a termenului de prescripție ca o modalitate de amnistie - **în mod categoric nu exonerează Statul de obligația prezentării dezmințirilor și cererii de scuze atât pe faptul urmăririi penale în baza produsului infracțiunii de falsificare ca pretins temei "legal" care presupus ar acredita acțiunii licite de constrângere în drepturi fundamentale, cât și pentru faptul tergiversării procedurilor de constatare, ce urmau a fi constatate încă în anul 2009 la administrarea falsificatului, nu să se tergiverseze această constatare până în anul 2024, iar reclamanții să suporte eforturi și cheltuieli în dovedirea falsului.**
14. Or, conform ipotezei din referința inițială a Ministerului Justiției că **Legea 1545/1998** ar rămâne temeiul procedurii interne, reclamanții au cerut, motivat, **aplicarea directă a CEDO** - întrucât mecanismul 1545 este insuficient pentru un remediu efectiv (scuze oficiale, reparații integrale), **exact cum rezultă din corectivele asumate la nivel de politici publice inclusive de Conducerea Ministerului Justiției, inclusiv în fața Comisiei Europene care monitorizează procedura de adaptare a cadrului normativ sovietic-communist la cel European și al Uniunii Europene.**
15. **Contrar argumentelor chiar propriei referințe,** singură conducerea **Ministerului Justiției** a confirmat oficial inițierea noii legi de reparații, cu mecanisme extinse de remediere (inclusiv scuze) - ceea ce întărește necesitatea alinierii la standardele CEDO în prezenta cauză.
16. Cauza penală începe în baza **ordonanței din 04.03 2009**, când organele statului ridică și folosesc un **înscris fals de 12.193.828 lei** ca probă împotriva familiei Gherman și a SRL „Gordincom”. Fără verificări minime de autenticitate, acel înscris devine **sursa "sine qua non"** a unei hărțuiri ce a fost finalizată în a.2024, când **falsul a fost constatat definitiv și irevocabil** prin **Decizie din 17 aprilie 2024 Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău**. Consecința a fost una certă - multiple percheziții, sechestre, rețineri, limitări bancare, etc..., fapte ilicite ce au fost recunoscute de Stat și respectiv în temeiul Legii nr.1545 au fost despăgubite de Instanță prin Decizie irevocabilă din 13.05.2015 Curții Supreme de Justiție. Cu toate acestea Procuratura a continuat hărțuirea în temeiul acestui falsificat, având continuare circulația de informații stigmatizante, sechestre menținute, pierderi comerciale, afectarea gravă a reputației și demnității - toate fiind acțiuni ilicite izvorâte din **proba falsificată, iar comitentul infracțiunii de falsificare, a fost liberat de răspundere din motivul intervenției termenului de prescripții prevăzut de Legiuitoarea pentru descoperirea unor asemenea infracțiuni, obligațiune imperativă ce rezidă în activitatea de serviciu a organelor de drept, ci nu a reclamanților vătămați.**

17. **Efectul juridic.** Falsul a declanșat și alimentat toate măsurile subsecvente, iar **constatarea definitivă** a falsului retroactivează întregul lanț ca **vătămare produsă de o probă nulă și falsificată ab initio**. De aici decurge, în mod direct:
1. **Răspunderea statului** (art. 1, 53 din Constituție) pentru declanșarea de către Procuratură a unor proceduri de restrângere a drepturilor fundamentale în temeiul actelor falsificate pretinse a fi veridice, or verificarea legalității probelor este o obligațiune din oficiu a organului de urmărire penală, controlul ierarhic superior al căruia este realizat de Procuratură
 2. **Obligația de reparație integrală a cheltuielilor suportate de dovedire a falsului** inclusiv cu obligarea de către instanță la prezentarea **scuzelor oficiale, inclusiv Ambasadei României**, acest drept al reclamantilor fiind garantat de **art. 1 și art. 53 din Constituție R.Moldova** dar și de **art. 20 din Constituția României**
18. Având în vedere că **falsul** a fost **cauza determinantă** atât a inițierii hărțurii în 2009, **cît și a continuării hazardului și a stării de pericol în întreagă perioada mai mare de 15 ani: anii 2009–2024, chiar și ulterior ptonunțării a Deciziei irevocabile din 13.05.2015 Curții Supreme de Justiție de despăgubire** emisă în temeiul Legii 1545, anume în temeiul actului dovedit falsificat prin decizie irevocabilă a Curții de Apel Chișinău din 17.04.2024, ce constituie o dovadă în plus că Decizia CSJ din 13.05.2015 – nu a constituit un impediment al Procuraturii la încălcarea în continuare a Constituției și a drepturilor fundamentale ocrotite de Constituție, ce constituie direct acțiuni ilicite continuate de Procuratură chiar și ulterior constatării abuzurilor prin Decizie CSJ din 13.05.2015. Respectiv se impune:
1. **Obligarea Procuraturii Generale**, reprezentat în instanță de Ministerul Justiției, la **scuze oficiale** față de reclamantși pentru hărțuirea produsă prin folosirea unei „probe” falsificate – scuze care trebuie **exprimate public** reieșind din **constatarea caracterului ilicit** al lanțului de măsuri generate de falsul de **12 193 828 lei**, iar făptuitorul și comitentul infracțiunii de falsificare – a fost liberat de răspundere penală executorie din motiv de intervenție a amnistiei prevăzute de art. 275 pct 4) CPP expirarea termenului de prescripție penală.
 2. **Despăgubiri morale** proporționale cu durata (≈16 ani) și intensitatea atingerii;
 3. **Despăgubiri materiale cert suportate** (cheltuieli de apărare, expertize etc.), or dovedirea falsului, atât prin eforturi psihice și temporale, cât și cu suportul de cheltuieli materiale, de către persoana a cărei imagine și drepturi fundamentale au fost atinse și lezate de măsuri ilegale declanșate și susținute ani la rând în baza falsului este o măsură disproporționară și încalcă principiile fundamentale de drept precum principiul prezumției nevinovăției garantat de art. 21 din Constituție, principiul legalității, principiul proporționalității (art. 53, art. 54 din Constituție) și principiul egalității armelor ce rezidă în art. 1, art. 4 și art. 16 din Constituție.
19. **Cerințele sunt legal fondate pe drepturile consfințite prin Constituție** și se încadrează explicit în **filosofia Convenției și Constituției** (care prevede reparații indiferent de vinovăția agentului, copârât pentru scuze, lărgirea temeiurilor), fiind în același timp **impus de CEDO**: art. 6, art. 8, art. 13 și **art. 3 Protocolul 7** din care izvorăște **dreptul fundamental la reabilitare**. Or, chiar **Ministerul Justiției recunoaște necesitatea înlocuirii mecanismului vechi și armonizării la standarde UE/Consiliul Europei prin noul proiect de lege, care încă urmează a trece filtrele de compatibilitate cu Legislația Europeană, or au fost semnalate deficiențe și în noul proiect.**
20. Totodată și conform art. 53 din Constituție privitor la dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică: **(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.**

21. Respectiv, **Legea Supremă** prevede reparația adusă drepturilor fundamentale atinse sau vătămăte, indiferent de culpa angajatului de Stat, or **dezideratul fundamental** al art. 53 este obligațiunea de reparație în urma atingerii sau vătămării de către Stat a drepturilor fundamentale consfințite în **Constituția Republicii Moldova**.
22. Acțiunea suplimentară vizează **Scrisoarea Procuraturii Generale din 03.07.2014** către **Ambasada României** realizată prin încălcarea protocoalelor de diplomatie, divulgare neautorizată a informațiilor de urmărire penală **cu scopul de a denigra personalitatea și credibilitatea Gherman Ala și Gherman Pavel care s-au adresat Excelenței Sale Ambasadorului României Marius LAZURCA**, prin atingere la prezumția de nevinovăție, ceea ce impune și obligarea de către instanță a Procuraturii de prezentare a scuzelor oficiale și dezmințirii către **Ambasada ROMÂNIEI**.
23. Ceea ce judecăm în prezenta speță nu este o simplă comunicare birocratică nevinovată, ci **un act oficial al Statului** – scrisoarea Procuraturii Generale din **03.07.2014**, expediată **Ambasadei României**, prin care familia Gherman a fost **etichetată drept vinovată** în cauze **nejudecate**, iar **date confidențiale** din urmărirea penală au fost **divulgate neautorizat și în afara prevederilor Codului de procedură care ar acredita asemeni divulgări sau învinuiri calomnioase** cu încălcarea **flagrantă a prezumției de nevinovăție**, cu prejudiciu moral sever și efect **transfrontalier** asupra reputației, care au efecte pînă în prezent, or:
1. Destinatarul nu este o autoritate judiciară, ci **Ambasada unui stat terț**.
 2. **Informația denigratoare și care afectează grav personalitatea fiecărui din reclamanți în fața Statului ROMÂN, care este păstrată pînă în prezent, nefiind dezmințită, ce reprezintă în sine un atac la personalitate și imagine cu efecte continuate, ce urmează iminent a fi reparat în modul solicitat**
 3. Comunicarea s-a făcut **în afara oricărei proceduri de cooperare judiciară** ori temei din Codul de procedură penală.
 4. Comunicarea s-a făcut în lipsa unei asemeni solicitări din partea Excelenței sale, Excelența Sa interpellând instituția doar pe faptul ne-examinării de către Procuratură a declarațiilor mincinoase din dosarul nr. 2008030943 rostite împotriva cetățeanului inclusiv a României, Ion Gherman
 5. **Scrisoarea oficială PG (03.07.2014)**, sub semnătura unui procuror de rang, conține:
 - nume, **numere de dosare, articole de învinuire, sume;**
 - prezentarea unor urmăriri penale, inclusiv în dosarul nr. 2009990087 în calitate de **calificări valorative ale vinovăției, constituind un atac la persoanele ce s-au adresat după ajutor la Ambasador;**
 - prezentarea unei hotărâri **ca și cum ar fi definitivă**, deși era în calea de atac, iar Procuratura fiind notificată despre existența unor declarații mincinoase în loc să le examineze, **a continuat atacul asupra membrilor familiei lui Gherman Ion pentru a descuraja cercetarea adevărului, fapt manifestat expres prin scrisoarea respectivă**, or anume neexaminarea declarațiilor mincinoase în dosarul nr. 2008030943 (în prezent în revizuire, inclusiv pe temeiul actelor dovedite falsificate, dar care au avut statut de corp delict de învinuire în dosarul respectiv) a și constituit temeiul de adresare al Ambasadorului. Or și pe acest capăt, prin ordonanța din 13.04.2022 a fost stabilită comiterea infracțiunii prevăzute de art.361 Cod penal de falsificare a probelor/corpuri delict, iar prin **Decizie din 18.07.2025 Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău (dosar 10r-1352/24 PIGD 1-24092153-02-10r-23102024)** a fost menținută poziția Procuraturii Anticorupției de liberare de vinovăție și culpă penală a procurorului Victor Olărescu care a administrat probele falsificate în calitate de temei probant, fiind indicat expres de Colegiul Penal – imperativitatea intervenției răspunderii comitentului infracțiunii de falsificare, celui ce a și depus declarații mincinoase asupra actelor falsificate, **act judiciar irevocabil cu caracter executoriu în sensul art. 313 alin. (6) și art. 467 alin. (1), (2) (3) CPP pe întreg teritoriul Republicii Moldova.**

24. **Conținutul din scrisoare a fost întocmit și expediată în Lipsa competenței, cu raționamente extra-causam, or Codul de procedură penală NU conferă procurorului competența de a transmite informații procesuale către ambasade sau misiuni diplomatice.** Comunicarea de date din dosare se face **numai** către părți ori autorități judiciare competente, și – când e cazul – **exclusiv prin canale judiciare internaționale.**
25. Și sub aspect juridico-protocolar, această scrisoare a constituit un **act administrativ extra-causam**, cu conținut ce divulgă **date confidențiale** (faza de urmărire, stadii, sume, etc..) către un terț necompetent – **divulgare neautorizată** – și **încalcă prezumția de nevinovăție** (etichetare prematură). Gravitatea este sporită de **aura oficială** și de **impactul transfrontalier** – această scrisoare constituindu-se ca un document arhivat diplomatic, ceea ce constituie și un **exces de putere** al instituției, ca metodă de justificare a acțiunilor sale ilegale.
26. **În consecința factuală** scrisoarea a devenit **document diplomatic arhivat, consolidând o imagine falsă și stigmatizantă în fața Ambasadei** a cărei implicare reclamanții au solicitat, fapt ce afectează imaginea în mod indiscutabil, iar impactul asupra reputației profesionale și sociale ale reclamanților este vădit. Or, Ala și Pavel Gherman se adresaseră Ambasadei tocmai **pentru a reclama abuzurile instituției Procuraturii** (inclusiv falsul). În loc de clarificare și verificare, PG a răspuns printr-o **învinuire publică trimisă unui stat terț, a cărui implicare se solicitaseră întru apărarea drepturilor Constituțional ocrotite ale lui Gherman Ion și de Constituția României.** Paradoxul culminează prin faptul că în **dosarul nr.2014020206** numitul **V.Vutcărău fiind pus sub învinuire pentru comiterea infracțiunii prevăzută de art.312 alin.(2) lit. a), b) și c) din Cod penal – depunerea declarațiilor mincinoase în dosarul nr.2008030943** – Procuratura Generală în scrisoarea sa **nu a retractat** nimic, nu a intervenit la acea fază, și în loc de a declanșa o anchetă amplă, **au continuat abuzul.** Respectiv, au fost încălcate două standarde prin:
- **tăcere** la minciună dovedibilă deja la acel moment, dovedită la 13.04.2022 (unul din temeiurile de revizuire a dosarului nr. 2008030943) dar și la falsul în învinuirea în dosarul nr. 2009990087, comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 Cod penal fiind dovedită irevocabil prin **actul judiciar al Curții de Apel Chișinău la 17.04.2024**
 - **stigmatizare** când victima cere protecție împotriva abuzurilor instituției. Aceasta este esența **excesului de putere.**
27. În concluzie scrisoarea expediată în adresa Ambasadei României a fost un act **extra-causam (după informațiile conținute - fără competență către misiuni diplomatice), cu divulgări neautorizate și NESOLICITATE DE AMBASADOR și calificări ILEGALE de vinovăție contrare art. 21 din Constituție** – ce atrage și atingere la **art. 6 și art. 8 CEDO.** În alte cuvinte, scrisoarea **nu este act procesual, ci act administrativ emis în afara limitelor legale, adică prin exces de putere:** exercitarea unei prerogative publice **fără temei normativ** și cu afectarea drepturilor fundamentale (demnitate, reputație, apărare). Or, transmiterea acestor informații **către o ambasadă nu are bază legală** și încalcă **confidențialitatea** procedurilor, producând o **ingerință nejustificată** în viața privată și reputația persoanei. Această divulgare, venită **chiar din partea autorității de urmărire**, are o gravitate sporită: **îi conferă credibilitate oficială** și amplifică efectul defăimător. Or **Prezumția de nevinovăție** impune ca nicio autoritate publică **să nu comunice** declarații sau acte care **sugerează vinovăția** înainte de rămânerea definitivă a hotărârii. Principiul legalității exercițiului autorității publice (statul de drept) **interzice** astfel de „inițiative” extra-causam, mai ales când conținutul afirmă **vinovății înainte de o hotărâre irevocabilă.**
28. A *contrario* Constituției și principiilor convenționale dar și a Convenției în sine – Scrisoarea din 03.07.2014 exact asta face: **proiectează public** – și diplomatic – **vinovăția** reclamanților, afectând imparțialitatea percepută a procesului și reputația personală. **Asta nu este informare neutră**, ci este **eticheta instituțională** a statului, pusă prematur pe cetățenii săi. Presumția interzice autorităților **să sugereze vinovăția** înainte de hotărârea irevocabilă, când au fost epuizate toate căile de atac. În consecință – prin Scrisoarea din 03.07.2014 **s-a proiectat public vinovăția în exteriorul sistemului judiciar și s-a creat prejudiciu reputațional.** Din acest motiv, petitul pentru **dezmințire și scuze** este nu doar adecvat, **ci obligatoriu pentru a restabili echilibrul conventional, fiind de ordinul imperativităților consacrate în Constituție.**

29. Mai ales, în condițiile stabilite în prezent de **FALS**, remediul adecvat poate fi numai o **dezmințire și prezentare de scuze publice, inclusiv către Ambasada României, cu prezentarea copieii reclamanților, pentru a verifica din nou de a nu se repeta scenariu ilicite**, dar și repararea prejudiciului moral pentru afectarea reputației internaționale. Toate acestea sunt cerute explicit în concretizarea din 04.11.2024.
30. Respectiv două acțiuni ilicite stau la baza adresării în instanță **lanțul** de măsuri edificat pe **falsul** dovedit și **scrisoarea** Procuraturii către Ambasada României, în afara cadrului procesual, cu **divulgări și calificări de vinovăție**. În drept, din moment ce s-a recunoscut însăși de Ministerul Justiției că litera Legii 1545 este neconformă standardelor, în concreto actualele reglementări fiind constatate ca nefiind în conformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, se aplică direct prevederile la art. 4, art.8 din Constituție și respectiv **Convenția EDO** și principiile generale de drept se aplică **direct** pentru a asigura un **remediu efectiv** – scuze, dezmințire, reparații morale și materiale. **Respectiv, contrar referinței și afirmațiilor Ministerului, fiind recunoscută prin acte oficiale și de către oficialii înalți ai Ministerului (Secretari de Stat) lipsa unui cadru intern eficient**, congruent cu standardele internaționale, fapt dovedit și prin CERERE nr. 8819 din 4 octombrie 2024 privind înregistrarea de către Cancelaria de Stat a proiectului de Lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale, **se impune aplicarea directă a standardelor convenționale** pentru o **reparație efectivă**.
31. **Recunoașterea în formă oficială prin aducere de scuze și dezmințiri nu este un moft sau o favoare ci este o obligațiune Constituțională a Statului, dar și o obligațiune de bun simț**, or scuzele nu costă bani sau atrag după sine careva cheltuieli materiale, ci invers, pe de o parte motivează sistemul judiciar de a nu abuza și de a neutraliza abuzurile pe viitor, iar pe de altă parte constituie o formă de reparație morală și satisfacție echitabilă în sensul atribuit de Convenție. Cerem **însănătoșirea actului de justiție** prin recunoașterea denigrării, **reabilitarea** persoanelor vătămate public inclusiv în fața Ambasadei ROMÂNIEI și respectiv a Statului ROMÂN, stat al cărui cetățeni suntem și respectiv reparația care se cuvine în modul solicitat, reieșind și din obligațiunile asumate de Republica Moldova în fața Instituțiilor Internaționale, Pactelor, Tratatelor, Acordurilor și Convenției. **Reparația adecvată** nu este opțională, ci o **obligație a statului** ce izvorăște din art. 1, art. 4, art. 8 și art. 53 din Constituție
32. Or, în cadrul ședințelor de judecată reprezentantul delegat al Ministerului Justiției a afirmat și susținut că concluziile expertizei Legii 1545/1998 ar fi fost în favoarea menținerii Legii 1545/1998, **fapt ce contravine concluziilor de facto ale expertului CoE**, la expertizarea legii respective în cadrul armonizării Legislației naționale la standardele și rigorile Europene, **alegațiile reprezentantului pîrîtului fiind contrazise și de concluziile expertului CoE, și de Nota de fundamentare a noii Legi dar și de Cererea nr. 8819 din 24.10.2024 de înregistrare în Cancelaria Guvernului a noii Legi întru reglementarea rapoartelor litigiare în condițiile reparațiilor de către Stat**. Pe când, în contradicție afirmațiilor judiciare ale reprezentantului delegat, conducerea Ministerului Justiției a **recunoscut oficial că Legea 1545/1998 este conceptual depășită** și „nu corespunde standardelor internaționale”, propunând **un nou proiect de lege** menit să înlăture lacunele: extinderea subiecților, clarificarea noțiunii de „fapte ilicite”, temeiuri mai largi de reparație, criterii clare, inclusiv **scuze oficiale** și atragerea subiectului faptei ca **copărat** când se cer scuze (art. 3 alin. 5 proiect).
33. **Or chiar și potrivit NOTEI DE FUNDAMENTARE** la proiectul de lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale și modificarea unor acte normative, **Ministerul Justiției în calitate de autor, a recunoscut și a afirmat următoarele raționamente relevante**, prin care însăși conducerea Ministerului neagă raționamentele din referința prezentată de departamentul judiciar al Ministrului, și anume, citat:

*„... Mai mult decât atât, în condițiile societății moderne, înfăptuirea justiției este unul dintre atribuțiile statului, realizat prin intermediul serviciului public înființat în acest scop. Actul de justiție se realizează în numele legii, fiind unic, imparțial și egal pentru toți. De astfel, răspunderea pentru îndeplinirea idealului de justiție revine, în primul rând, statului, în calitate de garant al legalității actului de justiție. **Răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare este consacrat la nivel constituțional. Or, potrivit***

*art. 53 alin. (2) din Constituție este prevăzut expres că: „ Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești”. În același timp, un argument forte servește faptul că însăși Convenția Europeană a drepturilor omului reglementează în art. 3 al Protocolului 7 răspunderea patrimonială pentru erori judiciare în materia penală... [...] Astfel, una dintre modalitățile prin care statul intervine în corectarea încălcărilor/erorilor admise de către actorii justiției se manifestă prin repararea prejudiciului cauzat persoanei [...] deficiențele legislative au fost accentuate și în cadrul expertizării legislației în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”.¹ Potrivit concluziei că **Legea nr.1545/1998 conține mai multe inconsecvențe și deficiențe, or, actualele reglementări nu sunt în conformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție. Prin urmare, se recomandă elaborarea unui nou act legislativ care va asigura un remediu național eficient și disponibil pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului. [...] Pornind de la numeroasele deficiențe și lacune normative din Legea nr. 1545/1998, care implică modificări conceptuale, inclusiv și numeroase modificări de ordin tehnic, se impune necesitatea elaborării și adoptării unei noi legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele contravenționale și penale, în vederea asigurării conformității cadrului normativ cu standardele internaționale, precum și cu cele mai bune practici relevante. Proiectul noii legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele contravenționale și penale are drept scop de a elimina carențele și omisiunile legislative, în vederea eficientizării mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale generate de fapte ilicite. ...”***

34. Această realitate este confirmată nu doar de documentația probatorie concretă din dosar, ci și de **documente oficiale depuse marilor Cancelarii Europene**: or, reprezentanții Ministerului Justiției în Instanță continua să perpetueze relele practice în materia de justiție în condițiile în care Conducerea Ministerului însăși a admis că mecanismul de reparație trebuie modificat și adaptat rigorilor Convenției și UE și a inițiat un proiect de lege. **Aceste recunoașteri oficiale** apar în **cererea de înregistrare** la Cancelaria de Stat (proiect + nota informativă) și în **nota de fundamentare** care afirmă explicit depășirea conceptuală a Legii 1545 și neconformități cu art. 5 alin.(5), **art. 3 Protocolul 7 și art. 13 CEDO** (inclusiv recomandarea Consiliului Europei de a adopta o **nouă lege**, nu doar de a „cârpi” vechea normă).
35. Mai mult, **Ministerul Justiției** prin răspunsuri oficiale **nr.03/2117** din 11.10.2024 și **nr.03/2684** din 23.10.2024 confirmă inițierea și derularea proiectului de lege, cu trimitere publică la consultare și înregistrare în Cancelaria de Stat. Totodată prin aceste scrisori se recunoaște **interesul legitim și aportul lui Pavel Gherman** la identificarea lacunelor legii și la propunerea soluțiilor conforme cu standardele internaționale.
36. În **interesul Justiției dar și interes individual, Pavel GHERMAN, reclamant în prezenta acțiune juridică, inclusiv în calitate de cetățean al ROMÂNIEI, stat membru al Uniunii Europene, în virtutea prevederilor la art. 227 ale TFUE și art. 44 din Cartă a adresat DEMARCHE** din 17.10.2024 Comisarului European E.S. Oliver VARHELIY (anexat integral, în limba de adresare originală) prin care am semnalat deficiențe chiar și în noul proiect de Lege înregistrat prin Cererea nr. 8819 din 24.10.2024, or sunt aspecte ce țin de colaborarea cu instituțiile UE în dosarul de extindere al Republicii Moldova, dar și de incompatibilități cu principiile internaționale și convenționale învederate de expertiza CoE, obligațiuni asumate de Republică în cadrul armonizării legislației naționale, prin clusterul *fundamentals*, fiind și obligațiuni ce izvorăsc din art. 16 alin.(1) lit. (f) ale Acordului de Asociere cu U.E.
37. Totodată prin DEMARCHE s-a solicitat Comisiei aplicarea principiului de veto și respingere spre aprobare a unei legi care nu este conformă cu principiile Convenționale CEDO menționate și de expertul CoE, fiind semnalat către Comisia Europeană la 17.10.2024 explicit că și chiar prima versiune a noii legi în locul Legii 1545 are deficiențe față de **art. 1 Protocolul 1, art. 6 și art. 13 CEDO**, solicitând corecții reale; iar **răspunsul DG NEAR (27.11.2024)** confirmă monitorizarea, subliniind prioritatea **dreptului de proprietate (art. 1 Protocol 1 CEDO), accesului la justiție (art. 6 CEDO) și remedierii efective (art. 13 CEDO)**. Aceste poziții susțin soluția noastră de aplicare directă a standardelor CEDO în cauză.

38. Or, anume problema de obligativitate de instituire a unor mecanisme LEGALE REALE de impunere a Procuraturii de prezentare și dezmințiere de informații calomnioase lansate de instituție și de prezentare a scuzelor oficiale conform art. 3 din Protocolul nr. 7 CEDO și impunerea mecanismelor de reparare a prejudiciilor pricinuite, inclusiv prin imputarea de cheltuieli nejustificate de dovedire a nevinovăției garantate de art.1 din protocolul nr.1 CEDO – a fost abordată în adresarea către **Comisarul European responsabil de armonizare a Legislației în Republica Moldova – E.S. Dl. Oliver VARHELYI prin DEMARCHE du 17 octobre / octobre 2024** (anexată la dosar) – prin care s-a indicat expres că prin prisma Convenției EDO – **Statul are ca obligațiune imperativă dar și responsabilitate instituțională ghidată de bun simț și spirit democratic – să dezmință informații false, să prezinte scuze publice și să compenseze cheltuielile pricinuite rezultate din acțiunile ilicite a Statului.** Este anexată și confirmare postala de recepție din 24.10.2024 la destinație în Bruxelles la **COMISIA EUROPEANĂ.**
39. În acest sens venind și răspunsul Șefului Unității DG NEAR CI, al Comisiei Europene, Direcția Generală Vecinătate și Negocieri privind extinderea Comunității Europene (Moldova, Georgia), prin **care și COMISIA EUROPEANĂ** a mulțimit pentru abordarea problemei, pentru aducerea la cunoștință a lacunelor normative și a cadrului normativ lacunar (inclusive în proiectul nou de Lege) și a **confirmat că asigurarea dreptului la proprietate (art. 1 Protocol 1 CEDO), accesul la justiție (Art. 6 CEDO) și dreptul la o cale de atac efectivă (Art. 13 CEDO) – SUNT ÎNTRADEVĂR DE O IMPORTANȚĂ FUNDAMENTALĂ,** documentul în original și cu traducere oficială fiind anexat instanței, dar fiind cunoscut și de către Minister, or acest răspuns a fost expediat de Comisia Europeană și Conducerii Ministerului. Or prin acest răspuns oficial, reprezentantul organului de extindere subliniază importanța fundamentală a proprietății, accesului la justiție și remediei efectiv, or **instituțiile europene au semnalat că dreptul de proprietate, accesul la justiție și remediu efectiv trebuie garantate prin noi prevederi legale și prin care se confirmă** că alinierea RM la standardele UE și internaționale în materie de justiție este în curs de monitorizare. Respectiv și pe **dimensiunea europeană** prin poziția clară a DG NEAR al Comisiei Europene se confirmă că proprietatea, accesul la justiție și **dreptul la remediu efectiv sunt prioritare în Legile de reparații a erorilor judiciare** și că va monitoriza alinierea Republicii Moldova – **ce constituie în circumstanțele lipsei normei de drept capabilă să reglementeze raportul litigios, un argument de greutate pentru aplicarea directă a CEDO în speță și aplicare directă a Constituției.**
40. Recent și conform Raportului EEAS, publicat la 04.11.2025 de Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova, Comisia este hotărâtă să sprijine acest obiectiv, care este ambițios, dar realizabil, **cu condiția ca Moldova să accelereze ritmul actual al reformelor. Menținerea ritmului reformelor este esențială,** consolidată de sprijinul parlamentar puternic pentru parcursul european al țării în urma alegerilor din septembrie. Sursa: https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/pachetul-de-extindere-2025-eviden%C8%9Biaz%C4%83-progresele-realizate-de-principali-parteneri-%C3%AEn-procesul-de_ro?s=223
41. Prezenta speță în curs de desfășurare pe rolul instanțelor moldovenești este afectată direct de gestionarea și de buna administrare a justiției în conformitate cu standardele convenționale, cererile Comisie și EEAS în privința criteriilor de referință privind statul de drept, inclusiv cu înlocuirea neîngrădită a Legii nr. 1545/1998, completarea și aducerea noii legi capabile să reglementeze raportul litigios prin alinierea practicii judiciare la standarde convenționale, **ce constituie o obligațiune a Statului în măsurile de reglementare a transpunerii realizării drepturilor fundamentale prin legislație normativă – iar în condițiile aflării pe rol deja a speței – se impune intervenția Curții Constituționale.**
42. Or, din argumentele justificative, decurge nevoia unei intervenții constituționale imediate care, fără a legifera în locul Parlamentului, să traseze lectura corectă a normelor procesuale astfel încât acestea **să nu transforme dreptul din art. 53 alin. (2) într-o promisiune fără conținut,** dar și să se constate omisiunea normativă de către înalta Curte și să fie sesizat Legiuitorul spre intervenție imperativă și imediată de completarea a vidului normativ depistat, întru realizarea Constituției și a angajamentelor Republicii Moldova în fața Instituțiilor Europene și a Curții de la Strasbourg.

43. Or, în contextul în care și potrivit raportului de expertiză CoE, documentele oficiale ale Ministerului Justiției și ulterior a Notei de fundamentare care arată expres că Legea nr. 1545/1998 a devenit „literă moartă” pentru motive concrete: neconformitate cu art. 3 Protocol 7 CEDO (lipsa unui mecanism efectiv de compensare pentru erori judiciare), neasigurarea unui remediu practic și prompt (art. 13 CEDO), formalism și termene rigide necorelate cu „faptul decisiv”, inexistența reparației integrale (inclusiv a scuzelor oficiale/reabilitării), lacune probatorii și de cuantificare a prejudiciului, absența unei proceduri speciale clare și previzibile, precum și practică judiciară oscilantă ce goleşte de conținut dreptul la reparație, fiind constatată inexistența normei de drept care să reglementeze raportul litigios și să repare prejudiciul cauzat de Procuratură, în contextul în care Legea nr. 1545/1998 (lex specialis) este constatată incapabilă să asigure un remediu efectiv și să permită repararea integrală a prejudiciilor în conformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție – se impune aplicarea directă a Convenției și Constituției la caz prin prisma prevederilor la art. 2, art. 5 și art. 12 din Codul de procedură civilă, care în redacția actuală crează sau sunt capabile să creeze deficiențe de lectură și interpretare de către instanța de judecată.
44. Dat fiind recunoscut însăși de Minister că actualele reglementări nu sunt în conformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție - respectiv Legea 1545 nu poate servi izvor de drept în prezent – poziție menținută explicit de Expertul CoE în Concluzia la pct. 57. Având în vedere gama și caracterul amendamentelor necesare pentru a aborda considerentele sugerate și conexe, ar fi oportun să se elaboreze și să se adopte un nou act legislativ. Această abordare este recomandabilă chiar și pentru remedierea deficiențelor legislative din domeniul de aplicare imediat a Legii actuale, și anume, repararea prejudiciilor rezultate în urma încălcărilor legate de administrarea justiției penale, inclusiv a procedurilor contravenționale.
45. Aceste concluzii sprijină atât **excluderea** rolului Legii 1545 în cauza de față și declararea acesteia neconstituțională în integritate de către Înalta Curte, cât și **orientarea** soluției către aplicarea directă a **temeiului constituțional și internațional stipulate la art. 4 și art. 8 din Constituție** (interpretare conformă și conformare loială la tratate), **art. 53 alin. (2)** și a standardelor CEDO cu aplicarea directă a **Convenției, fără a nega și obligațiunile asumate de Republica Moldova prin art. 12 din DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI, art. 17 din PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE și art. 1 din CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE**, dar și prevederile **Acordului de Asocieri cu UE** stipulate la **art. 12** (stat de drept, acces la justiție) și **art. 16 alin. (1) lit. f** (combaterea falsului de acte) – ce toate impun soluții interne **compatibile** cu standardele europene, mai ales când controversa privește **standardele de remediu și efectul util** al drepturilor.
46. Respectiv raționamentele expertului fortifică raționamentele și argumentele reclamantilor de adresare la Curtea Constituțională.
47. În primul rând, trebuie de verificat în ce măsură prevederile la art. 1, art. 4, art. 8 și în special art. 53 alin. (2) din Constituție își găsesc transpunere în prevederile normative. Subsidiar, în condițiile enunțate, trebuie exprimat de către Înalta Curte fără ocolișuri că dreptul la reparație consacrat de art. 53 alin. (2) este un drept material cu efect direct, care fiind violat sau neglijat atrage după sine vătămarea altor drepturi fundamentale consfințite de Constituție, enumerate imediat supra, iar procedura civilă ar trebui să fie puntea care îl trece de pe hârtie în realitate; în caz contrar nu mai vorbim despre Supremăția Constituției și nici despre un proces echitabil, ci despre o formă care devorează fondul, iar acest lucru contravine atât art. 20 din Constituție, cât și art. 6 și art. 13 din CEDO, care interzic transformarea accesului la justiție și a remediei într-o iluzie.

48. În al doilea rând, ceea ce apasă cel mai mult în această speță este **omisiunea legiuitorului**, care, plecând de la prezumția de corectitudine a probelor și a conduitei autorităților, nu a prevăzut o procedură specială pentru situația – din păcate reală – **în care probele sunt falsificate de la bun început (2009), iar acest lucru se dovedește definitiv prin acte judecătorești irevocabile și executorii abia după 15 ani (2024)**; în lipsa acestei proceduri, legea specială existentă rămâne inaptă să acopere capetele de prejudiciu specifice (inclusiv **costurile necesare demascării falsului**), nu oferă mecanisme de reabilitare (scuze oficiale, rectificări, notificări către terți) și nu corelează prescripția cu momentul adevăratei exigibilități, rezultatul fiind că persoana vătămată rămâne captivă într-o zonă gri dintre texte și realitate,
49. În al treilea rând, **pentru a ieși din acest impas, nu este nevoie ca Curtea să legifereze, ci doar să afirme, cu autoritatea ei, că art. 2, art. 5 și art. 12 CPC trebuie citite în sensul lor firesc: ca norme care facilitează judecata pe fond** cu aplicare directă a Convenției, a principiilor universal unanim recunoscute de drept și cu aplicarea directă a Constituției, Lege Supremă în Stat, cu impunerea plaspării **dies a quo la data „faptului decisiv” – în speță, 17.04.2024** – pentru că doar astfel se asigură efectul util al art. 53 alin. (2) și se respectă exigențele CEDO; iar dacă Parlamentul consideră necesar un cadru special, **Curtea poate, în rolul ei de legiuitor negativ/pasiv, să indice liniile directoare fără a înlocui opțiunea legislativă, garantând în același timp că, până la intervenția legiuitorului, instanțele au repere clare pentru a soluționa prezenta speță, dar și cauze similare pe fond, cu o reparație deplină, inclusiv prin măsuri de reabilitare acolo unde este cazul în spiritul dictat și de expertiza CoE la pct. 57.**
50. Or, prevederile la alin. (2) art. 4 din Constituție, își găsesc transpunere și în cadrul normativ procesual civil la **art. 2 alin.(1),(2) din CPC** Legislația procedurală civilă: (1) **Procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale**, de prezentul cod și de alte legi organice. **Normele de drept procedural civil din alte legi trebuie să corespundă dispozițiilor fundamentale ale Constituției Republicii Moldova** și prezentului cod. (2) **În caz de coliziune între normele prezentului cod și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției**, iar în caz de discordanță între normele prezentului cod și cele ale unei alte legi organice, se aplică reglementările legii adoptate ulterior.
51. **În același spirit la articolul 5.** Accesul liber la justiție este prevăzut că **(2) Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.**
52. **În continuare și la articolul 12.** Soluționarea cauzelor civile în temeiul legislației Republicii Moldova este prevăzut expres că **(1) Instanța judecătorească soluționează cauzele civile în temeiul Constituției Republicii Moldova, al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, al hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, al hotărârilor Curții Constituționale, al legilor organice și ordinare, al hotărârilor Parlamentului, al decretelor Președintelui Republicii Moldova, al hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale autorităților administrației publice locale.** În cazurile prevăzute de lege, instanța aplică uzanțele dacă acestea nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri. **(2) Dacă, la judecarea cauzei civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară.** **(3) În cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului).** Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrânge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare. **(4) Dacă în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute de legislația internă, instanța, la judecarea cauzei, aplică reglementările tratatului internațional.**

53. Fiind constatată inexistența normei de drept care să reglementeze raportul litigios și să repare prejudiciul cauzat de Procuratură, în contextul în care Legea nr. 1545/1998 (*lex specialis*) este constatată incapabilă să asigure un remediu efectiv și să permită repararea integrală a prejudiciilor, iar Nota de fundamentare și documentele oficiale ale Ministerului Justiției, precum și concluziile accentuate în cadrul expertizării Legii 1545/1998 în cadrul Proiectului Consiliului Europei „*Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova*” au stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu necesitatea înlocuirii integrale într-o ulterioară conformitate cu Convenția, actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, **obiectul sesizării îl constituie controlul constituționalității în integritate a art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de procedură civilă la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de art. 53 alin. (2) din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul art. 53 alin. (2) din Constituție în corelație cu art. 4 și art. 8 Constituție coroborat cu art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului de a reglementa reparația în situația urmăririi penale bazate pe probe falsificate *ab initio* (art. 361 Cod penal), afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/încrederea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art.art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional), fiind justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.**
54. Reieșind din prevederile supreme ale Constituției, în concreto instanța de drept comun nefiind îndrituită să cerceteze constituționalitatea sau se expună sub aspect constituțional în privința constituționalității unei norme sau asupra chestiunilor de neconstituționalitate abordate în fața Curții, și anume **chestiunile juridice de neconstituționalitate aflate în legătură indisolubilă cu soluționarea pe fond a cauzei cu aplicarea directă a Convenției E.D.O** (art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 1 Protocol 1 CEDO, în conexiune cu art. 6 și 13 CEDO) **și a Constituției Republicii Moldova, se impune cercetarea în contenciosul constituțional examinarea neconstituționalității în integritate a art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de procedură civilă la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de art. 53 alin. (2) din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul art. 53 alin. (2) din Constituție în corelație cu art. 4 și art. 8 Constituție coroborat cu art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului de a reglementa reparația în situația urmăririi penale bazate pe probe falsificate *ab initio* (art. 361 Cod penal), afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/încrederea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art.art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional), fiind justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.**
55. Înalta Curte în calitatea sa de Legiuitor pasiv/negativ s-a expus în asemeni situații și a intervenit multiplu ori de câte ori s-a constatat incidența prin text obstrucționalizant, sau prin efect, sau prin omisiune a Legiuitorului de a institui un cadru normativ capabil să regleze un raport litigios, precum în prezenta speță.

56. În acest sens în Hotărârea nr. 12 din 06.04.2021 la § 35. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă poate constitui obiect de examinare al Curții Constituționale dacă prin aceasta este afectat un drept fundamental (a se vedea HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 71; DCC nr. 28 din 12 martie 2020, § 24; DCC nr. 123 din 22 octombrie 2020, §26; DCC nr. 162 din 29 decembrie 2020, § 23), dar și raționamentele din HCC nr. 11 din 23.09.2025 privitor la declararea neconstituțională omisiunea Legiuitorului de a prevedea aspect procedural imperative funcționării Constituției.
57. Sunt pertinente direct raționamente Înaltei Curți expuse în HCC nr. 17 din 19 mai 2016 , § 71. În acest context, Curtea reține că, fiind în prezența unei omisiuni legislative și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, nu poate ignora viciul de neconstituționalitate existent, deoarece tocmai această omisiune este cea care generează, eo ipso, încălcarea dreptului constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. Or, Curtea Constituțională, potrivit art. 134 din Legea fundamentală, garantează supremația Constituției, ceea ce presupune, printre altele, conformitatea întregului drept cu Constituția. Reacția de intervenție a Curții este expusă în § 72 în această ordine de idei, **Curtea reține critica de neconstituționalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală, în partea ce ține de nereglementarea unui termen rezonabil pentru care poate fi dispusă măsura preventivă liberarea provizorie sub control judiciar, deoarece tocmai omisiunea și imprecizia legislativă sunt cele care generează încălcarea dreptului fundamental pretins a fi încălcat.** Respectiv adresarea la Înalta Curte are obiect de sesizare justificat integral și urmează a fi cercetată de Curte și în virtutea rolului de Legiuitor pasiv.
58. Or, imposibilitatea, fie negarea, reabilitării (cu încălcarea tuturor drepturilor supreme ce decurg din acest viciu) reprezintă o restrângere disproporționată și nejustificată a exercițiului drepturilor fundamentale și este incompatibilă cu prevederile art. 54 din Constituție, orice limitare trebuie să fie necesară și proporțională cu scopul urmărit. Or, în speță, nu există un scop legitim care să justifice negarea dreptului la reabilitare – dimpotrivă, aceasta perpetuează o situație de înjuziție și contravine principiului efectului util al controlului constituțional.
59. Dreptul la reabilitare este o expresie a drepturilor fundamentale învederate supra. Analiza de incidență cu drepturile fundamentale efectuată la capitol D, *infra*, demonstrează că fiecare articol constituțional menționat ca fiind incident normei sesizate și fiecare principiu fundamental de drept, listat *infra* este afectat simultan și interdependent de sintagma contestată.
60. Astfel, Curtea Constituțională, în exercitarea rolului său de legislator negativ și garant al supremației Constituției, este datoare să declare neconstituțională omisiunea de reglementare care face imposibilă reabilitarea efectivă a lui Ion Gherman dar pe viitor și a altor persoane aflate în situații similare, consolidând dreptul la restabilirea ordinii de drept și a demnității umane.
61. Legalitatea procesului civil este o condiție *sine qua non* a Statului de drept și a Supremației Constituției, în practică și în acțiune, nu în teorie.
62. Potrivit art. 7 din Constituție, **Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.**
63. Conform paragraf 64 al Hotărârii Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova „Curtea reține că soluționarea unui litigiu nu poate implica promovarea unui drept prin intermediul unor norme neconstituționale”.
64. Și în conformitate cu **HOTĂRÂREA Nr. HCC1/2014 din 28.01.2014 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2013 - Excepțiile de neconstituționalitate [...] dacă în procesul judecării pricinii se constată că norma de drept ce urmează a fi aplicată sau care a fost deja aplicată vine în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova, instanța de judecată formulează o sesizare către instanța de jurisdicție constituțională [...] Excepția de neconstituționalitate**

poate fi ridicată nemijlocit de către instanța de judecată în cadrul unui proces sau chiar de către părțile în proces [...] **fără a interveni în conținutul acesteia.**

65. Pertinente sunt raționamentele din par. 68. În Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 cu privire la interpretarea art.135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova Curtea a menționat: „3.3. **Excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. Ea poate fi invocată ca incident din inițiativa părților sau din oficiu de instanța de judecată. Elementele principale ale excepției de neconstituționalitate sunt:** - necesitatea efectuării unui control de neconstituționalitate; - **existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea, și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate;** - **obiectul excepției de neconstituționalitate (care este mai larg, incluzând nu numai legile, ci și alte acte normative).**
66. Înalta Curte reține și la paragraful 86 și 87 din Hotărârea respectivă că, prin **ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă a excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței de judecată.**
67. În conformitate cu prevederile paragrafului 54 a Hotărârii Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova, „**Excepția de neconstituționalitate este mijlocul de apărare, prin care partea chemată în fața unei instanțe de judecată invocă neconstituționalitatea unei norme legale. Excepția de neconstituționalitate, cu particularitățile sale, reprezintă un mijloc de acces indirect al persoanelor la instanța de contencios constituțional prin intermediul instanței de judecată.**”
68. La paragraful 63 din aceeași Hotărâre, „Curtea subliniază că **dreptul la un proces echitabil presupune eo ipso prezumția de conformitate a actelor normative interpretate și aplicate de instanța judecătorească în actul de înfăptuire a justiției cu normele constituționale și legislația internațională.**”
69. Imediat considerăm oportun de a atrage atenția că **articolul 20 din Constituție își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Pentru ca articolul 6 § 1 din Convenție să fie aplicabil, trebuie să existe o „dispută” cu privire la un „drept”** despre care se poate afirma că este recunoscut în dreptul național, indiferent dacă este protejat sau nu de Convenție. De asemenea, pentru ca articolul 6 § 1 din Convenție să fie aplicabil, **dreptul în privința căruia există o dispută trebuie să aibă un caracter „civil”.** În jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că **aspectul „civil” este aplicabil și în cazurile care, la prima vedere, nu pun în discuție un drept civil, dar care pot avea repercusiuni directe și semnificative asupra drepturilor private patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane (Denisov v. Ucraina [MC], 25 septembrie 2018, §§ 50-51) [DCC nr 137 din 29 septembrie 2022, §§ 25-27].**
70. **Or, în speța dată este prezentă în mod incontestabil existența unui drept „civil” care poate fi apărat în justiție, astfel consideră întemeiat și sub acest aspect ca Înalta Curte să supună controlului constituțional incidența legii incompatibile cu Convenția și omisiunii normative cu garantarea supremației Constituției și a protejării drepturilor fundamentale învederate supra.**
71. Astfel, potrivit paragrafului 79 din aceeași Hotărâre, Curtea menționează că, **controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate.**
72. Curtea la paragraful 80, reține că **dreptul de acces al cetățeanului prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil.** Această cale indirectă, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă de asemenea, posibilitatea Curții Constituționale, în calitatea sa de garant al supremației Constituției, să-și exercite

controlul asupra puterii legislative cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.

73. Iar în conformitate cu pct. 3 a Hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 13.02.2001 „*Pentru controlul constituționalității prevederilor art. 82 și art. 223 din Codul de procedură penală*”, **Curtea Constituțională exercită nu numai controlul constituționalității actelor normative contestate, dar examinează și sensul atribuit acestora în practica aplicării lor de către organele de drept.**
74. În aceeași ordine de idei potrivit jurisprudenței Curții Constituționale (Hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 *privind interpretarea art. 13 alin.(1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova*, (Sesizările nr. 8b/2013 și 41b/2013), § 91), **orice control de constituționalitate sau orice interpretare urmează a avea în vedere nu doar textul Constituției, ci și principiile constituționale din blocul de constituționalitate.**
75. Ghidul practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională prevede că **identitatea de obiect este aplicabilă situațiilor în care obiectul sesizării este identic cu obiectul sesizărilor anterior depuse la Curte și nu au intervenit elemente noi, de natură să determine reconsiderarea jurisprudenței Curții.** Potrivit *Ghidului practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională* – “Această condiție presupune existența unei hotărâri anterioare având la bază același motiv, pentru care ar fi valabile aceleași argumente. De exemplu, în Decizia nr. 40 din 8 mai 2018, Curtea a constatat că aceleași prevederi legale au mai fost supuse controlului de constituționalitate în Hotărârea nr. 9 din 9 martie 2017. De principiu, această situație nu poate să constituie un impediment pentru a se solicita controlul de constituționalitate din perspectiva altor critici de neconstituționalitate. Curtea a observat că în sesizare se invocă și alte argumente, prin urmare, aceasta conține elemente noi. Așadar, instanța de judecată a procedat corect atunci când a sesizat Curtea în vederea examinării excepției de neconstituționalitate.” La fel potrivit *Ghidului practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională* – “Așadar, faptul că există o hotărâre prin care o prevedere a fost constatată ca fiind constituțională sau există o decizie de inadmisibilitate **nu constituie un impediment** pentru a ridica o altă excepție de neconstituționalitate **din perspectiva altor critici de neconstituționalitate.**”
76. La fel potrivit *Ghidului practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională* – “**Curtea Constituțională a reținut în mod constant caracterul de instrument viu al Constituției care trebuie interpretată în lumina condițiilor actuale de viață.** Actele Curții reprezintă interpretări care se bucură de autoritate, în lumina condițiilor sociale și morale și a nivelului de cunoaștere științifică existente în momentul pronunțării lor. De obicei, ele sunt respectate și invocate de către aceasta în interesele certitudinii juridice și ale evoluției ordonate a jurisprudenței sale. **Totuși, Curtea poate hotărî ulterior că interpretarea pe care a oferit-o în cauzele precedente poate fi dezvoltată sau că există alte motive incontestabile pentru a-și schimba interpretarea, inclusiv pentru a se asigura că modul în care interpretează Constituția reflectă schimbările sociale și coincide cu condițiile de viață ale prezentului.**”
77. Pertinente sunt și raționamentele la par. 71. Astfel, **excepția de neconstituționalitate reprezintă o acțiune procesuală de apărare, prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței cu prevederile Constituției a unor dispoziții legale aplicabile în cauza dedusă instanței de judecată în colaborare cu raționamentele la pct. 3.2.2. Rolul judecătorului ordinar la ridicarea excepției de neconstituționalitate:** par. 74. Curtea menționează că procedura de soluționare a excepției de neconstituționalitate presupune parcurgerea a două etape distincte: (1) **etapa judiciară**, premergătoare, ce constă în invocarea excepției de neconstituționalitate în cadrul unui proces aflat pe rolul unei instanțe judecătorești și pronunțarea judecătorului asupra acestui incident procedural, finalizată eventual cu sesizarea Curții Constituționale; (2) **etapa de contencios constituțional propriu-zis, ce constă în soluționarea excepției de neconstituționalitate de către Curtea Constituțională.**

78. **Respectiv este de rolul exclusiv al Curții Constituționale de a se expune asupra incidenței normelor contestate în contenciosul constituțional din momentul invocării încălcării unui drept fundamental.** Sunt pertinente în acest sens raționamentele la par. 75. Curtea reține că, la prima etapă, rolul determinant aparține judecătorului ordinar, care, în cele din urmă, dispune ridicarea excepției de neconstituționalitate. Acesta poate fi numit „primul judecător constituțional”, care în procesul de aplicare a legii sesizează aspectele de neconstituționalitate în coroborare cu par. 76. **Prin urmare, în momentul în care judecătorul ordinar constată sau este invocată de către părți o anumită incertitudine privind constituționalitatea actului aplicabil, acesta este obligat să demareze procesul de exercitare a controlului constituționalității.**
79. În susținerea afirmației vin și raționamentele din pct. **3.2.3. Raportul între judecător și partea litigiului care ridică excepția de neconstituționalitate** par. 77. Curtea menționează că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată de către: **(1) instanța de judecată din oficiu, care, respectând principiul supremației Constituției, nu este în drept să aplice o normă în privința căreia există incertitudini de constituționalitate; (2) părțile în proces, inclusiv reprezentanții acestora, drepturile și interesele cărora pot fi afectate prin aplicarea unei norme neconstituționale la soluționarea cauzei. Aceste raționamente confirmă dincolo de orice dubiu că instanța de drept comun nu poate supune examenului constituțional stabilirea identității de obiect constituțional, or acest examen poate fi exercitat doar de către Înalta Curte.** Or și conform par. 79. Astfel, **controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate,** și respectiv la par. 80. Curtea menționează că **dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil.** Această cale indirectă, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă, de asemenea, posibilitate Curții Constituționale, în calitate sa de garant al supremației Constituției, să-și exercite controlul asupra puterii legislative cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.
80. Rolul garantor este învederat expres la par. 81. *Potrivit prevederilor legale, în momentul acceptării excepției de neconstituționalitate, judecătorul dispune, prin încheiere, suspendarea procesului.* Curtea reține că **suspendarea procesului până la soluționarea de către Curtea Constituțională a excepției de neconstituționalitate este necesară pentru a exclude aplicarea normelor contrare Constituției la soluționarea unei cauze** în conexiune cu raționamentele din par. 82. **Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:** (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.
81. În susținerea afirmației sunt elocvente raționamentele din par. 84. *În cauza Ivanciuc v. Romania (decizia nr.18624/03), fiind invocat refuzul instanței de judecată de a sesiza Curtea Constituțională cu o excepție de neconstituționalitate, Curtea Europeană a menționat. „Este conform funcționării unui asemenea mecanism faptul că judecătorul verifică dacă poate sau trebuie să depună o cerere preliminară, asigurându-se că aceasta trebuie să fie rezolvată pentru a permite să se soluționeze litigiul pe care este chemat să-l cunoască. Acestea fiind zise, nu este exclus ca, în unele circumstanțe, refuzul exprimat de o instanță națională, chemată să se pronunțe în ultimă instanță, ar putea aduce atingere principiului echității procedurii, așa cum este enunțat la articolul 6 § 1 al Convenției, în special atunci când un asemenea refuz este atins de arbitrar (Coëme și alții v. Belgia, nr. 32492/96, 32547/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 și 33210/96, § 114, CEDO 2000-VII și Wynen v. Belgia, nr. 32576/96, § 41, CEDO 2002-VIII)”*.

82. În același spirit sunt și raționamentele din par. 85. Totodată, în cauza *Pronina v. Ucraina* (no. 63566/00) Curtea Europeană a statuat că dispozițiile Convenției Europene nu garantează dreptul de acces la o instanță cu competența de a invalida sau de a nesocoti o dispoziție legală, ori de a da o interpretare oficială acesteia. De asemenea, a reținut că prevederile art. 6 din Convenție nu garantează dreptul ca o instanță națională sau internațională să fie sesizată cu o chestiune prejudicială. În același timp, față de sistemul de drept ucrainean, în care **persoanele fizice nu pot sesiza direct instanța constituțională, ci numai prin intermediul instanțelor de fond, care au o marjă de apreciere în privința sesizării**, Curtea Europeană a statuat că **instanțele au omis să analizeze cererea reclamantei din punctul de vedere al compatibilității cu dispozițiile constituționale și, prin urmare, ignorând acest aspect, deși el era specific, important și pertinent, au determinat încălcarea dispozițiilor art. 6 paragraful 1 din Convenție.**
83. În susținerea afirmației vin și raționamentele din par. 86. **Curtea reține că, prin ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă a excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței judecătorești** în coroborare cu raționamentele din par. 87. Având în vedere cele menționate, **orice instanță judiciară chemată să soluționeze un litigiu, în ipoteza unei îndoielei cu privire la constituționalitatea unei dispoziții, are atât puterea, cât și obligația să se adreseze Curții Constituționale.** Reiese clar că instanța de drept comun are obligația de a ridica chestiunea sesizării spre analiză Curții Constituționale, fiind întrunite condițiile de admisibilitate listate de Legiuitor (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate, **totuși condiția de admisibilitate la alin (4) "nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate" – fiind o condiție care ține de jurisdicția contenciosului constituțional, și în inițial examinării sesizărilor, oricum este analizată de Curtea Constituțională.**
84. În concluzie, din perspectiva criticilor de neconstituționalitate și argumentelor incontestabile aduse, sunt întrunite cumulative atât condițiile de formă prevăzute de art. 12¹. alin. (2) lit a), b), c) și d), cât și condițiile de conținut, în concreto prin actele oficiale enunțate (naționale și internaționale) cât și prin **Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation** cu concluziile accentuate în cadrul expertizării Legii 1545/1998 în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova” au stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu **necesitatea înlocuirii integrale întru o ulterioară conformitate cu Convenția, actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție** afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/încrederea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional), fiind justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.

*** Sfârșit capitol B. Continuare pe pagina următoare ***

C. Obiectul sesizării

85. Fiind constatată inexistența normei de drept care să reglementeze raportul litigios și să repare prejudiciul cauzat de Procuratură, în contextul în care Legea nr. 1545/1998 (lex specialis) este constatată incapabilă să asigure un remediu efectiv și să permită repararea integrală a prejudiciilor, iar Nota de fundamentare și documentele oficiale ale Ministerului Justiției, precum și concluziile accentuate în cadrul expertizării Legii 1545/1998 în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova” au stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu necesitatea înlocuirii integrale într-o ulterioară conformitate cu Convenția, actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, **obiectul sesizării îl constituie controlul constituționalității în integritate a art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de procedură civilă la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de art. 53 alin. (2) din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul art. 53 alin. (2) din Constituție în corelație cu art. 4 și art. 8 Constituție coroborat cu art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului de a reglementa reparația în situația urmăririi penale bazate pe probe falsificate ab initio (art. 361 Cod penal), afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/increderea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional), fiind justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.**
86. Textele pertinente ale normelor contestate spre control în contenciosul constituțional sunt învederate infra

Articolul 2. Legislația procedurală civilă

(1) **Procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale, de prezentul cod și de alte legi organice. Normele de drept procedural civil din alte legi trebuie să corespundă dispozițiilor fundamentale ale Constituției Republicii Moldova și prezentului cod.**

(2) În caz de coliziune între normele prezentului cod și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției, [...]

(3) Dacă prin tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte norme decît cele prevăzute de legislația procedurală civilă a Republicii Moldova, **se aplică normele tratatului internațional dacă din acesta nu rezultă că pentru aplicarea lor este necesară adoptarea unei legi naționale.**

Articolul 5. Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

Articolul 12. Soluționarea cauzelor civile în temeiul legislației Republicii Moldova

(1) **Instanța judecătorească soluționează cauzele civile în temeiul Constituției Republicii Moldova, al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, al hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, al hotărârilor Curții Constituționale, al legilor organice și ordinare, al hotărârilor Parlamentului, al decretelor Președintelui Republicii Moldova, al hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale autorităților administrației publice locale. În cazurile prevăzute de lege, instanța aplică uzanțele dacă acestea nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri.**

(2) Dacă, la judecarea cauzei civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară.

(3) **În cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului). Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrânge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare.**

(4) Dacă în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute de legislația internă, **instanța, la judecarea cauzei, aplică reglementările tratatului internațional.**

87. Reieșind din raționamentele înveredate la capitol B, **sfera de control depășește jurisdicția instanței de drept comun și trece în jurisdicția de contencios constituțional** și respectiv apare necesitatea justificată de exercitare a testului de constituționalitate a normelor *in integrum* de către Înalta Curte, vis-à-vis de cerințele inerente actelor normative, inclusiv prin prisma Legii 100/2017, în vederea conformării cu următoarele principii și valori supreme consfințite prin Legea Supremă:

1. **Supremația Constituției ce izvorăște din Articolul 7 din Constituție**
2. **Claritatea și previzibilitatea legii, ce izvorăște din Articolul 23 din Constituție**
3. **Competența exclusivă de control a Curții Constituționale ce rezidă în Articolele 134–135 din Constituție**
4. **Accesul la justiție ce izvorăște din Articolul 20 din Constituție și art. 6, 13 CEDO**
5. **Dreptul la apărare și remediu efectiv ce izvorăște din Articolul 26 din Constituție și art. 13 CEDO**
6. **Proportionalitatea restricțiilor vs. protecția și garanția realizării drepturilor fundamentale, ce izvorăște din Articolul 54 din Constituție**
7. **Obligațiunea necondiționată a Statului de reparare a prejudiciului cauzat de organul de urmărire penală și Procuratură, ce rezidă în alin. (2) a art. 53 din Constituție.**

88. Totodată, afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, *in concreto*

- **Dreptul la reparație pentru erori în procesul penal** garantat de art. 53 alin.(2) din Constituție
- **Dreptul de acces efectiv la justiție** garantat de art. 20 Constituție, art. 6 CEDO
- **Dreptul la un remediu efectiv** garantat de art. 20 Constituție, art. 13 CEDO
- **Dreptul la protecția proprietății/încrederea legitimă** garantat de art. 46, 127 din Constituție și art. 1 Protocol 1 CEDO
- **Dreptul la demnitate, reputație și viață privată** garantat de art. 1 Constituție, art. 8 CEDO
- **Dreptul la egalitatea armelor și la un proces echitabil în care Statul este parte egală pe proces** garantat de art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO

este justificată atât intervenția Înaltei Curți în rol de Legiuitor pasiv, cât și imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.

89. Pentru a proteja **efectul util** al drepturilor constituționale și protejate de Convenție, **se impune sesizarea Curții Constituționale**, care este **necesară și urgentă**, din următoarele motive:
- Prin **Expertiza CoE** s-a constatat că **nu există Lege de reparații compatibilă cu Convenția, care ar fi capabilă să reglementeze raportul litigios și să transpună prevederile art. 53 alin. (2) din Constituție în funcțiune, transformând drepturile fundamentale ale omului consacrate în Legea Supremă - în drepturi iluzorii.**
 - Relevanță determinantă:** soarta cauzei depinde de **lectura și efectul textului normativ stipulate la art. 2, art. 5 și art. 12 din CPC** și de fixarea **dies a quo** la **faptul decisiv** la data de 17.04.2024 – toate trei țin de lectura constituțională a art.art. 2, 5, 12 CPC. Fără o decizie interpretativă, dreptul din **art. 53 alin. (2)** riscă să rămână **iluzoriu**.
 - Dubiu serios de constituționalitate:** practica de a folosi art.art. 2, 5, 12 din CPC ca **filtre** (inadmisibilități, termene rupte de exigibilitate, refuzul probelor) contravine **art. 20** Constituție și **art. 6/13 CEDO**, iar în speță contrazice **art. 53 alin. (2)** (reparație integrală, inclusiv reabilitare), ce atrage după sine vătămarea drepturilor fundamentale consfințite de Constituție
 - Necesitatea uniformizării:** problema este **structurală**, confirmată de **Expertiza CoE** și de inițiativele MJ; este rațional ca **Curtea Constituțională** să traseze standardul **erga omnes** („**constituționale numai în măsura în care**”), astfel încât instanțele să aplice un **cadru coerent** în toate cauzele similare.
 - Protejarea efectului util:** amânarea sesizării Curții Constituționale perpetuează **formalismul** și sporește riscul ca prejudiciul cauzat să nu fie reparat contrar rigorilor art 6 și art. 13 CEDO, iar prin neacordarea **scuzelor** să fie încălcat **art. 8 CEDO** (viața privată/demnitatea).
 - Depășirea jurisdicției instanței de drept comun:** or sfera de control depășește jurisdicția instanței de drept comun și trece în jurisdicția de contencios constituțional conform art. 134, 135, 140 din Constituție.
8. Reieșind din prevederile supreme ale Constituției, *in concreto* instanța de drept comun nefiind îndrituită să cerceteze constituționalitatea sau se expună sub aspect constituțional în privința constituționalității unei norme sau asupra chestiunilor de neconstituționalitate abordate în fața Curții, și anume **chestiunile juridice de neconstituționalitate aflate în legătură indisolubilă cu soluționarea pe fond a cauzei cu aplicarea directă a Convenției E.D.O** (art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 1 Protocol 1 CEDO, în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO) și **a Constituției Republicii Moldova, se impune cercetarea în contenciosul constituțional examinarea neconstituționalității in integrum a art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de procedură civilă la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de art. 53 alin. (2) din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul art. 53 alin. (2) din Constituție în corelație cu art. 4 și art. 8 Constituție coroborat cu art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului de a reglementa reparația în situația urmăririi penale bazate pe probe falsificate *ab initio* (art. 361 Cod penal),**
- **Dreptul la reparație pentru erori în procesul penal** garantat de art. 53 alin.(2) din Constituție
 - **Dreptul de acces efectiv la justiție** garantat de art. 20 Constituție, art. 6 CEDO
 - **Dreptul la un remediu efectiv** garantat de art. 20 Constituție, art. 13 CEDO
 - **Dreptul la protecția proprietății/increderea legitimă** garantat de art. 46, ar. 127 din Constituție și art. 1 Protocol 1 CEDO
 - **Dreptul la demnitate, reputație și viață privată** garantat de art. 1 Constituție, art. 8 CEDO
 - **Dreptul la egalitatea armelor și la un procesul echitabil în care Statul este parte egală pe proces** garantat de art.art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO
- dar și **securitatea juridică/previzibilitatea** (principiu constituțional), **devine justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.**

90. Or, din argumentele aduse se constată atât lipsa unui cadru normativ congruent cu Legislația UE și rigorile Convenției, dar în subsidiar, se constată **și omisiunea concretă a legiuitorului** de a reglementa reparația în situația urmării penale bazate pe **probe falsificate ab initio** (art. 361 Cod penal) precum în speță, or și această **omisiune legislativă este capabilă de a afecta drepturile fundamentale garantate de Constituție**, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/încrederea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO).
91. Or prezenta speță dovedește o asemenea situație, de hărțuire a oamenilor de afaceri și afacerii în baza unor acte falsificate, în sumă deosebit de mare, pe parcursul a unei durate extrem de lungi, iar în contrabalansare, un mecanism legal de reparație, în spiritul Constituției, pentru o asemenea intruziune în drepturile fundamentale ale oamenilor de afaceri și companiei – nu se regăsește și asemenea reparații nu sunt normate, fapt ce constituie o OMISIUNE a Legiuitorului – omisiune ce este contrară Literii, Logicii și Spriritului textului la art. 53 alin. (2) din Constituție, care prevede expres și necondiționat răspunderea statului în asemenea situații

Articolul 53

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.

92. Este de menționat că pentru a impune careva restricții de reparații, urmează a fi făcut testul de proporționalitate cu prevederile la art. 54 din Constituție, or potrivit prevederii supreme:

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

93. **Coraborând art. 53 și 54 din Constituție și raportându-le la lipsa unui cadru normativ congruent cu Legislația UE și rigorile Convenției, deci fiind constatată inexistența normei de drept** care să reglementeze raportul litigios și să repare prejudiciul cauzat de Procuratură, în contextul în care care Legea nr. 1545/1998 (lex specialis) este constatată incapabilă să asigure un remediu efectiv și să permită repararea integrală a prejudiciilor (**litera „moartă” a Legii 1545/1998**), dar în subsidiar, fiind constatată și **omisiunea concretă a legiuitorului** de a reglementa reparația în situația urmăririi penale bazate pe **probe falsificate ab initio** (art. 361 Cod penal) precum în speță, **dar și reieșind din dezideratul suprem că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului – careva restricții normate de împiedicare a realizării dreptului la reabilitare și reparații nu pot fi instituite nici de Legiuitor, nici de către instanța de judecată, nici menținute de Înalta Curte, or este stipulat expres la art. 53 alin (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești iar la art. 54 alin (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24 și alin (4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.**
94. Totodată sunt pertinente și indispensabile prevederile la **art. 1 din Constituție**, care prevede că sunt garantate **valorile supreme** precum drepturile și libertățile omului și demnitatea omului, care reprezintă valori supreme

Articolul 1
Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

95. Sunt pertinente direct și prevederile la art. 7 din Constituție, care cu **titlu de principiu dictează în spiritul Supremației Constituției** că nici o lege și niciun alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

**Articolul 7
Constituția, Lege Supremă**

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. **Nici o lege și niciun alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.**

96. **Incidența primară invocată imediat supra cu art. 53 alin (2) din Constituție prin coraborare cu proporționalitatea restricțiilor legale guvernată de art. 54 din Constituție, în conexiune cu valorile supreme garantate de art. 1 din Constituție și principiul director că nici o lege și niciun alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică, i.e. nici o Lege care ar încălca un drept fundamental garantat de Constituție nu poate avea viață și efect juridic, atrage inevitabil după sine incidența fundamentală prin efect cu Constituția, fiind afectate ca efect drepturi fundamentale ocrotite de Constituție, in concreto**

- **Dreptul la reparație pentru erori în procesul penal** garntat de art. 53 alin.(2) din Constituție
- **Dreptul de acces efectiv la justiție** garantat de art. 20 Constituție, art. 6 CEDO
- **Dreptul la un remediu efectiv** garantat de art. 20 Constituție, art. 13 CEDO
- **Dreptul la protecția proprietății/încrederea legitimă** garantat de art. 46, 127 din Constituție și art. 1 Protocol 1 CEDO
- **Dreptul la demnitate, reputație și viață privată** garantat de art. 1 Constituție, art. 8 CEDO
- **Dreptul la egalitatea armelor și la un procesul echitabil în care Statul este parte egală pe proces** garantat de art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO

97. **Reiterăm că Înalta Curte în calitatea sa de Legiuitor pasiv și legiuitor negativ s-a expus în asemeni situații și a intervenit multiplu ori de câte ori s-a constatat incidența prin text obstrucționant, sau prin efect, sau prin omisiune a Legiuitorului de a institui un cadru normativ capabil să regleze un raport litigios, precum în prezenta speță.**
98. Curțile Constituționale sunt sesizate adesea să se pronunțe în privința unor omisiuni legislative. Conștientizând această realitate, problema omisiunilor legislative în jurisprudența constituțională a constituit genericul **celui de-al XIV-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, care a avut loc pe 2-7 iunie 2008 în orașul Vilnius. În raportul prezentat de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova la acest congres se notează că autorii sesizărilor adresate Curții pot invoca și lacunele din legislație.** Există cazuri când aceștia scot în evidență lacunele actului supus controlului constituționalității și omisiunile organului legislativ și pe cele ale guvernului. La rândul ei, dacă Curtea constată existența unor lacune sau omisiuni normative în legislație, care se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, atunci în conformitate cu art. 281 alin. (4) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 79 alin. (1) din Codul Jurisdicției constituționale poate să formuleze o adresă pentru a atrage atenția organelor respective asupra lichidării acestor lacune. De asemenea, în același raport se subliniază că „[a]dresa constituie actul prin intermediul căruia **Curtea Constituțională, fără a se substitui organului legislativ, își exercită, potrivit dispozițiilor art. 79 alin. (1) din Codul Jurisdicției constituționale, rolul său de «legislator pasiv», insistând asupra unor lacune sau curențe existente în legislația în vigoare, datorate nerealizării prevederilor Constituției sau asupra necesității de a se opera modificări în reglementările legale, care au făcut obiectul controlului de constituționalitate**”. **Prima hotărâre a Curții Constituționale a Republicii Moldova prin care s-a declarat neconstituționalitatea unei prevederi legale în partea ce ține de omisiunea legislativă de a reglementa un anumit aspect a fost pronunțată în 2016.** În particular, Curtea Constituțională a Republicii Moldova trebuie să se pronunțe cu privire la constituționalitatea art. 191 C. proc. pen., articol care reglementează liberarea provizorie sub control judiciar. Problema centrală a constat în faptul că legislatorul nu a stabilit termenul maxim pentru care să poată fi dispusă această măsură preventivă (i.e. liberarea provizorie sub control judiciar). **Curtea a constatat că lipsa termenului de aplicare a măsurii liberării provizorii sub control judiciar constituie o omisiune legislativă contrară Constituției. În acest context, Curtea a reținut că, fiind în prezența unei omisiuni legislative și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, ea nu poate ignora viciul de neconstituționalitate existent, deoarece tocmai această omisiune este cea care generează, eo ipso, încălcarea dreptului constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle.** Din aceste motive, Curtea a admis parțial excepția de neconstituționalitate și a declarat neconstituțional art. 191 C. proc. pen., în partea ce ține de omisiunea de a reglementa termenul pentru care poate fi dispus controlul judiciar și durata maximă a acestei măsuri. **În consecință, în vederea remedierii deficienței de reglementare și înlăturării viciului de neconstituționalitate, Curtea a emis o Adresă pentru Parlament, pentru a opera modificări în Codul de procedură penală, ținând cont de raționamentele menționate.** Astfel reieșind din Jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova, considerăm prezenta adresare întemeiată, legală și care corespunde în mod total atribuțiilor Curții Constituționale de legiuitor pasiv.
99. În acest sens în Hotărârea nr. 12 din 06.04.2021 la **§ 35. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă poate constitui obiect de examinare al Curții Constituționale dacă prin aceasta este afectat un drept fundamental (a se vedea HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 71; DCC nr. 28 din 12 martie 2020, § 24; DCC nr. 123 din 22 octombrie 2020, §26; DCC nr. 162 din 29 decembrie 2020, § 23).**
100. **Sunt pertinente direct raționamente Înaltei Curți expuse în HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 71. În acest context, Curtea reține că, fiind în prezența unei omisiuni legislative și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, nu poate ignora viciul de neconstituționalitate existent, deoarece tocmai această omisiune este cea care generează, eo ipso, încălcarea dreptului constituțional al persoanei de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle.** Or, Curtea Constituțională, potrivit art. 134 din Legea fundamentală, garantează supremația Constituției, ceea ce presupune, printre altele, **conformitatea întregului drept cu Constituția.** Reacția de intervenție a Curții este expusă în **§ 72 În această ordine de idei, Curtea reține critica de neconstituționalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală, în partea ce ține de**

nereglementarea unui termen rezonabil pentru care poate fi dispusă măsura preventivă liberarea provizorie sub control judiciar, deoarece tocmai omisiunea și imprecizia legislativă sunt cele care generează încălcarea dreptului fundamental pretins a fi încălcat. Respectiv adresarea la Înalta Curte are obiect de sesizare justificat integral și urmează a fi cercetată de Curte și în virtutea rolului de Legiuitor pasiv.

101. Fiind creionată situația de drept deficitară, **cerem Curții Constituționale să supună examentului Constituțional prevederile contestate și să spună limpede că art. 2, 5 și 12 din Codul de procedură civilă nu pot fi folosite ca pretexte pentru a opri și soluționa efectiv prin remediu o acțiune întemeiată aplicarea directă a Convenției, pe art. 1, 4, 8 și 53 alin. (2) din Constituție**, mai ales atunci când temeiul juridic principal al pretenției este anume constatarea irevocabilă a falsului probator – a devenit cert abia la 17.04.2024 prin decizia irevocabilă și executorie a Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău prin care a fost constatată comiterea infracțiunii de falsificare a probei în dosarul nr. 2009990087, și că aceleași norme trebuie citite astfel încât să permită soluționarea în fond cu soluție judiciară în lipsa normei capabilă să reglementeze raportul litigios, și să admită măsuri de reabilitare adecvate, ca parte a reparației integrale, pentru că altfel procedura nu mai este un instrument în serviciul dreptului, ci o barieră care îl golește de conținut.
102. **Reieșind din conflictele și incidența învederată cu Constituția**, totodată fiind constatată prin experiza CoE incompatibilitatea Legii 1545/1998 cu Convenția și incapacitatea acesteia de a servi temei de drept care să reglementeze raportul litigios, **dar și riscul de atingere a multiplelor drepturi fundamentale garantate de Constituție reclamantilor, admiterea prin încheiere a Cererii de sesizare a Curții Constituționale cu următoarele cerințe:**
1. Să se pronunțe o **decizie interpretativă prin care art. 2, art. 5 și art. 12 CPC sunt declarate constituționale numai în măsura în care permit soluționarea pe fond a acțiunilor bazate pe aplicarea directă a Convenției, pe art. 4, art. 8 și art. 53 alin. (2) din Constituția** după constatarea irevocabilă a ingerințelor ilegale în drepturile și libertățile fundamentale, fixează *dies a quo* la data „faptului decisiv”, și includ, acolo unde natura prejudiciului o cere, măsuri de **reabilitare** precum scuzele oficiale sau rectificările publice cu retractare a stigmatizării izvorâte din acuzații publice bazate și izvorâte din fals sub formă de crimă prescrisă de art. 361 Cod penal *ab initio*.
 2. Ulterior expertizei CoE, să se **constate și prin prisma Constituției** că există o **omisiune legislativă neconstituțională**, constatând în lipsa unui cadru normativ special pentru repararea prejudiciilor rezultate din falsul probator *ab initio* și în lipsa unor mecanisme explicite pentru prezentarea scuzelor și înlăturarea stigmatului, **ceea ce contravine art. 1, art. 4, art. 8, art. 20 și art. 53 alin. (2) din Constituție**, deoarece lasă victima fără un remediu efectiv și previzibil.
 3. Să se **exercite rolul de legiuitor negativ/pasiv**, stabilind o **obligație interpretativă erga omnes** pentru instanțe și adresând Parlamentului o **recomandare fermă** de completare a legislației într-un termen rezonabil, cu reguli clare privind exigibilitatea (legată de faptul decisiv), structura capetelor de prejudiciu, includerea **costurilor probatorii** și a **măsurilor de reabilitare**, precum și **reguli de prescripție compatibile cu descoperirea obiectivă/efectivă**.
 4. **Înalta Curte să dispună aplicarea la caz a dispozițiilor** și să se prevadă **măsuri tranzitorii** prin care instanțele de drept comun să aplice direct art. 53 alin. (2) împreună cu prevederile Supreme din Constituție și în coraborare cu art. 6, art. 13 CEDO și art.1 Protocol 1 CEDO, astfel încât cauzele similare să fie judecate pe fond, cu probele necesare, **cu dies a quo fixat la data constatării irevocabile**, și cu obligativitatea acordării de scuze oficiale sau rectificări atunci când acestea sunt necesare pentru a repara pe deplin atingerea demnității și reputației.
 5. Totodată, Legea 1545 fiind constatată prin actele oficiale și Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation ca fiind în **neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție - sesizarea din oficiu și declararea Legii 1545/1998 ca fiind în integrum neconstituțională**

D. Argumentarea incidenței unui drept sau a mai multor drepturi din Constituție

103. În contextual sesizat, incidența primară invocată are loc cu art. 53 alin (2) din Constituție prin coroborare cu proporționalitatea restricțiilor legale guvernată de art. 54 din Constituție, în conexiune cu valorile supreme garantate de art. 1 din Constituție și principiul director că nici o lege și niciun alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică, i.e. nici o Lege care ar încălca un drept fundamental garantat de Constituție nu poate avea viață și efect juridic, atrage inevitabil după sine incidența fundamentală prin efect cu Constituția, fiind afectate ca efect drepturi fundamentale ocrotite de Constituție, *in concreto*
- Dreptul la reparație pentru erori în procesul penal garantat de art. 53 alin.(2) din Constituție
 - Dreptul de acces efectiv la justiție garantat de art. 20 Constituție, art. 6 CEDO
 - Dreptul la un remediu efectiv garantat de art. 20 Constituție, art. 13 CEDO
 - Dreptul la protecția proprietății/încrederea legitimă garantat de art. 46, 127 din Constituție și art. 1 Protocol 1 CEDO
 - Dreptul la demnitate, reputație și viață privată garantat de art. 1 Constituție, art. 8 CEDO
 - Dreptul la egalitatea armelor și la un proces echitabil în care Statul este parte egală pe proces garantat de art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO
104. Or, expertizei Consiliului Europei (dar și a Notei de fundamentare, document național), Legea nr. 1545/1998 este **neconformă** cu **art. 3 Protocolul nr. 7, art. 5 §5 CEDO (lex specialis) și art. 13 CEDO**, fiind recomandată **abrogarea ei integrală** și instituirea unui mecanism **efectiv** (compensație integrală, **scuze oficiale** în 15 zile, criterii clare, termene raportate la **faptul decisiv**).
105. Respectiv, până la intervenția legiuitorului, **art. 2, 5 și 12 CPC** trebuie citite „în măsura în care” să nu blocheze efectul **art. 53 alin. (2) Constituție** și standardele CEDO, asigurând **restitutio in integrum** (material + moral) și un **remediu efectiv**.” În modul solicitat la reparație de reclamanți, or sunt afectate drepturile fundamentale înveredate supra. În acest sens, **Constituția la art. 53 alin. (2) conferă un drept direct și imediat la reparație pentru erorile în procesul penal**, astfel că din momentul în care falsul probator a fost constatat irevocabil la 17.04.2024 dreptul tău la reparație s-a născut și este exigibil, neputând fi anulat de incompatibilitatea Legii nr. 1545/1998 cu Convenția sau careva de filtre procedurale din CPC la art. 2, 5 și 12 precum prezentat detaliat la capitol C al prezentei sesizări.
106. Or conform concluziilor expertizei CoE **Assessment of the Law No. 1545-1998 on Compensation** la par. 56. Este indicat expres că temeiurile și domeniul de aplicare a Legii sunt excesiv de limitate prin definiția acțiunilor ilicite și a altor clauze de calificare (detaliere) formulate la articolul 2, prin enumerarea inconsecventă și neconformă a intervențiilor procedurale și a altor prevederi. **Ca urmare, Legea lasă în afara domeniului său de aplicare o gamă considerabilă de încălcări și prejudicii care ar putea fi cauzate chiar și de intervențiile (cu un domeniu de aplicare limitat) în cauză și, cel puțin, nu este în conformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție. În general, calitatea slabă a Legii și deficiențele sale substanțiale subminează, în mod considerabil, capacitatea acesteia de a servi drept temei juridic adecvat și eficiența remediei naționale disponibil pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.**
107. Or, Expertiza CoE **Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation** efectuată în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova” a constatat depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu **necesitatea înlocuirii integrale** întru o ulterioară conformitate cu Convenția, actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele **lex specialis** ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție

108. **Totodată, expertul CoE la pct. 56 din raport, nu doar a constatat neconformitatea generală** cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, **dar și a constatat expres calitatea slabă a Legii și deficiențele sale substanțiale subminează, în mod considerabil, capacitatea acesteia de a servi drept temei juridic adecvat și eficiența remediei național disponibil pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.**
109. **Cerința standardului de calitate a Legii este dictată de art. 23 alin (2) din Constituție.** De calitatea legilor depinde eficiența activității de realizare a dreptului și stabilitatea întregului sistem de drept al statului. Mai mult, dezvoltarea în continuare a dreptului, a statului și a societății cere din partea legiuitorului o atenție deosebită față de calitatea actelor normative adoptate, moment de care depinde eficiența realizării lor, stabilitatea sistemului de drept și viitorul statului de drept, altfel spus, de calitatea legilor depinde și viitorul statului, bunăstarea cetățenilor, climatul investițional și imaginea țării în plan internațional. **Ideea centrală a acestor afirmații are o valoare axiomatică, întrucât este de necontestat faptul că calitatea legii reprezintă o condiție fundamentală a existenței și perpetuării statului de drept și a realizării rolului acestuia în viața individului.**
110. **Un rol important în acest sens i-a revenit Curții Europene a Drepturilor Omului** care, prin intermediul jurisprudenței sale, în lipsă de reglementări normative exprese (la nivel european), a reușit să impună statelor semnatare ale Convenției europene a drepturilor omului, obligația asigurării și respectării principiului securității juridice în activitatea legislativă, executivă și judiciară a acestora. **În esență, într-un sens mai larg, este vorba despre asigurarea calității actelor normative (adoptate de legislative și executive), precum și a hotărârilor judecătorești (pronunțate de către instanțele de judecată) sub aspectul clarității, preciziei, exactității și previzibilității dispozițiilor acestora. Așadar, întru onorarea acestor obligații, statele sunt chemate să întreprindă acțiuni concrete și eficiente în vederea asigurării și monitorizării calității acestor acte.**
111. **Din categoria criteriilor juridice a calității Legii fac parte conformitatea legii cu Constituția, tratatele și convențiile internaționale și cu alte legi, caracterul sistemic al legii, respectarea de către legiuitor a regulilor tehnico-legislative, stabilitatea legii și conformitatea cu principiile convenționale și Convenția E.D.O.**
112. **Asigurarea calității corespunzătoare a actelor normative este posibilă doar cu ajutorul expertizei legislației.** Mai mult, expertiza reprezintă atât o condiție indispensabilă calității legilor, cât și a caracterului lor efectiv, fapt ce desigur nu poate fi contestat. Doar expertiza permite elucidarea neajunsurilor activității de legiferare, atrage atenția legiuitorului asupra contradicțiilor conținute de legi în raport cu Constituția statului, cu principiile de drept general acceptate și normele de drept internațional, cu considerentele expuse în jurisprudența constituțională, inclusiv, cu standardele și normele de tehnică legislativă, recunoscute în activitatea de legiferare. Expertiza permite asigurarea calității legilor, întrucât contribuie la fundamentarea științifică a acestora, corelarea lor, precum și reliefaarea posibilelor consecințe negative sociale, economice, juridice, ecologice sau de altă natură care pot interveni în procesul de aplicare a acestora. Pornind de la acest rol important în procesul de elaborare și adoptare a legilor, expertiza este atribuită la cea mai importantă etapă tehnologică a procesului legislativ.
113. În acest sens sunt evidente și incontestabile **concluziile expertizei CoE Assessment of the Law No. 1545-1998 on Compensation la pct. 56 din expertiza nominalizată a CoE**, prin care expertul a constatat expres că temeiurile și domeniul de aplicare a Legii sunt excesiv de limitate prin definiția acțiunilor ilicite și a altor clauze de calificare (detaliere) formulate la articolul 2, prin enumerarea inconsecventă și neconformă a intervențiilor procedurale și a altor prevederi. Și ca urmare, Legea lasă în afara domeniului său de aplicare o gamă considerabilă de încălcări și prejudicii care ar putea fi cauzate chiar și de intervențiile (cu un domeniu de aplicare limitat) în cauză și, cel puțin, nu este în conformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, iar **calitatea slabă a Legii și deficiențele sale substanțiale**

subminează, în mod considerabil, capacitatea acesteia de a servi drept temelie juridică adecvată și eficiența remediei naționale disponibile pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.

114. **Respectiv Legea 1545/1998 din perspectiva Europeană nu poate servi temei de drept, or nu prezintă un nivel necesar de eficiență a remediei naționale disponibile pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.**
115. **Privitor la standardul calității legii.** Așa cum prevede articolul 54 alin. (2) din Constituție, „exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor **prevăzute de lege**”. Sintagma „prevăzută de lege” presupune ca legea să îndeplinească anumite condiții de calitate. În acest sens, articolul 23 alin. (2) din Constituție impune adoptarea de către legislator a unor legi accesibile și previzibile.
116. Potrivit jurisprudenței constante a Înaltei Curții **condiția previzibilității legii** este îndeplinită atunci când persoana poate prevedea – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care o conduită le poate implica (*Berardi și Mularoni v. San Marino*, 10 ianuarie 2019, § 40; *Khodorkovskiy și Lebedev v. Rusia* [nr. 2], 14 ianuarie 2020, § 570). În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că, pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat în mod clar și inteligibil, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 6 din 10 martie 2020, § 69; HCC nr. 18 din 30 iunie 2020, § 79; DCC nr. 3 din 16 ianuarie 2020, § 25).
117. **Totodată, Curtea reiterează că o normă corespunde exigenței previzibilității atunci când oferă o măsură de protecție împotriva imixtiunilor arbitrare din partea autorităților publice (*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano v. Italia* [MC], 7 iunie 2012, § 143).**
118. **Privitor la scopul legitim.** Din articolul 54 alin. (2) din Constituție rezultă că ingerințele într-un drept fundamental trebuie să urmărească realizarea unuia sau mai multor din următoarele **scopuri legitime**: protecția securității naționale, asigurarea bunăstării economice a țării, asigurarea ordinii publice, în vederea prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protecția drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și garantarea autorității și imparțialității justiției. **În prezenta speță nu se atestă careva argumente sau condiții speciale capabile să impună restricții protecției, realizării și reparării drepturilor fundamentale garantate de Constituție, in concreto**
- **Dreptul la reparație pentru erori în procesul penal** garantat de art. 53 alin.(2) din Constituție
 - **Dreptul de acces efectiv la justiție** garantat de art. 20 Constituție, art. 6 CEDO
 - **Dreptul la un remediu efectiv** garantat de art. 20 Constituție, art. 13 CEDO
 - **Dreptul la protecția proprietății/încrederea legitimă** garantat de art. 46, 127 din Constituție și art. 1 Protocol 1 CEDO
 - **Dreptul la demnitate, reputație și viață privată** garantat de art. 1 Constituție, art. 8 CEDO
 - **Dreptul la egalitatea armelor și la un proces echitabil în care Statul este parte egală pe proces** garantat de art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO
119. Asadat nu se constată vreun scop special care ar putea fi subsumat scopurilor legitime generale prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție, **în vederea justificării respingerii cerințelor de reparație și dezmințire precum invocate de reclamant și de detaliere a raportului cauză-efect.**
120. **În continuarea criticilor de neconstituționalitate, expertul a enunțat la pct. 57 că având în vedere gama și caracterul amendamentelor necesare pentru a aborda considerentele sugerate și conexe, ar fi oportun să se elaboreze și să se adopte un nou act legislativ. Această abordare este recomandabilă chiar și pentru remedierea deficiențelor legislative din domeniul de aplicare imediat a Legii actuale, și anume, repararea prejudiciilor rezultate în urma încălcărilor legate de administrarea justiției penale, inclusiv a procedurilor contravenționale – respectiv deja în prezenta speță urmează a fi aplicate standardele convenționale și aplicată direct Convenția și Constituția, Legea Supremă.**

121. În concluzie, fiind constatată incompatibilitatea mecanismului de reparație prescris prin *lex specialis* Lege 1545/1998, dar și vidul normativ de transpunere a unor prevederi normative de realizare a dreptului ce rezidă în alin (2) a art. 53 din Constituție – se aduce atingere la un șir de drepturi fundamentale – dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/increderea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional).
122. Precum învederat supra, **afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție** prevederile la art. 2, 5 și 12 din Codul de procedură civilă, urmează a fi supuse controlului constituțional **in integrum la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care** împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de art. 53 alin. (2) din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul art. 53 alin. (2) din Constituție în corelație cu art. 4 și art. 8 Constituție coroborat cu art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului de a reglementa reparația în situația urmăririi penale bazate pe probe falsificate *ab initio* (art. 361 Cod penal)
123. Prevederile la art. 2, 5 și 12 din Codul de procedură civilă reprezintă inclusiv o transpunere a prevederilor la art. 1, 4, 7 și 8 din Constituție – care prevăd valorile supreme în statul de drept, conformitatea și loialitatea tratatelor internaționale și Convenției, dar și Supremația Constituției.
124. Omisiunea Legiuitorului de a crea acte normative capabile să transpună în realizare dezideratele și prevederile Legii Supreme – nu pot fi catalogate ca condiții imputabile cetățeanului vătămat într-u drept al său, fie prin lege strâmbă, fie prin literă moartă a Legii, fie prin vid normative fie prin omisiuni de realizare și protejare a drepturilor fundamentale consfințite în Constituție, or este vădită
1. Omisiunea legiuitorului privind normarea reparării prejudiciilor în situația urmăririi penale bazate pe probe falsificate, ce este interzisă de art 361 Cod penal, art 16 alin (1) lit (f) din Acordul de Asociere și respectiv nu transpune sensul și spiritul art. 53 alin. (2) Constituție
 2. Există un vid normativ în materia reparației pentru erori generate de falsificarea probelor și efectele sale asupra drepturilor fundamentale – ce constituie atât incidență constituțională, cât și cu standarde CEDO
 3. Este vădită neconformitatea cadrului intern cu art. 53 alin. (2) Constituție în cazurile de fals probator, or nu există remedii prevăzute de o situație reală, în realitatea obiectivă
 4. Lipsește reparația pentru urmărirea penală întemeiată pe probe falsificate ce rezidă în obligația pozitivă a statului, iar careva prevederi limitative de aplicare a art. 2, 5 și 12 din CPC devin **neconstituționale**
 5. Există o lacuna de interpretare a momentului nașterii a dreptului la reparație în caz de falsificare a probelor: **momentul nașterii, întinderea reparației și remediile necesare. Curtea urmează explicit să fixeze *dies a quo* la data „faptului decisiv”, adică la data de 17.04.2024, adică data când s-a născut un drept exercitabil în vederea impunerii reparațiilor solicitate, or de altfel dezideratele ce izvorăsc din logica și spiritul normei art 53 alin (2) din Constituție ar fi golite de conținut și anihilate, or de altfel remediile reale și termenele ar curge înainte de a exista certitudinea juridică a erorii survenită din infracțiune nedepistată în timp util de organul responsabil, la caz Procuratura.**
125. În continuarea justificării fixării *dies a quo* la data „faptului decisiv”, adică la data de 17.04.2024, adică data când s-a născut un drept exercitabil în vederea impunerii reparațiilor solicitate, este vădit că **legislatorul a omis** să reglementeze proceduri speciale pentru **repararea prejudiciilor cauzate prin urmărirea penală desfășurată pe bază de probe falsificate ab initio** (art. 361 Cod penal), iar această omisiune, dublată de utilizarea rigidă a normelor procedurale civile, **neutralizează** efectul art. 53 alin. (2) din Constituție. În această ipoteză, **dreptul la reparație poate devine exigibil numai la data constatării irevocabile a falsului,**

ca „fapt decisiv”, iar **art. 2, 5 și 12 CPC** urmează a fi verificate la nivel constituțional și interpretate în măsura în care să permită **judecata pe fond** și acordarea **restitutio in integrum**, inclusiv **scuze oficiale/rectificări**, potrivit **art. 4 și 8 din Constituție** și **art. 3 Protocolul nr. 7, art. 6, art. 13 și art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO**.

126. Or, **Expertiza Consiliului European a constatat „numeroase inconsecvențe și deficiențe”**, în concreto că reglementările actuale **nu sunt în conformitate** cu standardele CEDO cu concluzia oficială că **se impune abrogarea în întregum** a Legii 1545, fiind necesară **o nouă lege** cu modificări **conceptuale** și multiple ajustări tehnice pentru a fi compatibilă cu Convenția, printre care
- Ambiguitatea și neclaritatea unor noțiuni esențiale** din legea veche.
 - Număr limitat de subiecți ai răspunderii** acoperiți de lege.
 - Neclarități privind caracterul ilicit al faptei** (când și ce intră în sfera legii).
 - Reglementări insuficiente privind criteriile de acordare** (extrasul se întrerupe în copie; sensul indică criteriile de **despăgubire/reparație**).
127. Ca urmare, **este cert stabilit că prevederile actuale „nu pot constitui nici temei de drept, nici izvor de drept”** pentru instanțele naționale în materie de **reparații pentru erori judiciare**, iar **scopul noii legi este de a elimina carențele și omisiunile** și de a eficientiza mecanismul de reparare a prejudiciilor cauzate în procesele penale/contravenționale, mai ales în condiția în care există și recunoașterea instituțională a depășirii conceptuale și a neconformităților (de către MJ, în cererea de înregistrare la Cancelaria de Stat și în Nota de fundamentare).
128. **Respectiv, infra este prezentat tabelul de incidență**

“Drepturile constituționale încălcate, legătura lor cu art. 2, 5, 12 CPC și incidența lor în speță”

Drept constituțional încălcat	Incidența complexă în speță: conținutul și mecanismul încălcării
<p>Dreptul la reparație pentru erori în procesul penal</p> <p>Incidență cu Art. 53 alin. (2) Constituție și art. 3 Protocolul nr. 7 CEDO</p>	<p>Dreptul „pivot” al cauzei.</p> <p>Art. 2, 5 și 12 CPC, coroborate cu Legea 1545, cad sub risul de aplicare astfel încât reclamantii să nu poată obține o reparație efectivă pentru eroarea penală constatată în 2024 prin acte executorii. Or, Art. 53 alin. (2) consacră obligația obiectivă a statului de a repara integral prejudiciile cauzate prin erori judiciare în procese penale, indiferent de culpa funcționarilor. În speță, eroarea judiciară rezultă din folosirea unui act de verificare falsificat ca temei al urmăririi penale, fals constat definitiv abia la 17.04.2024. De la acest „fapt decisiv” se naște dreptul efectiv la reparație. Totuși, prin interpretarea rigidă a art. 2, 5 și 12 CPC și raportarea exclusivă la Legea 1545/1998 (recunoscută chiar de stat ca fiind neconformă standardelor CEDO), există riscul real ca reclamantilor să li se refuză o acțiune reală, în spiritul art. 53 alin. (2). Dreptul la reparație rămâne astfel pur teoretic și iluzoriu, ceea ce constituie o încălcare directă a Constituției și a principiului supremației Constituției asupra unor acte cu caractere normative precum CPC și lex specialis Lege 1545/1998.</p> <p>Totodată există riscul ca termenele să fie decuplate de la „faptul decisiv”, prin trimiteri rigide la o lege specială neconformă standardelor CEDO, incidență ce goleşte suplimentar de conținut art. 53 alin. (2) din Constituție.</p>

<p>Dreptul de acces efectiv la justiție</p> <p>Incidență cu Art. 20 Constituție, art. 6 CEDO</p>	<p>Art. 20 garantează nu doar accesul formal la instanță, ci accesul efectiv, adică posibilitatea concretă de a obține examinarea cauzei pe fond și o hotărâre aptă să remedieze încălcarea drepturilor. Reclamantii au sesizat instanța imediat după hotărârea penală din 17.04.2024, anexând constatarea falsului și probatoriu complet. În condiția vidului normative și a incompatibilității Legii 1545/1998 cu Convenția, Instanța urmează să utilizeze prevederile art. 2, 5, 12 CPC pentru a ridica bariere pur formale și să aplice direct Legea Supremă – Constituția, precum și să aplice direct prevederile Convenției. Măsura în care textul normelor criticate împiedică aplicarea direct, devine o situație ce echivalează cu un formalism excesiv. Practic, reclamantii sunt privați de un acces real la justiție pentru a obține reparația erorii penale alimentate de infracțiunea de falsificare (art. 361 Cod penal).</p> <p>Or, deși reclamantii sesizează instanța după constatarea definitivă a falsului, art. 2, 5 și 12 CPC cad sub riscul de a fi interpretate de instanță, la cererea pînților, pentru a respinge acțiunea pe excepții formaliste de termen, trimitere la Legea 1545, fără punere la baza hotărârii a momentului real și exercitabil a dreptului născut la 17.04.2024. În asemenea condiții accesul cade sub riscul de a devini pur formal, contrar standardelor privind interzicerea formalismului excesiv.</p>
<p>Dreptul la un remediu efectiv</p> <p>Incidență cu art. 20 Constituție, în conexiune cu art. 13 CEDO</p>	<p>Din art. 20, interpretat în cheia art. 13 CEDO, derivă obligația de a asigura un remediu intern efectiv pentru orice pretenție plauzibilă de încălcare a unui drept fundamental. În speță, remediul oferit de Legea 1545/1998 este recunoscut chiar de expertiza Consiliului Europei și de Nota de fundamentare a Ministerului Justiției ca fiind inefficient, lacunar și neconform; totuși, Ministerul insistă în instanță să îl tratează ca unic instrument – ce cauzează un risc major de încălcare a Constituției, respectiv art. 2, 5, 12 CPC cad sub riscul de a fi folosite pentru a bloca orice cale complementară în temeiul Legii Supreme și a Convenției (acțiune direct pe art. 53 alin. (2), solicitare de scuze oficiale, compensarea costurilor de demascare a falsului). În loc să existe un remediu „efectiv și disponibil”, reclamantii se confruntă cu un vid de protecție, ceea ce contravine art. 20 Constituție.</p> <p>Or, din moment ce Legea 1545 este recunoscută prin expertiza CoE și Nota de fundamentare ca lex specialis deficitar incompatibil cu Convenția, iar art. 2, 5 și 12 CPC cad sub riscul de a nu fi interpretate pentru a suplini această omisiune legislativă calificată, rezultatul poate fi absența practică a unui remediu intern efectiv pentru prejudiciile cauzate de eroarea penală, ce constituie incidență cu art. 20 Constituție, în conexiune cu art. 13 CEDO</p>

<p>Protecția proprietății și a încrederii legitime</p> <p>Incidență suplimentară cu Art. 46, 127 Constituție și art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO</p>	<p>Dreptul de proprietate și protecția patrimoniului includ nu doar bunurile existente, ci și așteptările legitime legate de exploatarea lor în condiții normale, fără ingerințe arbitrare ale statului. În cauză, sechestrul, blocajele bancare, pierderile comerciale și cheltuielile pentru expertize întru demascarea falsului au afectat grav patrimoniul reclamantilor. Deși falsul probator a fost dovedit, cadrul normativ criticat cuplat cu riscu de interpretare restrânsă a art. 2, 5, 12 CPC, este capabil să nu permită recuperarea integrală a prejudiciului și nici rambursarea costurilor ocazionate de demascarea falsului. Ministerul Justiției în apărarea pîrîtului Procuratura, care a generat ingerința ilegală, insistă să se refuze asigurarea restabilirii echilibrului patrimonial, încălcând astfel art. 46 și 127 Constituție.</p>
<p>Demnitatea, reputația și viața privată</p> <p>Incidență cu Art. 1 Constituție și art. 8 CEDO</p>	<p>Urmărirea penală îndelungată bazată pe fals și scrisoarea PG către Ambasada României au produs o stigmatizare durabilă, întemeiată pe fals ab initio și izvorâtă din infracțiunea de falsificare constatată definitivă la 17.04.2024 conform art. 361 Cod penal.</p> <p>Art. 1 plasează demnitatea umană și valorile supreme la baza ordinii constituționale. În speță, atingerea adusă demnității și reputației reclamantilor este dublă: (1) urmărirea penală îndelungată bazată pe un fals, cu stigmatizarea publică și instituțională a familiei; (2) scrisoarea Procuraturii Generale către Ambasada României (03.07.2014), prin care reclamantii sunt prezentați ca autori ai unor infracțiuni înainte de orice hotărâre definitivă și prin divulgarea către un terț necompetent a datelor sensibile din dosare, acuzații întemeiate pe acte ulterior dovedite falsificate, dar care urmau a fi verificate de organ încă la faza de administrare și inițiere a hărțuirilor ce au durat ani îndelungați, respectiv fiind și în legătură causală cu suferințele psihice aduse. Lipsa unui mecanism de dezmințire și de scuze oficiale, în pofida dovedirii falsului, menține o ingerință continuă în demnitate și reputație, contrară art. 1 Constituție.</p> <p>Judecătorul se conduce numai de Lege. Respectiv, neexistând, în cadrul normative actual, o procedură normată de Legiuitor, prin care instanța să poată obliga statul la dezmințiri și scuze oficiale (reabilitare), prevederile la art. 2, 5 și 12 CPC, în caz de interpretare de către instanță, contrar Literii, Logicii și Spiritului Legii Supreme, pot funcționa ca o barieră în calea restabilirii demnității și reputației.</p>
<p>Egalitatea armelor / proces echitabil</p> <p>Incidență cu Art. 16, 20, 26 Constituție și art. 6 CEDO</p>	<p>Statul este, simultan, autorul erorii, beneficiarul unei legi speciale lacunare și titularul instrumentelor procedurale (art. 2, 5, 12 CPC) pe care le invocă pentru a bloca acțiunea. Această structură creează un dezechilibru evident între părți și contravine egalității armelor și exigențelor unui proces echitabil.</p>

<p>Egalitatea armelor / proces echitabil</p> <p>(continuare)</p> <p>Incidență cu Art. 16, 20, 26 Constituție și art. 6 CEDO</p>	<p>Egalitatea în fața legii (art. 16) și dreptul la un proces echitabil (art. 20, 26) impun un echilibru real între cetățean și stat în proceduri. În cauză, statul este simultan autorul erorii (prin urmărirea penală bazată pe fals), beneficiarul unei legi speciale lacunare (Lege 1545) dar și „gardianul” accesului la justiție prin normele CPC neclare la art 2, 5 și 12 din CPC, or nu este clar în ce măsură aceste norme garantează aplicarea Legii Supreme și a Convenției în cazuri precum prezenta speță. Totodată, Procuratura refuză să își asume consecințele falsului, Ministerul Justiției minimalizează propriile acțiuni și efectul constatativ al expertizei CoE, cauzându-se riscul ca instanța să aplice prevederile art. 2, 5 și 12 CPC astfel încât să protejeze instituțiile, nu victima erorii, respectiv fiind un risc real de încălcare a Constituției. Reclamanții sunt astfel puși într-o poziție de inferioritate structurală, cu un dezechilibru evident de forțe, ceea ce încalcă egalitatea armelor și procesul echitabil.</p>
<p>Securitatea juridică și previzibilitatea normei</p> <p>Incidență cu principiul constituțional derivat din art. 1, 4, 7, 8, 54 Constituție</p>	<p>Constituția garantează reparația erorilor judiciare și protecția drepturilor fundamentale, în timp ce Legea 1545 este oficial recunoscută ca neconformă, dar totodată pîrîtul Ministerul Justiției insistă împiedicarea aplicării directe a Constituției și CEDO. Această antinomie între norma superioară (Legea Supremă și Convenția) și textul nesuficient de explicit, imperative și garantor al Supremației Constituției al normelor art. 2, 5, 12 CPC constituie o situație de risc major, în care o interpretare neconformă cu Constituția ar putea fi folosită pentru a refuza reparația drepturilor fundamentale atinse prin acțiunile ilicite ale Procuraturii, fapt ce generează insecuritate juridică și încalcă exigențele art. 54 privind proporționalitatea restrîngerii drepturilor.</p> <p>Securitatea juridică cere norme previzibile, coerente și aplicate loial, astfel încât persoana să își poată planifica conduita și să își valorifice drepturile.</p> <p>Sesizarea arată un paradox: Constituția garantează reparația erorilor judiciare, protecția proprietății, demnitatea și accesul la justiție, iar statul recunoaște la nivel internațional că Legea 1545 este depășită și neconformă; cu toate acestea, în plan intern, tocmai aceste texte inferioare sunt invocate în fața instanței de pîrîți ca motiv pentru a refuza aplicarea directă a Constituției și CEDO.</p> <p>Această antinomie practică între normele superioare și aplicarea lor judiciară creează o insecuritate juridică profundă: reclamanții nu pot anticipa un remediu efectiv nici măcar după dovedirea definitivă a falsului, ceea ce contravine statului de drept și art. 53 alin (2) și art. 54 (cerința proporționalității restrîngerilor).</p>

129. Totodată obiectul litigiului constituind și **cererea de prezentare a scuzelor oficiale din partea Procuraturii**, inclusiv pentru stigmat și atac a reclamanților în fața Ambasadei României, este pertinentă și jurisprudența **CEDO în cauza Cumpănă și Mazăre c. România, Pfeifer c. Austria, unde Curtea a spus explicit că imunitatea statului trebuie limitată și nu poate fi absolută**, mai ales când vizează afirmații cu efect defăimător în afara cadrului strict al apărării judiciare, **mai ales în condițiile când dreptul la libera exprimare protejat de art. 10 CEDO este în concurență cu dreptul la reputația persoanei proteat de art. 8 CEDO**.

Cumpănă și Mazăre c. România,

par. 91. Curtea trebuie să verifice dacă autoritățile interne au păstrat **un just echilibru între, pe de o parte, protecția libertății de exprimare, consacrată de art. 10, și, pe de altă parte, dreptul la reputație al persoanelor în cauză, care, de asemenea, este protejat de art. 8 din Convenție** ca element al vieții private. Această ultimă condiție poate necesita adoptarea unor măsuri pozitive adecvate pentru a garanta respectarea efectivă a vieții private în relațiile dintre indivizi.

130. **Raționamentul supra al Curții E.D.O. indică că se impune autorităților reglementări legale** interne capabile să asigure respectarea Convenției la nivel intern, impunându-se în lumina expertizei Legii 1545 – o adresare la Legiuitor prin intermediul Curții Constituționale în calitățile sale de legiuitor negativ și pasiv.
131. În aceste sens, și **Recomandările Comisiei de la Veneția imunitatea nu ar trebui să fie un scut împotriva încălcărilor drepturilor fundamentale**. Scopul este de a asigura responsabilitatea și de a menține încrederea publicului în instituțiile democratice.
132. **Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948) – Art. 1** consacră demnitatea ca fundament al tuturor drepturilor; **Art. 12** interzice ingerințele arbitrare în onoare și reputație; **Art. 10** impune dreptul la un proces echitabil.
133. **Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966) – Art. 17** apără împotriva atingerilor aduse onoarei și reputației; **Art. 14** recunoaște dreptul la un proces corect și la apărare.
134. **Carta Socială Europeană** – prevede protecția specială a persoanei împotriva umilinței și discriminării.
135. **Actul final de la Helsinki (1975)** – consfințește obligația statelor de a respecta drepturile fundamentale ale omului, inclusiv demnitatea și libera exprimare, fără represalii.
136. **Tratatul de la Lisabona** – reafirmă forța juridică obligatorie a Cartei Drepturilor Fundamentale, iar prin **art. 6 TUE** întărește angajamentul UE pentru respectarea demnității și a drepturilor omului în toate acțiunile sale.
137. **Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene – Art. 151 și Art. 153** menționează necesitatea asigurării unui nivel ridicat de protecție socială și demnitate în relația cetățean – stat.
138. **Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene – Art. 1** prevede că „Demnitatea umană este inviolabilă. Aceasta trebuie respectată și protejată.”; **Art. 47** consacră dreptul la un recurs efectiv și la un proces echitabil. În aceeași spirit sunt toate **directivile Uniunii Europene privind protecția demnității umane și interzicerea discriminării**.
139. Reiterăm că Republica Moldova ca stat semnatar al Acordului de Asociere are obligațiunile asumate prin **Acord la art. 16 alin. (1) lit. (f)**, prin care în procesul de aderare statul candidat Republica Moldova are obligațiunea pozitivă de a institui mecanisme preventive, constatatorii și reparatorii – **care prevăd expres obligațiunea de a combate fenomenele infracționale precum utilizarea ca veridice a unor probe falsificate în proceduri judiciare**.

140. Reieșind din obiectivul strategic al Republicii Moldova de integrare europeană, **confințit și în art. 140¹ din Constituție** prezintă un interes sporit cunoașterea valorilor fundamentale ale Uniunii Europene și în ce măsură valorile constituționale ale statului nostru corespund acestora. Astfel, Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la 13.12.2007, recunoaște că din moștenirea culturală, religioasă și umanistă a Europei **s-au dezvoltat valorile universale care constituie drepturile inviolabile și inalienabile ale persoanei, precum și libertatea, democrația, egalitatea și statul de drept.**
141. În Republica Moldova precum în România, obligația de loialitate constituțională nu are o consacrare expresă în Constituție, aceasta fiind dedusă de către Curtea Constituțională pe calea interpretării normelor Legii fundamentale. Jurisprudența Curții a evoluat de la o simplă enunțare a conceptelor de „loialitate” și „comportament loial”, la circumstanțierea unor „norme de loialitate constituțională” derivând dintr-un principiu expres consacrat de Constituție – cel al separației și echilibrului puterilor în stat, **care circumstanțiază obligația unui comportament loial în raport de Constituție precum și de cooperare loială între autoritățile publice.** Chiar dacă obligația menționată nu are o consacrare constituțională expresă, obligativitatea deciziilor Curții Constituționale în întregul lor, ca unitate a considerentelor și dispozitivului, determină astfel încât cele statuate în motivarea deciziilor să se impună tuturor subiecților de drept.
142. **Loialitatea constituțională** reprezintă atașamentul față de valorile constituționale, respectarea Constituției în litera și în spiritul acesteia, îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor și respectarea drepturilor pe care Constituția le prevede, încadrarea în limitele de competență stabilite de textele constituționale și respectarea competenței reglementate pentru toate autoritățile publice, cooperarea, colaborarea, consultarea **în îndeplinirea competențelor concurente.**
143. **În virtutea art. 1 alin. (3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.**
144. **În prevederile supreme stipulate la art. 4 și art. 8 din Constituție** rezidă interpretare conformă și conformare loială la tratatele internaționale, precum art. 12 din DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI, art. 17 din PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE și art. 1 din CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, dar și prevederile **Acordului de Ascociere** cu UE stipulate la **art. 12** (stat de drept, acces la justiție) și **art. 16 alin. (1) lit. f** (combaterea falsului de acte) – ce toate impun soluții interne **compatibile** cu standardele europene, mai ales când controversa privește **standardele de remediu și efectul util** al drepturilor.
145. **Regula interpretării conforme cu tratatele** ce rezidă în art. 4 Constituție **împune** aplicarea standardelor CEDO mai favorabile atunci când dreptul intern este insuficient, motiv pentru care în lipsa unei căi interne efective se aplică direct art. 3 Protocolul nr. 7, art. 6, art. 13 și art. 1 Protocolul nr. 1 pentru a asigura despăgubiri reale și reabilitare.
146. **Principiul conformării loiale la tratate** ce rezidă în art. 8 Constituție **obligă** Instituția judiciară națională (CSJ și Curtea Constituțională) și Legiuitorul să suplinească vidul normativ recunoscut chiar de autorități în privința Legii 1545, astfel încât remediul cerut de Convenție să fie acordat în procedura internă fără a aștepta modificarea legii, **mai ales că această abordare a fost recomandată chiar de expertul CoE la par. 57. Având în vedere gama și caracterul amendamentelor necesare pentru a aborda considerentele sugerate și conexe, ar fi oportun să se elaboreze și să se adopte un nou act legislativ. Această abordare este recomandabilă chiar și pentru remedierea deficiențelor legislative din domeniul de aplicare imediat a Legii actuale, și anume, repararea prejudiciilor rezultate în urma încălcărilor legate de administrarea justiției penale, inclusiv a procedurilor contravenționale.**

147. **Respectiv sunt direct pertinente prevederile internaționale învedereate infra din**

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

din 10 decembrie 1948, adoptată la New York la 10 decembrie 1948, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea nr. 217-XII din 28 iulie 1990

Articolul 12

Nimeni nu va fi obiectul unor imixțiuni arbitrare în viața sa particulară, în familia sa, în domiciliul său ori în corespondență, nici al **unor atingeri ale onoare sau reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor astfel de imixțiuni sau atingeri.**

PACTULUI INTERNAȚIONAL

CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE

din 16 decembrie 1966, adoptat la New York la 16 decembrie 1966 și ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea nr. 217-XII din 28 iulie 1990:

Articolul 17

- „1. **Nimeni nu va putea fi supus** vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, **nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale.**
2. **Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri.**”

Dificultatea schimbării mentalității reprezentanților autorităților publice față de drepturile și interesele legitime ale cetățeanului, slaba preocupare pentru stabilirea răspunderii juridice efective a acestora în cazul nesocotirii drepturilor și libertăților fundamentale au încetinit mult procesul de trecere de la statul de drept formal la statul de drept real.

Această mentalitate precară a unor funcționari de Stat este contară și Spiritului promovat de Uniunea Europeană, în acest sens fiind elocventă

**CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE
A UNIUNII EUROPENE**

Titlul I

Demnitatea

Articolul 1 - Demnitatea umană

Demnitatea umană este inviolabilă. Aceasta trebuie respectată și protejată.

Preamble - Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights - Interpretarea oficială a normei art. 1 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene:

Demnitatea persoanei nu constituie numai un drept fundamental în sine, ci reprezintă însuși temeiul drepturilor fundamentale. Declarația universală a drepturilor omului din 1948 a inclus demnitatea umană în preambulul său: „... întrucât recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, al dreptății și al păcii în lume”. În hotărârea sa din 9 octombrie 2001 în cauza C-377/98, Țările de Jos/Parlamentul European și Consiliu, Rec. 2001, p. I-7079, punctele 70-77, Curtea de Justiție a confirmat faptul că dreptul fundamental la demnitatea umană face parte din dreptul Uniunii.

Din hotărâre reiese, în special, faptul că nu se poate face uz de niciunul dintre drepturile înscrise în această cartă pentru a aduce atingere demnității altei persoane și că demnitatea persoanei face parte din substanța drepturilor înscrise în această cartă.

Explicațiile redactate în continuare au fost redactate inițial sub autoritatea prezidiului Convenției care a elaborat Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Acestea au fost actualizate sub autoritatea prezidiului Convenției Europene, având în vedere adaptarea de către respectiva Convenție a textului cartei (în special la articolele 51 și 52), precum și evoluția dreptului Uniunii. Cu toate că aceste explicații nu au valoare juridică în sine, acestea constituie un prețios instrument de interpretare destinat clarificării dispozițiilor cartei.

Sursa:

Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 303/17 - 14.12.2007

<https://fra.europa.eu/ro/eu-charter/article/1-demnitatea-umana>

Jurisprudența pertinentă a UE și CEDO listată infra în link.

<https://fra.europa.eu/ro/eu-charter/article/1-demnitatea-umana#case-law-references>

Abordarea internațională, diferită de abordarea rudimentară și precară națională se conduce de anumite principii în materia **dreptului la demnitate**, care absoare **dreptul la onoare, dreptul la reputație și dreptul la imagine**

- **PRINCIPIUL DEMNITĂȚII**

- **PRINCIPIUL RESPECTĂRII DEMNITĂȚII UMANE**

- precum și **PRINCIPIUL EGALITĂȚII ÎN EVALUAREA DEMNITĂȚII UMANE**

care sunt principii fundamentale de care este obligată să se conducă și autoritatea de Stat a Republicii Moldova, or și potrivit jurisprudenței Curții Constituționale a României și Republicii Moldova - **statul este obligat să asigure un tratament juridic egal în privința demnității umane a cetățenilor, fără a le aduce sau induce atingere.**

148. **Jurisprudența Curții Constituționale consacră inviolabilitatea demnității umane, preluând art. 1 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, demnitatea umană este o valoare supremă, inviolabilă, inalienabilă și izvor, alături de dreptul la libera dezvoltare a personalității, a tuturor drepturilor, libertăților și îndatoririlor constituționale, nelimitându-se însă, la nivel conceptual, numai la acestea.**
149. Chiar dacă demnitatea umană nu este definită ca un drept distinct în jurisprudența Curții Constituționale Române, **aceasta este consfințită ca un principiu director, ca o valoare supremă a statului, astfel caracterul său normativ nu poate fi contestat**, întrucât are forță juridică obligatorie.
150. Prin prevederea demnității umane în art. 1 alin. (3) și din Constituția României este recunoscută natura vie și umană a individului. Ca o consecință a acesteia, **se observă că omul nu este tratat ca un obiect aflat la îndemâna autorităților publice, ci ca un subiect de drept de sine stătător al societății**. Prin Decizia nr. 1.109 din 8 septembrie 2009 a Curții Constituționale din România, Curtea a statuat cu valoare de principiu că „**drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului sunt valori constituționale ce se întemeiază pe demnitatea umană și libera dezvoltare a personalității umane [art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală]**”. Se observă că instanța constituțională nu a considerat că numai demnitatea umană este izvorul ultim al drepturilor și libertăților fundamentale, aceasta pentru că, asemenea Tribunalului Constituțional Federal german, libera dezvoltare a personalității umane cunoaște o latură pasivă (aspectele de apărare și protejare a drepturilor), care este în legătură directă cu demnitatea umană, și anume drepturile generale ale personalității.
151. **Reieșind din considerentele universal recunoscute învederate supra, atacurile Procuraturii și defăimarea ce a avut loc – impune inclusiv și reparații și scuze oficiale, inclusive Ambasadei României.**

152. Imposibilitatea reabilitării reprezintă o restrângere disproporționată și nejustificată a exercițiului drepturilor fundamentale și este incompatibilă cu prevederile art. 54 din Constituție, orice limitare trebuie să fie necesară și proporțională cu scopul urmărit. Or, în speță, nu există un scop legitim care să justifice negarea dreptului la reabilitare – dimpotrivă, aceasta perpetuează o situație de injustiție și contravine principiului efectului util al controlului constituțional.
153. **Or, dreptul la reabilitare** este o expresie a drepturilor fundamentale învederate supra. Analiza de incidență cu drepturile fundamentale efectuată la capitol D, *supra*, demonstrează că **fiecare articol constituțional menționat ca fiind incident normei sesizate și fiecare principiu fundamental de drept, listat infra este afectat simultan și interdependent de sintagma contestată**. Negarea acestui drept prin lipsa unui mecanism clar de revizuire post-constatare a neconstituționalității echivalează cu refuzul de a corecta o eroare judiciară, contravenind nu doar Constituției, ci și art. 6, art.13 și Protocolului nr. 7 § 2 CEDO.
154. În drept, interpretarea teleologică este metoda prin care o normă se citește și se aplică pornind de la **scopul ei (ratio legis) și obiectivele pe care legiuitorul a vrut să le atingă**, nu strict de la litera cuvintelor. Se întreabă: *care e finalitatea normei? ce rezultat practic trebuie să producă?* Apoi se alege cea interpretare care realizează cel mai bine scopul legitim al normei și al ordinii juridice. **Or, și din această perspectivă, Înalta Curte în virtutea atribuțiilor sale exclusive este chemată să se expună asupra garantării drepturilor fundamentale consacrate de Constituție prin Lege de către instanță, în condiția vidului normativ (lacuna legislativă) și o lege stabilită de experți ca fiind incompatibilă cu Convenția (Lege 1545/1998), incapabilă să servească temei de drept pentru a reglementa raportul litigios.**
155. **Conform Art. 134 și 140 din Constituție** rolul Curții este anume garantarea supremației Constituției și a drepturilor fundamentale ale Omului și în cazul în care aceste drepturi sunt încălcate este imperativă intervenția Înaltei Curți **or drepturile fundamentale la apărare și de acces la justiție își găsesc transpunere în Art. 6 par. 1 CEDO** *Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, iar dreptul fundamental la apărare și de remediu efectiv împotriva actelor ilicite a organelor de stat prin intermediul la justiției își găsesc transpunere în prevederile art. 13 al Convenției E.D.O.* care garantează un remediu efectiv prin intermediul unei instanțe naționale împotriva arbitrarului și a încălcării drepturilor *Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-a datorat unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.*
156. Art. 13 din Convenție privește, așadar, în principiu, capete de cerere referitoare la încălcarea materială a dispozițiilor Convenției. Enunțând în mod explicit obligația statelor de a proteja drepturile omului în primul rând în propria ordine juridică, **art. 13 stabilește în beneficiul justițiabililor o garanție suplimentară pentru respectarea efectivă a drepturilor în discuție** (Kudła împotriva Poloniei (MC), 2000, pct. 152], 2, **scopul art. 13 este de a oferi un mijloc prin intermediul căruia justițiabilii pot obține, la nivel național, reparație pentru încălcările drepturilor lor garantate de Convenție, înainte de activarea mecanismului internațional de plângere în fața Curții de la Strasbourg.**
157. **Cerințele prevăzute la art. 13, ca și celelalte dispoziții ale Convenției, sunt de ordinul unei GARANȚII, nu al simplei bunăvoințe sau acordului practic** [Čonka împotriva Belgiei, 2002, pct. 83; Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței, 2007; pct. 66; Singh și alții împotriva Belgiei, 2012, pct. 98; A.C. și alții împotriva Spaniei, 2014, pct. 95; Allanazarova împotriva Rusiei, 2017, pct. 97]. Aceasta este o consecință a preeminenței dreptului, unul dintre principiile fundamentale ale unei societăți democratice, inerent tuturor articolelor din Convenție.

158. **Aplicarea incompletă a garanțiilor de la art. 13 ar afecta funcționarea caracterului subsidiar al Curții în cadrul mecanismului Convenției, și, în general, ar face ca sistemul de protecție a drepturilor omului creat prin Convenție să piardă din eficacitate, atât pe plan național, cât și pe plan internațional [Kudła împotriva Poloniei (MC), 2000, pct. 155].**
159. Or, victimele unei infracțiuni urmează a fi restabilite în drepturi, iar prejudiciul cauzat urmează a fi reparat de cel ce a cauzat prejudiciul prin infracțiune – **acesta fiind o condiție sine qua non a art. 13 din Convenție.**
160. Și Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 12.12.2007, care în conformitate cu prevederile art. 6 al Tratatului de la Lisabona are aceeași valoare juridică ca cea a tratatului, proclamă: „Conștientă de patrimoniul său spiritual și moral, **Uniunea este întemeiată pe valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității; aceasta se întemeiază pe principiile democrației și statului de drept**”.
161. Și conform **Pactului internațional despre drepturile civile și politice din 19.12.1966, drepturile omului nu pot fi obiectivul oricăror limitări**, cu excepția celor prevăzute de lege, necesare pentru protecția securității statului, ordinii publice, eticii (moralei) populației sau drepturilor și libertăților altor oameni, compatibile și recunoscute de alte drepturi.
162. **Și conform principiilor pertinente din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la Articolul 2 pct.1 Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.**
163. **Totodată conform principiilor pertinente din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la Articolul 2 pct.3**
Statele părți la prezentul Pact se angajează:
a) să garanteze că orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute în prezentul Pact au fost violate va dispune de o cale de recurs efectivă, chiar atunci când încălcarea a fost comisă de persoane acționând în exercițiul funcțiilor lor oficiale;
b) să garanteze că autoritatea competentă, judiciară, administrativă ori legislativă sau orice altă autoritate competentă potrivit legislației statului, va hotărî asupra drepturilor persoanei care folosește calea de recurs și să dezvolte posibilitățile de recurs jurisdicțional;
c) să garanteze că autoritățile competente vor da urmare oricărui recurs care a fost recunoscut ca justificat.
164. **Conform principiilor pertinente din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la Articolul 5, pct. 1. Nici o dispoziție din prezentul Pact nu poate fi interpretată ca implicând pentru un stat, o grupare sau un individ vreun drept de a se deda la o activitate sau de a săvârși un act urmărind suprimarea drepturilor și libertăților recunoscute în prezentul Pact ori limitări ale lor mai ample decât cele prevăzute în Pact. 2. Nu se poate admite nici o restricție sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului recunoscute sau în vigoare în orice stat parte la prezentul Pact în aplicarea legii, a convențiilor, regulamentelor sau cutumelor, sub pretextul ta prezentul Pact nu recunoaște aceste drepturi sau le recunoaște într-o măsură mai mica.**
165. Subsidiar sunt imperative principiile pertinente din Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state, conform Cartei Națiunilor Unite din 24.10.1970 **stipulat la lit g) Principiul potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună-credință obligațiile pe care și le-au asumat conform Cartei. Orice stat are obligația de a favoriza, împreună cu alte state sau separat, respectarea universală și efectivă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, conform Cartei.**

166. **Respectiv este integral justificată Sesizarea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate** prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. c) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. c) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995 **in integrum a art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de procedură civilă la incidență normativă prin efect cu Legea Supremă (antinomie prin efect), în măsura în care împiedică realizarea dreptului la reparație integrală pentru erorile din procesul penal, drept consfințit de art. 53 alin. (2) din Constituție, nu garantează supremația Constituției, nu transpun spiritul și blochează efectul art. 53 alin. (2) din Constituție în corelație cu art. 4 și art. 8 Constituție coroborat cu art. 1. Protocol 1 CEDO, art. 3 Protocol 7 CEDO, art. 6 și art. 13 CEDO și nu acoperă omisiunea legiuitorului de a reglementa reparația în situația urmării penale bazate pe probe falsificate *ab initio* (art. 361 Cod penal), fiind constatată inexistența normei de drept care să reglementeze raportul litigios și să repare prejudiciul cauzat de Procuratură, în contextul în care Legea nr. 1545/1998 (*lex specialis*) este constatată incapabilă să asigure un remediu efectiv și să permită repararea integrală a prejudiciilor, iar Nota de fundamentare și documentele oficiale ale Ministerului Justiției, precum și concluziile accentuate în cadrul expertizării Legii 1545/1998 în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova” au stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu necesitatea înlocuirii integrale într-o ulterioară conformitate cu Convenția, actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție afectându-se prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/increderea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional), fiind justificată inclusiv imperativitatea asigurării soluției interpretative de către Înalta Curte prin prisma ocrotirii și garantării realizării drepturilor fundamentale consfințite prin Legea Supremă.**
167. Or, fiind creionată situația de drept deficitară, **se cere Curții Constituționale să spună limpede că art. 2, art. 5 și art. 12 din Codul de procedură civilă nu pot fi folosite ca pretexte pentru a opri și soluționa efectiv prin remediu o acțiune întemeiată aplicarea directă a Convenției, pe art. 4, art. 8 și art. 53 alin. (2) din Constituție, mai ales atunci când temeiul juridic principal al pretenției este anume constatarea irevocabilă a falsului probator – a devenit cert abia la 17.04.2024 prin decizia irevocabilă și executorie a Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău prin care a fost constatată comiterea infracțiunii de falsificare a probei în dosarul nr. 2009990087, și că aceleași norme trebuie citite astfel încât să permită soluționarea în fond cu soluție judiciară în lipsa normei capabilă să reglementeze raportul litigios, și să admită măsuri de reabilitare adecvate, ca parte a reparației integrale, pentru că altfel procedura nu mai este un instrument în serviciul dreptului, ci devine o barieră care goleşte de conținut esența drepturilor fundamentale consfințite de Legea Supremă, motiv din care jurisdicția de examinare depășește jurisdicția de drept comun și trece în sfera de jurisdicție a dreptului constituțional, jurisdicție exclusivă a Curții Constituționale, pentru a garanta că nu sunt afectate prin efect multiple drepturi fundamentale garantate de Constituție, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/increderea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO) și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional).**
168. Constatările despre Legea 1545 (neconformă CEDO, lipsă remediu efectiv, formalism, termene rigide, lipsă reparație integrală și scuze oficiale, lacune probatorii, lipsă procedură clară) funcționează ca **probe ale omisiunii legislative calificată**. Această omisiune nu poate neutraliza drepturi garantate direct de Constituție și CEDO, respectiv art. 2, 5, 12 CPC trebuie citite **interpretativ**, ca instrumente pentru realizarea drepturilor, nu ca bariere, iar în măsura în care acestea constituie bariere de realizare și apărare a drepturilor fundamentale, în concreto dreptul la reparație pentru erori în procesul penal (art. 53 alin.(2) Constituție); dreptul de acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO); dreptul la un remediu efectiv

(art. 20 Constituție, art. 13 CEDO); protecția proprietății/încrederea legitimă (art. 1 Protocol 1 CEDO); demnitatea, reputația și viața privată (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO); egalitatea armelor/procesul echitabil (art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO); și securitatea juridică/previzibilitatea (principiu constituțional), **toate realizabile în virtutea art. 1, 4, 7 și 8 din Constituție – aceste prevederi urmează a fi declarate neconstituționale in intergum de Înalta Curte și supuse unei redacții noi compatibile cu Litera, Logica și Spiritul Legii Supreme.**

169. **Totodată, din moment ce** Legea 1545 a fost constatată prin actele oficiale și Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation ca fiind în **neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție , este imperativă intervenția din oficiu a Înaltei Curți întru declararea Legii 1545/1998 ca fiind in integrum neconstituțională, cu toate acțiunile și consecințele legislative ce se impun.**

**** Sfârșit capitol D. Continuare pe pagina următoare ****

E. Argumentarea pretensei încălcări a unuia sau a mai multor drepturi garantate de Constituție

170. Precum argumentat explicit speța de față nu privește un simplu litigiu civil patrimonial, ci consecințele directe ale unei erori judiciare născute din falsificarea probelor încă de la începutul urmăririi penale (2009), erori constatate definitiv abia în 2024, prin actul irevocabil al Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17.04.2024, care a stabilit comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 Cod penal, cu privire la „Actul de verificare din 01.03.2008 în sumă de 12.193.828 lei”.
171. **Acest act irevocabil constituie „faptul decisiv” (dies a quo) din care se naște dreptul material exercitabil la reparație integrală și la reabilitare, în sensul art. 53 alin. (2) din Constituție. De la această dată, nu mai vorbim despre simple suspiciuni sau apărări unilaterale ale părții, ci despre constatarea judiciară, cu efect obligatoriu pe întreg teritoriul Republicii Moldova, a faptului că întregul lanț de măsuri represive a fost edificat pe o probă falsificată ab initio.**
172. În acest context, **dreptul la reabilitare** – inclus în conținutul art. 53 alin. (2) Constituție și dezvoltat, pe dimensiunea convențională, de art. 3 din Protocolul nr. 7 CEDO – devine un drept fundamental-cheie: imposibilitatea sau blocarea reabilitării produce, în cascadă, încălcări multiple ale altor drepturi fundamentale:
- **dreptul la reparație** pentru erorile din procesul penal – art. 53 alin. (2) Constituție;
 - **dreptul de acces efectiv la justiție** – art. 20 Constituție, art. 6 CEDO;
 - **dreptul la un remediu efectiv** – art. 20 Constituție, art. 13 CEDO;
 - **dreptul la protecția proprietății și la încrederea legitimă** – art. 46 și 127 Constituție, art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO;
 - **demnitatea, reputația și viața privată** – art. 1 Constituție, art. 8 CEDO;
 - **egalitatea armelor și procesul echitabil** – art. 16, 20, 26 Constituție, art. 6 CEDO;
 - **principiul securității juridice și al previzibilității** – principiu constituțional derivat din art. 1, 4, 7 și 8 Constituție.
173. **Or, exact atingerea indirectă a acestor drepturi este pusă în discuție prin modul în care art. 2, 5 și 12 CPC sunt interpretate și aplicate în prezenta cauză** coroborat cu lipsa unui cadru normativ eficient de reparație în cazul urmăririlor penale bazate pe probe falsificate ab initio și cu menținerea în vigoare a unei legi speciale (Legea nr. 1545/1998) pe care expertiza Consiliului Europei o califică drept neconformă standardelor lex specialis CEDO și „conceptual depășită”, recomandându-se adoptarea unei noi legi.
174. **Privitor la încălcarea art. 53 alin. (2) Constituție și a principiului reparației integrale.** Art. 53 alin. (2) Constituție instituie o **răspundere patrimonială obiectivă a statului** pentru prejudiciile cauzate prin erori în procesele penale, independent de culpa individuală a funcționarilor. Statul, ca organizator al sistemului de justiție, este ținut să repare integral prejudiciul atunci când eroarea este constatată, fără a se putea prevala de propriile omisiuni legislative sau de rigiditatea unor norme procedurale subordonate.
175. **În speță, acțiunile ilicite nu sunt abstracte sau presupuse, ci constatate prin acte definitivatorii, or:**
- s-a constatat, prin hotărâre penală definitivă, că a fost utilizată o probă falsificată (act contabil de peste 12 milioane lei) ca temei al urmăririi penale;
 - lanțul de măsuri restrictive (percheziții, sechestre, limitări bancare, pierderi comerciale) a fost reclădit și menținut, ani de zile;
 - **comitentul falsului a fost exonerat penal doar pe motiv de prescripție – ceea ce, sub aspect constituțional, nu poate exonera statul de obligația reparației integrale și a reabilitării, or era obligațiunea statului ab initio de a verifica falsificatul până la declanșarea mecanismelor de constrângere a drepturilor Constituțional consfințite și protejate de ingerințe ilegale.**

176. În situația creionată, refuzul de a lua o decizie de reparație conformă alin (2) a art. 53 din Constituție ar echivala cu plasarea drepturilor fundamentale într-un **vid normative**, invocând fie termene decuplate de „faptul decisiv”, fie lipsa unui temei legal explicit pentru scuze oficiale și pentru compensarea costurilor de demascare a falsului, **ceea ce transformă dreptul garantat de art. 53 alin. (2) într-o promisiune iluzorie a Constituției.**
177. În condițiile enunțate, normele contestate la art. 2, 5 și 12 CPC cad sub riscul de a fi aplicate și interpretate astfel încât:
- **să împiedice accesul la o acțiune civilă întemeiată direct pe Constituție și CEDO**, prin trimiterea rigidă la o lege specială (Legea nr. 1545) recunoscută chiar de autoritatea de resort și de Consiliul Europei ca neconformă standardelor CEDO și destinată abrogării;
 - **să nu recunoască momentul „faptului decisiv” (17.04.2024) ca *dies a quo*** pentru curgerea termenelor, rupând astfel orice legătură rezonabilă între constatarea erorii și exercitarea dreptului la reparație;
 - **să blocheze**, în fapt, acordarea unei **restitutio in integrum** (materiale și morale), deși aceasta este esența art. 53 alin. (2) și a art. 3 Protocolul nr. 7 CEDO, **nemaivorbind de tot spectrul de drepturi fundamentale încălcate, învederate infra în tebelul de incidență.**
178. În aceste condiții, art. 2, 5 și 12 CPC, în ipoteza de interpretare și aplicare contrară Constituției, contravin art. 53 alin. (2) Constituție, supremației Constituției (art. 7) și obligației de conformare loială la tratatele internaționale (art. 4 și 8 Constituție).
179. Privitor la încălcarea accesului efectiv la justiție (art. 20 Constituție, art. 6 CEDO) și a dreptului la un remediu efectiv (art. 13 CEDO). Accesul la justiție nu se reduce la posibilitatea formală de a depune o cerere; el presupune o cale **reală, efectivă și practică** de a supune unei instanțe independente o contestație judecabilă (litigabilă) privind încălcarea unui drept fundamental. **În prezenta cauză reclamantii au sesizat instanța imediat după „faptul decisiv” – hotărârea penală din 17.04.2024**, anexând actul de constatare a falsului și probatoriul relevant iar pârții au solicitat instanței de a nu aplica Convenția și Constituția, invocând și solicitând instanței de a ridica **bariere formale** (termene raportate la momente anterioare constatării falsului, trimitere la o lege specială depășită, negarea posibilității de aplicare directă a Constituției și CEDO).
180. **Acest mod de aplicare a normelor contestate contravine standardelor CEDO privind:**
- **formalismul excesiv**, interzis de art. 6 CEDO, or Curtea Europeană a sancționat în mod constant soluțiile prin care accesul la judecată este blocat prin interpretări restrictive ale termenelor sau condițiilor de admisibilitate, **atunci când reclamantul nu avea, în mod rezonabil, posibilitatea să acționeze mai devreme în exercitarea efectivă și documentată;**
 - **efectivitatea remedului intern**, cerută de art. 13 CEDO: reglementările actuale incompatibile Convenției nu prezintă un izvor de drept real și nu sunt capabile să acorde un remediu care să acopere real capetele esențiale de prejudiciu (costurile demascării falsului, reabilitarea, scuzele oficiale, rectificările către terți) în acest sens *lex specialis* nu corespunde standardului de calitate a legii, iar vidul normative de transpunere a art. 52 alin (2) în acțiune face apărarea drepturilor constituționale atinse – iluzorie, **ceea ce încalcă principiul Supremației Legii Supre asupra legilor de ordin inferior (art.7) și este și o situație incidentă cu art. 1 din Constituție.**
181. Or, faptul că însuși Ministerul Justiției, prin Nota de fundamentare a noii legi, recunoaște că Legea 1545/1998 este plină de lacune și „nu este în conformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene” și că se impune o nouă lege pentru a asigura un „remediu național eficient și disponibil” relevă, cu atât mai mult, că în prezent reclamantii se află într-un **vid de protecție** incompatibil cu art. 20 Constituție, art. 6 și 13 CEDO.
182. Privitor la încălcarea dreptului de proprietate și a încrederii legitime (art. 46, 127 Constituție, art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO). Prejudiciul material cauzat reclamantilor nu se rezumă la pierderi comerciale abstracte, or au existat sechestre, limitări bancare, blocaje în activitatea economică a SRL „Gordincom” și a celorlalte entități controlate de familie, **au fost suportate cheltuieli semnificative pentru expertize și pentru demascarea falsului, în condițiile în care această sarcină ar fi trebuit, în mod normal, să revină organelor de urmărire penală și Procuraturii**, iar Legea 1545/1998, în forma ei actuală, nu oferă un mecanism clar pentru recuperarea acestor costuri și pentru protejarea încrederii legitime a persoanei că statul nu va utiliza împotriva ei probe falsificate și nu va tergiversa, decenii, corectarea erorii. În logica art. 1 din Protocolul nr. 1, ingerința în dreptul de proprietate poate fi acceptabilă numai dacă este prevăzută de o „lege” de calitate

(previzibilă, accesibilă, coerentă), urmărește un scop legitim și este proporțională, adică păstrează un „just echilibru” între interesul general și drepturile individuale. **Or, în speță: „legea” specială (Legea 1545) este calificată chiar de către expertiza CoE ca având „calitate slabă”, cu deficiențe care „subminează în mod considerabil” capacitatea ei de a servi drept temei juridic adecvat și de a oferi un remediu efficient**, iar termenii și condițiile prevăzute de această lege, combinate cu interpretarea restrânsă a art. 2, 5 și 12 CPC, conduc la golirea de conținut a dreptului reclamanților la repararea prejudiciului material și la protejarea patrimoniului lor, respective **nu se păstrează niciun „just echilibru” între interesul general și sacrificiul impus reclamanților, cărora li se cere, practic, să suporte pe cont propriu costurile unei erori judiciare recunoscute**. Rezultă că există o încălcare evidentă a art. 46 și 127 Constituție, coroborate cu art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO, prin felul în care normele procesuale contestate îngheață sau fac imposibilă obținerea unei reparații materiale efective.

183. **Privitor la încălcarea demnității, reputației și vieții private (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO) – inclusiv prin scrisoarea PG către Ambasada României.** Un aspect deosebit de grav al speței îl constituie **scrisoarea Procuraturii Generale din 03.07.2014** către Ambasada României, prin care reclamanții au fost prezentați, în mod prematur și defăimător, ca vinovați în cauze penale nejustificate definitiv, iar informații din faza de urmărire penală au fost divulgate unui terț necompetent, în afara oricăror canale legale de cooperare judiciară. Această scrisoare nu are temei în Codul de procedură penală (nu există competența procurorului de a informa ambasadele în această manieră); conține nume, numere de dosar, încadrări juridice și sume, prezentate într-o cheie valorativă ce sugerează vinovăția reclamanților înainte de orice hotărâre irevocabilă; **este arhivată diplomatic, producând un efect reputațional transfrontalier și menținând, până în prezent, o imagine falsă și stigmatizantă asupra reclamanților, învinuirile fiind întemeiate pe fals ab initio și izvorâte din infracțiunea de falsificare.**
184. În cheie constituțională și convențională s-a încălcat **prezumția de nevinovăție** (art. 21 Constituție, art. 6 CEDO), pentru că autoritățile publice sunt obligate să se abțină de la declarații sau acte care sugerează vinovăția înainte de soluția definitivă, s-a încălcat **viața privată și reputația** (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO), prin divulgarea neautorizată de informații sensibile și prin etichetarea defăimătoare, cu efect de durată și s-a încălcat **principiul loialității autorității publice față de cetățenii săi**, care ar trebui protejați în dialogul diplomatic, nu incriminați în fața unui stat partener, mai ales atunci când ei se adresează ambasadei tocmai pentru a reclama abuzuri.
185. **În absența unui mecanism normativ clar de obligare a Procuraturii să dezmință afirmațiile false și să prezinte scuze oficiale – mecanism cerut atât de art. 3 Protocolul nr. 7 CEDO (dreptul la reabilitare), cât și de standardele CoE și de poziția DG NEAR a Comisiei Europene, normele procesuale contestate blochează orice încercare de restabilire a demnității și reputației reclamanților.**
186. **Privitor la încălcarea egalității armelor și a procesului echitabil (art. 16, 20, 26 Constituție, art. 6 CEDO).** Principiul egalității în fața legii (art. 16 Constituție) și cel al egalității armelor, ca element al procesului echitabil (art. 20, 26 Constituție, art. 6 CEDO), presupun că statul, atunci când este parte într-un litigiu, nu poate utiliza instrumentele sale instituționale pentru a-și crea avantaje procedurale nejustificate. **În prezenta cauză, dezechilibrul este evident**, or Procuratura, deși s-a stabilit prin hotărârea penală din 17.04.2024 comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 Cod penal, **adică este stabilit cu definitivitate falsulce a declanșat și a alimentat ani la rând hărțuirea**, refuză să își asume consecințele și insistă pe menținerea unor bariere procedurale (termene, limitări ale legii speciale) pentru a împiedica reparația, Ministerul fiind de aceeași poziție contrară garanțiilor Legii Supreme. **Or, Ministerul Justiției, în fața instanței interne, minimizează concluziile expertizei CoE și ale propriei Note de fundamentare, susținând o teză contrară pozițiilor oficiale asumate în fața Consiliului Europei și a Comisiei Europene.**
187. **Respectiv**, reclamanții sunt plasați într-o situație în care singura cale efectivă ar fi fost o nouă lege, încă neadoptată, în timp ce cauzele lor concrete sunt sacrificate pe altarul „tranzitiei legislative”.
188. **Acest comportament instituțional transformă litigiul într-un joc inegal: statul controlează atât resursele normative, cât și narativul, iar persoana vătămată se vede lipsită de un forum capabil să-i asigure reparație și reabilitare în timp util.**
189. Egalitatea armelor este încălcată tocmai prin modul în care art. 2, 5 și 12 CPC sunt utilizați ca scut pentru instituții, în loc să fie un instrument de protecție a cetățeanului.
190. **Privitor la încălcarea principiului securității juridice și a statului de drept (art. 1, 4, 7, 8, 54 Constituție).** Securitatea juridică reclamă reguli clare, previzibile, care să permită persoanei să anticipeze consecințele juridice ale faptelor și să își exercite drepturile într-un cadru coerent. În speță, reclamanții se confruntă cu

un **paradox normative** or Constituția le garantează, neechivoc, reparația erorilor în procesul penal (art. 53 alin. (2)), protecția proprietății, demnitatea și viața privată, Convenția și instrumentele CoE, precum și pozițiile Comisiei Europene, cer un remediu efectiv și imediat, **totuși, normele inferioare (Legea 1545 și art. 2, 5, 12 CPC), în interpretarea actuală, golesc de conținut aceste garanții, fie prin formalism excesiv, fie prin lacune legislative.** Prin aceasta, se ajunge la o situație în care **supremația Constituției (art. 7)** devine pur declarativă, iar art. 4 și 8 (privind prioritatea normelor internaționale și obligativitatea tratatelor) sunt ignorate în practică. Mai mult, în logica art. 54 Constituție, orice restrângere a exercițiului unui drept trebuie să fie: prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim, să fie necesară într-o societate democratică, să fie proporțională cu situația care a determinat-o.

191. **Aici, limitarea drepturilor reclamanților nu trece testul proporționalității (dezvoltat mai jos), întrucât se bazează pe o „lege” despre care chiar statul afirmă că este depășită și neconformă, nu mai poate fi justificată printr-un scop legitim, odată ce falsul a fost dovedit și mecanismele de reparație sunt în proces de reformă și sacrifică aproape integral interesele reclamanților în numele unei stabilități formale a textelor legale, generând o insecuritate juridică intolerabilă într-un stat de drept.**
192. **Articolul 2.** Legislația procedurală civilă la alin (1) prevede că **Procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale**, de prezentul cod și de alte legi organice. Normele de drept procedural civil din alte legi trebuie să corespundă dispozițiilor fundamentale ale Constituției Republicii Moldova și prezentului cod. **În acest sens, reieșind din poziția pîrîtului Ministerul Justiției, reiese că textul normei nu este suficient de clar, or nu transpune suficient de clar spiritul de supremație al Constituției asupra legilor inferioare precum codul de procedură civilă, lex specialis 1545/1998, etc. În acest sens Curtea Constituțională trebuie să asigure în textul normativ o claritate absolută a principiului supremației Constituției, reieșind și din spiritul art. 7 din Constituție. Reieșind din disputele de pe marginea cazului, și din faptul că judecătorul se conduce numai de Lege, Curtea Constituțională are rolul să garanteze că această normă transpune indictutabil supremația Constituției și respective supremația valorilor supreme și a libertăților și drepturilor fundamentale, care nu pot fi obiectul negării prin prisma unor erori, carențe sau viduri normative capabile să repare sau să aporte o garanție eficientă în spiritul Legii Supreme în Statul de Drept.**
193. **În continuarea criticii art. 2 CPP la alin. (2), norma spune, a prima facie clar că “în caz de coliziune între normele prezentului cod și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției, [...]” totuși chiar dacă norma a fost invocată de reclamanți în repetate rânduri pîrîtului, care este la rândul său un subiect competent în domeniul justiției, Ministerul Justiției, pîrîtul oricum insisă la neglijarea prevederilor, logicii și spiritului art. 53 alin (2) și insisă la aplicarea irațională și oarbă a Legii 1545/1998, fapt ce duce direct la incidență indirectă cu drepturile fundamentale atinse, înverdate supra. Curtea COnstituțională urmează să afirme cu fermitate și claritate, cu precizie și lipsă de dublu sens – că **în caz de coliziune între normele prezentului cod și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică direct și necondiționat prevederile Constituției, fără careva condiție de formă sau conținut, or Constituția este Legea Supremă tuturor legilor inferioare**, inter alia CPP, 1545, etc.**
194. La alin. (3) Legiuitorul a prevăzut textul normativ “Dacă prin tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte norme decît cele prevăzute de legislația procedurală civilă a Republicii Moldova, **se aplică normele tratatului internațional dacă din acesta nu rezultă că pentru aplicarea lor este necesară adoptarea unei legi naționale.**” Suntem anume în situația presupusă de Legiuitor la momentul elaborării art. 2 CPC, prin prisma art. 1, 4, 7 și 8 din Constituție, și anume legea specială 1545/1998 care a fost concepută în 1998 pentru a repara erorile, încălcările și abuzurile organelor de drept – este conceptual depășită, incompatibilă cu Convenția și stabilită de expertiza CoE ca incapabilă de a servi izvor și temei de drept în reglementarea raportului litigios existent, fiind atât recomandată elaborarea legii noi de urgență, cât și depusă cerere de către pîrît însuși la Cancelaria de Stat de a înregistra o Lege nouă, anume din considerentele invocate de reclamanți. Totuși, textul normativ la art. 2 alin. (3) are în sine o ruptură logică, or pe de o parte textul afirmă că “...se aplică normele tratatului internațional dacă din acesta **nu rezultă** că pentru aplicarea lor este necesară adoptarea unei legi naționale ...” , **or din negația**

“nu rezultă” (dublă negație) ar reieși că cazul în care rezultă că pentru aplicarea lor (normelor standardului internațional) este necesară adoptarea unei legi naționale, nu s-ar aplica normele tratatului internațional.

Respectiv art. (2) din CPC nu garantează nici supremația Constituției, nici loialitatea Tratatelor Internaționale și urmează a fi concretizată de Înalta Curte, prin interpretare sau modificare lingvistică.

195. **În continuare textul (litera legii) la Articolul 5.** Accesul liber la justiție (1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime. (2) **Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare – transpune prevederile art. 1, 4, 7, 8, 20 și 26 din Constituție în cadrul procesual civil, dar la fel, menținând criticile vizate supra la art. 2 din CPC – nu transpune cu suficientă claritate și cu titlu de principiu că Legea Supremă în Stat este Constituția și că acele drepturi și libertăți fundamentale și valori supreme care sunt consfințite prin Constituție – toate pot fi apărate, protejate și reparate în o instanță națională – chiar și în cazul în care Legiuitorul nu a creat/legiferat o procedură, o lege, sau orice formă de norme capabile să realizeze acest deziderate fundamentale ale art. 1, 4, 7, 8, 20 și 26 din Constituție.**

Respectiv și art. (5) din CPC nu garantează nici supremația Constituției, nici loialitatea Tratatelor Internaționale și urmează a fi concretizată de Înalta Curte, prin interpretare sau modificare lingvistică.

196. **În continuare, la Articolul 12.** Soluționarea cauzelor civile în temeiul legislației Republicii Moldova, Legiuitorul a prevăzut următoarele texte pertinente (1) **Instanța judecătorească soluționează cauzele civile în temeiul Constituției Republicii Moldova, al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, al hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, al hotărârilor Curții Constituționale, al legilor organice și ordinare, al hotărârilor Parlamentului, al decretelor Președintelui Republicii Moldova, al hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale autorităților administrației publice locale.** În cazurile prevăzute de lege, instanța aplică uzanțele dacă acestea nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri. (2) **Dacă, la judecarea cauzei civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară.** (3) **În cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului). Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrânge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare.** (4) **Dacă în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute de legislația internă, instanța, la judecarea cauzei, aplică reglementările tratatului internațional – Legiuitorul la fel a transpus prevederile art. 1, 4, 7, 8, 20 și 26 din Constituție în cadrul procesual civil, și în mod reiterat, menținând criticile vizate supra la art. 2 și 5 din CPC – nu transpune cu suficientă claritate și cu titlu de principiu că Legea Supremă în Stat este Constituția și că acele drepturi și libertăți fundamentale și valori supreme care sunt consfințite prin Constituție – toate pot fi apărate, protejate și reparate în o instanță națională – chiar și în cazul în care Legiuitorul nu a creat/legiferat o procedură, o lege, sau orice formă de norme capabile să realizeze acest deziderate fundamentale ale art. 1, 4, 7, 8, 20 și 26 din Constituție. Or chiar și textul *dacă, la judecarea cauzei civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară trebuie să spună clar că dacă o lege sau un alt act normativ nu corespunde literei, logicii sau spiritului prevederilor Constituției – se aplică direct Constituția, chiar și când există un vid normative în acest sens, o lege lacunară, o Lege incompatibilă Convenției precum 1545/1998 și în cazuri similare.***

Respectiv și art. (12) din CPC nu garantează nici supremația Constituției, nici loialitatea Tratatelor Internaționale și urmează a fi concretizată de Înalta Curte, prin interpretare sau modificare lingvistică.

197. Lipsa de transpunere în art. 2, 5 și 12 CPC care au fost menite de Legiuitor să transpună în practica judiciară (litera Legii fiind compasul juridic pentru judecătorul care se conduce numai de Lge) atât a principiului supremației Constituției cât și principiului loialității tratatelor internaționale și Convenției, toate izvorâte din prevederile Constituției la art. 1, 4, 7, 8, 20 și 26 – duc la imprezibilitatea utilizării și interpretării prin prisma Constituției a acestor norme procesuale de către judecătorul din jurisdicția instanței de drept comun.
198. Respectiv, în contextul lipsei unui text normativ clar, precis și neinterpretabil (nedistorsionabil) în CPC la art. 2, 5 și 12 care să spună clar și cu titlu de principiu că Constituția este Legea Supremă și că drepturile fundamentale ce sunt consfințite prin Constituție – toate sunt garantate, apărăbile și reparabile în instanța de judecată, **INCLUSIV ÎN CAZUL COLIZIUNII ACTELOR NORMATIVE DE ORICE RANG cu CONSTITUȚIA, apare riscul real de vătămarea dreptului la reabilitare inclus în conținutul art. 53 alin. (2) Constituție și dezvoltat, pe dimensiunea convențională, de art. 3 din Protocolul nr. 7 CEDO, un drept fundamental-pilon, care fiind vătămat produce, în cascadă, încălcări multiple ale altor drepturi fundamentale, în concreto:**
- dreptul la reparație pentru erorile din procesul penal – art. 53 alin. (2) Constituție;
 - dreptul de acces efectiv la justiție – art. 20 Constituție, art. 6 CEDO;
 - dreptul la un remediu efectiv – art. 20 Constituție, art. 13 CEDO;
 - dreptul la protecția proprietății și la încrederea legitimă – art. 46 și 127 Constituție, art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO;
 - demnitatea, reputația și viața privată – art. 1 Constituție, art. 8 CEDO;
 - egalitatea armelor și procesul echitabil – art. 16, 20, 26 Constituție, art. 6 CEDO;
 - principiul securității juridice și al previzibilității – principiu constituțional derivat din art. 1, 4, 7 și 8 Constituție.
199. Respectiv, infra este prezentat tabelul de incidență a normelor contestate cu drepturile fundamentale

Normele incidente și riscurile de incidență (art. 2, 5, 12 CPC)	Drepturile afectate din Constituție	Mecanismul încălcării în concreto
Interpretarea/aplicarea contrară Constituției a art. 2 CPC care garantează realizarea drepturilor în procedură civilă într-o manieră formalistă și limitată de Lege 1545/1998, refuzând luarea soluției judeciare prin prisma directă a art. 53 alin. (2) Constituție și Convenția EDO	Incidență directă cu art. 53 alin. (2) Constituție, care atrage incidența cu art. 1, 4, 7, 8 Constituție și art. 6 și 13 CEDO	Instanța, considerând că se conduce strict de textul Legii, la cererea pârții poate interpreta prevederile art. 2 CPC contrar Constituției, în concreto ca fiind capabile să împiedice acordarea reparație integrală în temei constituțional și convențional, bazându-se pe Legea 1545/1998 (lex specialis, un act inferior) și nu pe Constituție, respectiv riscul de limitare artificială prin legea specială 1545/1998 stabilită neconformă standardelor CEDO, ceea ce goleşte de conținut dreptul la reparație, fiind respectiv o incidență directă cu art. 53 alin. (2) Constituție, care atrage incidența cu art. 1, 4, 7, 8 Constituție și art. 6 și 13 CEDO
Interpretarea/aplicarea contrară Constituției a art. 5 CPC (legalitate, celeritate, dreptul la judecată echitabilă) în sensul prioritizării termenelor formale, decuplate de „faptul decisiv” (17.04.2024)	Incidență directă cu art. 20, 54 Constituție, art. 6 CEDO	Se invocă termene raportate la momente anterioare constatării falsului, deși reclamații nu puteau angaja rezonabil acțiunea reparatorie în mod deplin în lipsa constatării definitive la 17.04.2024; or textul imprecise al normei la art 5 CPC poate duce la o interpretare neconformă cu Constituția, astfel se naște riscul de încălcare a Constituției la art. 20, 54 alin (2)

Aplicarea art. 12 CPC (Principiul supremației legii și al rolului judecătorului) ca barieră pentru aplicarea directă a Constituției și CEDO	Art. 1, 4, 7, 8, 53 Constituție; art. 6 și 13 CEDO; art. 3 Protocol 7	Se refuză judecarea pe fond a pretențiilor întemeiate pe Constituție și Convenție, instanța plasându-se în spatele unui cadru legislativ recunoscut chiar de stat ca neconform, ceea ce contravine obligației de a asigura efectul util al normelor constituționale și convenționale.
Lipsa unei proceduri speciale pentru cazurile de urmărire penală bazată pe probe falsificate ab initio și raportarea exclusivă la Legea 1545	Art. 53 alin. (2), art. 20, 46, 127, art. 1 Constituție; art. 6, 8, 13 CEDO; art. 1 Protocol 1; art. 3 Protocol 7	Omisiunea legislativă creează un vid de protecție: costurile demascării falsului, prejudiciul moral și necesitatea scuzelor oficiale nu găsesc niciun canal eficient de valorificare, iar normele CPC sunt folosite pentru a bloca, nu pentru a suplini această omisiune.
Refuzul de a crea, pe cale interpretativă, un mecanism de dezmințire și scuze pentru scrisoarea PG către Ambasada României	Art. 1, 21, 53 Constituție; art. 8 și 6 CEDO; art. 3 Protocol 7	Se perpetuează o ingerință continuă în demnitate și reputație, prin menținerea în vigoare a unei comunicări diplomatice defăimătoare, fără cale efectivă de reabilitare și rectificare, deși falsul probator care susținea narațiunea statului a fost între timp dovedit.
Refuzul de a crea, pe cale interpretativă, un mecanism de dezmințire și scuze pentru scrisoarea PG către Ambasada României	Art. 1, 21, 53 Constituție; art. 8 și 6 CEDO; art. 3 Protocol 7	Se perpetuează o ingerință continuă în demnitate și reputație, prin menținerea în vigoare a unei comunicări diplomatice defăimătoare, fără cale efectivă de reabilitare și rectificare, deși falsul probator care susținea narațiunea statului a fost între timp dovedit.

200. **Infra este prezentat un test de proporționalitate executat de reclamantii prin prisma principiilor umanime recunoscute de drept. Pentru a realiza testul de proporționalitate reclamanților au dat răspunsul la următoarele întrebări:**

- 1. Există o ingerință în drepturile fundamentale?** Da. Se constată ingerințe serioase în: dreptul la reparație (art. 53 alin. (2)), accesul la justiție (art. 20), dreptul de proprietate (art. 46, 127), demnitate și viață privată (art. 1), egalitatea armelor (art. 16, 26) și securitatea juridică (art. 1, 4, 7, 8).
- 2. Ingerința este „prevăzută de lege”?** Da. Formal, statul invocă Legea 1545/1998 și art. 2, 5, 12 CPC. Sub aspectul „calității legii”, însă expertiza CoE califică legea 1545 drept deficitară, inconsistentă și neconformă standardelor CEDO, incapabilă să servească temei și izvor de drept, recomandând adoptarea unei noi legi. Totodată și Nota de fundamentare a Ministerului Justiției confirmă aceste curențe. Prin urmare, baza legală este **îndoielnică sub aspectul calității și previzibilității**, ceea ce slăbește primul criteriu al testului.
- 3. Ingerința urmărește un scop legitim?** Teoretic, se poate invoca existența unui cadru neanulat de Legislativ (Lege 1545) ca bază juridică, disciplina termenelor și protejarea bugetului public. **Totuși, după constatarea definitivă a falsului și recunoașterea oficială a lacunelor legislative, menținerea rigidă a acestor bariere nu mai servește un scop legitim în sens constituțional; dimpotrivă, protejează erorile sistemului în detrimentul drepturilor fundamentale, și o asemenea abordare, în condițiile enunțate va duce direct la adresare la Curtea de la Strasbourg.**
- 4. Ingerința este „necesară într-o societate democratică”?** Nu. Există alternative mai puțin intruzive și mai conforme cu statul de drept: aplicarea directă a Constituției și a Convenției EDO, în temeiul art. 4 și 8, acolo unde legea națională este deficitară și interpretarea art. 2, 5 și 12 CPC ca norme care facilitează, nu împiedică, judecata pe fond a pretențiilor. **Niciun interes legitim nu poate justifica sacrificarea totală a drepturilor reclamanților în favoarea conservării unei legi deja recunoscute ca neconforme.**

5. **Proportionalitatea stricto sensu (justul echilibru):** pe de o parte, statul invocă nevoia de stabilitate și respectarea formală a unor termene și proceduri; dar pe de altă parte, reclamantii au suferit hărțuire îndelungată întemeiată pe fals, prejudicii materiale și morale, stigmatizare, inclusiv prin scrisoarea PG către Ambasada României, costuri mari pentru demascarea falsului și pentru susținerea demersurilor interne și internaționale.

CONCLUZIE:

Balansând aceste interese din perspectiva art. 54 din Constituție, rezultă că invocarea prin formalism a existenței lex specialis Legii 1545/1998 cu carențele sale deja stabilite de experții CoE și recunoscute de Minister prin Nota de Fundamentare și Cererea adresată Cancelariei de Stat, **oricare ingerință în dreptul la reparație** pentru erorile din procesul penal garantat de art. 53 alin. (2) Constituție, **dreptul de acces efectiv la justiție** garantat de art. 20 Constituție și art. 6 CEDO, **dreptul la un remediu efectiv** garantat de art. 20 Constituție și art. 13 CEDO, **dreptul la protecția proprietății și la încrederea legitimă** garantat de art. 46 și 127 Constituție, art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO, **dreptul la demnitate, reputați și viața privată** garantate de art. 1 Constituție și art. 8 CEDO, **dreptul la egalitatea armelor și la un proces echitabil** garantate de art. 16, 20, 26 Constituție și art. 6 CEDO - **ar fi vădit disproporționată, or de altfel am ajunge în situația ipotetică în care statul ar sacrifica aproape în totalitate drepturile reclamantilor pentru a evita asumarea unei răspunderi patrimoniale și a unei recunoașteri publice a erorii, în pofida obligațiilor constituționale și internaționale asumate.**

201. **Tabel al principiilor constituționale și convenționale incidente**

Principiu	Temei normativ	Rol în speță	Mod de afectare
Supremăția Constituției	Art. 1, 7 din Constituție	Asigură prevalența art. 53 alin. (2) și a celorlalte drepturi fundamentale asupra normelor procesuale și legii speciale	Normele art. 2, 5, 12 CPC și Legea 1545 sunt aplicate ca și cum ar prevala asupra Constituției, blocând efectul util al art. 53 alin. (2) și al altor drepturi.
Statul de drept și securitatea juridică	Art. 1, 4, 7, 8, 54 din Constituție	Garantează previzibilitatea, coerența și efectivitatea normelor privind reparația erorilor judiciare	Vidul legislativ și interpretarea restrictivă a art. 2, 5, 12 CPC creează o insecuritate juridică profundă, lăsând reclamantii fără cale de reparație, deși eroarea este recunoscută.
Reparația integrală pentru erori judiciare	Art. 53 alin. (2) din Constituție, art. 3 Protocol 7 CEDO	Obliga statul să repare integral prejudiciile materiale și morale, inclusiv prin reabilitare și scuze oficiale	Lipsa unui mecanism efectiv (scuze, dezmințiri, compensarea costurilor demascării falsului) face ca dreptul să rămână pur teoretic.
Accesul efectiv la justiție și remediu efectiv	Art. 20 din Constituție, art. 6 și 13 CEDO	Asigură posibilitatea reală de a supune instanței încălcările drepturilor și de a obține o soluție aptă să repare	Formalismele excesive procedurale (termene, trimitere la Legea 1545) sunt folosite pentru a respinge acțiunea fără analiză pe fond, ceea ce încalcă standardele privind formalismul excesiv.

Dreptul de proprietate și încrederea legitimă	Art. 46, 127 din Constituție, art. 1 Protocol 1	Protejează prestigiul, imaginea monetizabilă, patrimoniul și investițiile legitime ale persoanei împotriva ingerințelor arbitrare	Nerecuperarea prejudiciilor materiale, vătămarea imaginii, suferințele psihice și acoperirea costurilor de demascare a falsului, în contextul unui cadru normativ deficitar, rupe echilibrul cerut de art. 1 Protocol 1.
Demnitate, viață privată și reputație	Art. 1 din Constituție, art. 8 CEDO	Apără persoana de stigmatizare și ingerințe ale autorităților în sfera sa privată	Scrisoarea PG către Ambasada României și menținerea efectelor ei, în lipsa unui mecanism de dezmințire, sunt ingerințe grave și continue în reputația reclamantilor, la nivel internațional
Egalitatea armelor și procesul echitabil	Art. 16, 20, 26 din Constituție, art. 6 CEDO	Impune un echilibru real între stat și cetățean în proceduri	Statul își folosește poziția și puterea instituțională pentru a bloca reparația și a nega concluziile experților CoE, în timp ce reclamantilor li se refuză accesul real la un forum efectiv cu soluții în temeiul, logica și spiritul Legii Supreme, ce înseamnă o abnegare a drepturilor constituționale și a valorilor supreme în Stat

202. Statul de drept și exigența securității juridice reclamă reguli previzibile și aplicate coerent, iar în această cauză previzibilitatea se obține fixând momentul relevant la data „faptului decisiv” – **constatarea irevocabilă a falsului de către Colegiul Penal al Curții de Apel Centru la data de 17.04.2024 – i.e. dies a quo de la care curg termenele reale de reparații și se judecă pe fond or anume la 17.04.2024 apare real dreptul exercitabil la reparații, imputabil pîrîtului Procuraturii Generale și reprezentantului său în instanță Ministerului Justiției.**
203. Dreptul la acces efectiv la justiție (art. 20 Constituție și art. 6 și CEDO) interzice folosirea formalismului și a termenelor rigide pentru a respinge cererea înainte de apariția probei decisive, astfel că instanța este ținută să intre în fond după 17.04.2024.
204. Dreptul la un remediu efectiv (art. 13 CEDO, coroborat cu art. 20 Constituție) cere o cale disponibilă, aptă și promptă, iar cum vechea Lege 1545 nu oferă un asemenea instrument, **instanța trebuie să acorde reparația direct în temeiul Constituției și al Convenției, iar reieșind din carențele și impreciziile art. 2., 5 și 12 din CPC se impune intervenția Curții Constituționale, întru întărirea prin text de lege a principiului suprem în stat – Constituția este Legea Supremă, cu realizarea dincolo de orice posibilitate interpretabilă dublu, inclusive și prin prisma principiului loialității tratatelor internaționale, inclusiv în situații de lipsă a reglementărilor naționale de remediu efectiv.**
205. **Răspunderea statului pentru erori în procesul penal are caracter obiectiv în logica art. 53 alin. (2), ceea ce înseamnă că, odată dovedit falsul probator, statul datorează reparația integrală fără a putea invoca lacunele propriei legislații sau o pretinsă culpă a victimei, or constituie carențe a autorului legii (Ministerul Justiției) și a Legiutorului. Statul prin aparatul său are obligațiunea pozitivă de a transpune toate prevederilor Constituției în un cadru normativ comprehensive, amplu, disambiguu, cert și garantor a drepturilor și libertăților fundamentale precum și a valorilor supreme.**
206. Principiul *restitutio in integrum* impune acoperirea completă a prejudiciului patrimonial și moral suferite, astfel încât în această speță trebuie compensate costurile necesare dovedirii falsului, costurile adiacente directe și indirecte, precum și costurile pentru atingerea reputației, inclusiv prin scuze oficiale.
207. **Principiul proporționalității, împreună cu interdicția formalismului, nu permit ca reguli de procedură indiferent de natura lor neutralizeze un drept material născut abia în 2024, întrucât o asemenea abordare ar goli de conținut accesul la justiție și remediu efectiv.**

208. **Protecția proprietății și a încrederii legitime (art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO) impune compensarea adecvată a ingerințelor cauzate de stat, astfel că acțiunile ilicite de declanșare a procedurilor de constrângere ilegală în baza falsului a drepturilor și libertăților fundamentale, fiind atinse valorile supreme în Stat, precum și toate cheltuielile de probare a falsului imputat, trebuie reparate integral, cu includerea costurilor și a dobânzilor.** Demnitatea umană, viața privată și reputația (art. 8 CEDO) nu pot fi lăsate în suferință după dovedirea erorii, motiv pentru care instanța trebuie să dispună, pe lângă despăgubiri, măsuri de reabilitare efectivă: scuze oficiale, rectificări și notificări către terți. Prezumția de nevinovăție în etapa de după exonerare este afectată atunci când se amână sau se refuză compensația după constatarea falsului, de aceea reparația trebuie acordată prompt, **iar motivarea nu poate conține insinuări de vinovăție reziduală, urmând a fi impuse de instanță pînîților toate măsurile de destigmatizare și reparație efectivă a atingerilor aduse.**
209. Nediscriminarea și tratamentul egal (art. 16 Constituție și art. 14 CEDO / Protocolul nr. 12) cer ca toate situațiile comparabile de eroare judiciară să fie tratate după aceleași criterii materiale, fără privilegii sau excluderi generate de etichete procedurale.
210. În concluzie, **art. 2, 5 și 12 CPC, în redacția actuală și în interpretarea dată în prezenta cauză, generează o antinomie prin efect cu Constituția, or :**
- **Sunt capabile de a submina supremația Constituției și a statului de drept, transformând supremația Constituției într-o ficțiune.**
 - **Sunt capabile de a submina prioritatea tratatelor internaționale și a Convenției, legislației organice naționale, transformând art. 4 și 8 din Constituție în o ficțiune**
 - Sunt capabile să împiedice realizarea efectivă a dreptului la reparație pentru erorile din procesul penal (art. 53 alin. (2))
 - Sunt capabile de a goli de conținut dreptul de acces la justiție și dreptul la un remediu efectiv (art. 20 Constituție, art. 6 și 13 CEDO)
 - Sunt capabile de a afecta protecția proprietății și încrederea legitimă (art. 46, 127 Constituție, art. 1 Protocol 1 CEDO);
 - Sunt capabile de a menține în vigoare o atingere continuă adusă demnității și reputației reclamanților (art. 1 Constituție, art. 8 CEDO), inclusiv prin lipsa unui mecanism de reabilitare în raport cu scrisoarea PG către Ambasada României;
 - Sunt capabile de a crea un dezechilibru structural între stat și cetățean, contrar egalității armelor și procesului echitabil (art. 16, 20, 26 Constituție, art. 6 CEDO);
211. În concluzie, se cere constatarea neconstituționalității art. 2, 5 și 12 CPC **în măsura în care sunt capabile de a submina supremația Constituției și a statului de drept, transformând supremația Constituției într-o ficțiune, sunt capabile de a submina prioritatea tratatelor internaționale și a Convenției, legislației organice naționale, transformând art. 4 și 8 din Constituție în o ficțiune, sunt capabile de a fi interpretate și aplicate astfel încât să blocheze efectul art. 53 alin. (2) și celelalte drepturi fundamentale incidente, cu consacrarea, de către Curtea Constituțională, a obligației instanțelor de a aplica direct Constituția și Convenția E.D.O. în cauzele de reparație pentru erori judiciare, în situația în care legea specială este recunoscută de CoE ca incompatibilă Convenției și incapabile de a servi temei, reper și izvor de drept.**
212. **Totodată, Curtea Constituțională urmează să constatare și omisiunea legislativă calificată privind reparația în cazurile de urmărare penală bazată pe probe falsificate ab initio și chemarea Parlamentului să intervină, în termen rezonabil, cu o reglementare conformă standardelor europene și obligațiilor asumate de Republica Moldova, iar oricare proiect de lege nouă în acest sens să conțină cu imperativitate acest aspect real din jurisprudența Republicii Moldova, realitate ce o arată prezenta speță.**
213. **Precum și indicat de expertul CoE la pct. 57, dar și reieșind din natura adresării – se impune aplicarea raționamentelor Înaltei Curți începând cu prezenta speță.**

Privitor la neconstituționalitatea *in integrum* a Legii nr. 1545/1998, în lumina expertizei Consiliului European.

Sesizarea din oficiu a Curții Constituționale.

214. **Reieșind din concluziile Expertizei CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation** prin care expertul CoE a stabilit depășirea conceptuală a Legii nr. 1545/1998 cu **necesitatea înlocuirii întregale** într-o ulterioară conformitate cu Convenția, **actualele reglementări fiind găsite în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție, care potrivit concluziilor expertului CoE nu mai poate servi temei, reper și izvor de drept – este imperativă sesizarea din oficiu a Curții Constituționale în vederea declarării neconstituționale a Legii 1545 in integrum cu toate consecințele de abrogare care se impun.**
215. Reiterăm că Nota de fundamentare și Cererea Ministerului Justiției înregistrate în Cancelaria de Stat dovedesc temeiul sesizării din oficiu pe acest subiect sesizat suplimentar, **or este o urmare logică și firească în condițiile sesizate.**
216. Legea nr. 1545/1998 ar fi trebuit să fie instrumentul prin care statul pune în practică articolul 53 alin. (2) din Constituție – adică mecanismul clar prin care o persoană, lovită de o eroare judiciară sau de abuzuri ale organelor penale, își recuperează prejudiciul și își recapătă demnitatea. **Analiza Consiliului European, în versiunea oficială în limba română, arată însă foarte limpede că exact această lege, în forma ei actuală, nu își mai îndeplinește rolul.** Nu vorbim despre mici imperfecțiuni, ci despre „lacune și deficiențe conceptuale și substanțiale” care afectează chiar baza și structura actului normativ dar **și de o incompatibilitate cu Convenția.**
217. În primul rând, domeniul de aplicare al Legii este excesiv de îngust. Precum indicat și de expertul CoE, definiția „acțiunilor ilicite” și trimiterile la anumite „erori” și la încălcări comise cu rea-credință limitează drastic categoriile de situații în care victima unei proceduri penale poate cere despăgubiri. **Din perspectiva Convenției Europene, remediul trebuie să existe pentru toate încălcările drepturilor și libertăților fundamentale consfințite de Constituție, cărora li s-a adus atingere în mod direct sau indirect.**
218. În al doilea rând, Consiliul European spune clar că legea este prost structurată și de calitate slabă, ce face în practică judiciară litera legii ca fiind moartă. **Concluzia raportului este dură: calitatea slabă și deficiențele substanțiale „subminează în mod considerabil capacitatea Legii de a servi drept temei juridic și izvor de drept adecvat” și de a oferi un remediu național eficient.** Dacă legea nu poate fi un temei de drept clar nici pentru profesioniști, pentru cetățeanul obișnuit ea devine pur și simplu imprezvizibilă. **Asta contrazice direct cerința de calitate a legii din art. 23 alin. (2) Constituție.**

219. În al treilea rând, modul în care Legea 1545 tratează despăgubirile patrimoniale este, de asemenea, problematic. Pentru persoanele fizice, despăgubirea este legată de criterii rigide, ca și cum singura pierdere posibilă ar fi salariul sau venitul formal pierdut dintr-un raport de muncă. În realitate, mai ales în cazul oamenilor de afaceri, prejudiciul poate însemna **atingerea reputației și imaginii ce sunt valori monetizabile indispensabile activității de antreprenoriat**, contracte ratate, blocarea completă a unei firme, pierderea clientelei, costuri enorme pentru expertize și demersuri necesare ca să dovedești greșeala statului sau o infracțiune comisă în legătură cu inițierea procedurilor de constrângere a drepturilor fundamentale. **Expertiza Consiliului Europei numește aceste limitări „restricții excesive” și cere expres remedierea lor, prin adoptarea unui nou act normative compatibil cu Convenția. Din punct de vedere constituțional, asta înseamnă că dreptul la proprietate și la încredere legitimă, garantat de art. 46 și 127, nu este protejat în mod real.**
220. **Pe plan convențional, raportul pornește de la ideea că Legea trebuie să fie compatibilă cu art. 6, 13 și 5 § (5) CEDO și cu art. 3 din Protocolul nr. 7, dar și conform răspunsului NEAR DG și art. 1 Protocol 1 CEDO. Or, concluzia expertului este că, în forma actuală, Legea nu asigură un „remediu efectiv” pentru toate încălcările relevante ale drepturilor omului în procedurile penale și contravenționale. Prin faptul că lasă „o gamă considerabilă de încălcări și prejudicii” în afara domeniului ei, Legea nu reușește să dea viață nici art. 13 CEDO, nici art. 53 alin. (2) din Constituție. De aici rezultă direct conflictul cu art. 1, 4 și 8 din Constituție, care obligă statul să-și alinieze legislația la tratatele internaționale privind drepturile omului, și cu art. 7 privind supremația Constituției.**
221. **Cele mai importante sunt însă concluziile finale ale analizei. În paragraful 56, Consiliul Europei spune negru pe alb că, din cauza acestor limitări excesive și a calității slabe, Legea nr. 1545/1998 nu mai poate servi drept „temei juridic adecvat” pentru modul în care Republica Moldova își îndeplinește obligațiile de a oferi remedii interne în sensul Convenției. Cu alte cuvinte, legea nu mai este doar imperfectă; ea este, ca structură și conținut, nepotrivită pentru rolul pe care ar trebui să îl aibă.**
222. **Iar în paragraful 57, recomandarea este clară: nu se mai pune problema unor retușuri punctuale, ci se cere elaborarea și adoptarea unui nou act legislativ, care să înlocuiască actuala lege și să corecteze deficiențele chiar și în domeniul ei de aplicare imediat, totodată expertul indicând că aceste principii deja urmează a fi aplicate în cazurile pendinte pe rol.**
223. **Din punct de vedere constituțional, asta înseamnă două lucruri. Pe de o parte, menținerea în vigoare și utilizarea, în continuare, a unei legi pe care chiar Consiliul Europei o califică drept neadecvată și incompatibilă cu standardele lex specialis ale Curții Europene este incompatibilă cu art. 4, 7 și 8 din Constituție.**
224. **Pe de altă parte, atâta timp cât legea rămâne în vigoare, dar nu poate oferi un remediu real, drepturile garantate de art. 53 alin. (2), art. 20, art. 23 alin. (2), art. 46, 127 și art. 1 (demnitatea) rămân teoretice și iluzorii. Exact în această „ruptură” între Constituție și lege intervine Curtea Constituțională.**
225. **De aici decurge, în mod logic, teza de neconstituționalitate în ansamblu: Legea nr. 1545/1998, prin concepția ei greșită, prin domeniul de aplicare excesiv de îngust și prin calitatea slabă constatată oficial de Consiliul Europei, nu mai poate fi tratată ca un simplu text care are nevoie de câteva ajustări. Ea nu reușește să asigure efectiv dreptul la reparație pentru erorile judiciare, nu oferă un remediu intern în sensul Convenției și nu îndeplinește standardul minimal de „lege de calitate” cerut de Constituție.**
226. **În aceste condiții, soluția coerentă cu Constituția este declararea neconstituționalității în întregime a Legii nr. 1545/1998 și recunoașterea, în același timp, a obligației instanțelor de a aplica direct Constituția și Convenția în cauzele pendinte, până la adoptarea unei noi legi conforme cu standardele europene.**

PRIVITOR LA BALANTA INTERESELOR, PROTECȚIA BANULUI PUBLIC ȘI RISCUL DE INUNDAȚIE DE CERERI

227. Poziționare generală. Pe standardul constituțional și CEDO aplicabil cauzei dar și în lato sensu, **Curtea Constituțională nu poate plasa abstract „interesele statului” deasupra drepturilor garantate** (art. 53 alin. (2) Constituție, art. 6 și 13 CEDO, Protocol 1 art. 1 CEDO), **fapt indicat și în răspunsul NEAR DG recepționat de Pavel GHERMAN din partea marilor cancelarii Europene.**
228. **În anticipare, admitem că Statul poate invoca protecția bunului public și riscul de inundație de cereri, dar aceste raționamente nu prevalează nici din perspectiva Convenției nici din textul art. 53 alin (2) din Constituție care spune clar că Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.**
229. Sub aspect de legitimitate, **interesul financiar al Statului în situația reparațiilor - nu este un drept fundamental, capabil să fie pus în contrapondere cu obligația de reparație ce izvorăște din art 53 alin (2) din Constituția dar și din obligațiunile asumate de Republica Moldova prin Actele, Tratatetele, Pactele internaționale.**
230. Or, odată ce o ingerință ilegală în drepturile fundamentale a avut loc - **costul reparațiilor** nu poate servi o justificare suficientă pentru a **negaranta** un remediu constituțional garantat de art. 53 alin. (2) din Constituție și convențional garantat de art. 13 CEDO. **Curțile europene resping „apărările bugetare” atunci când există încălcări dovedite și remedii efective disponibile.**
231. **Elementul cheie în balanță este interesul public veritabil: nu e „a nu plăti” sau a „ține ușa închisă”, ci a corecta prompt erorile judiciare și a întări încrederea în justiție. Aceasta sporește, nu subminează, ordinea de drept.**
232. **Principiul director este că statul nu poate opune bugetul propriilor obligații de drepturi ale omului.** În ordinea constituțională a Republicii Moldova, drepturile fundamentale și obligațiile asumate prin tratatele internaționale în materia drepturilor omului (în special Convenția Europeană și protocoalele sale) au o **prioritate normativă** clară față de orice considerente de oportunitate administrativă sau de echilibru bugetar.
233. **A invoca, în aceste condiții, „greutăți bugetare” pentru a evita reparația reclamanților ar însemna ca statul să se prevaleze de propria sa omisiune normativă și de propria întârziere în adoptarea legii noi - ceea ce este inadmisibil într-un stat de drept.**
234. Or și articolele 1, 4, 7 și 8 din Constituție, coroborate cu art. 53 alin. (2), impun statului să asigure un **remediu efectiv** pentru erorile judiciare, să garanteze **efectul util** al Convenției și al protocoalelor sale și să aplice direct standardele CEDO și Constituția atunci când legislația internă este insuficientă sau neconformă.
235. În această arhitectură, interesul statului pentru protecția bugetului sau „evitarea unei inundații de cereri” are o **valoare legitimă doar relativă** or **interesul statului nu este un drept fundamental**, ci doar un interes administrativ general. **Or, atunci când acest interes intră în conflict cu reparația unei erori judiciare dovedite, cu accesul la justiție și cu demnitatea persoanei, balanța trebuie în mod necesar înclinată în favoarea drepturilor individuale.** Or, interesul de a proteja bugetul public este **legitim doar în abstract** reiterăm, nefiind un drept fundamental și respectiv anticipând o asemeni poziție argumentăm că acest interes nu poate justifica menținerea sau perpetuarea unor încălcări constatate ale drepturilor omului.

236. Pe de altă parte teama de „inundație de cereri” nu este o justificare acceptabilă pentru a bloca accesul la justiție. Dacă statul apreciază că va exista un volum mare de cereri, **soluția pe de o parte este o procedură clară și criterii unitare, care să cuprindă exhaustive mecanisme de protecție a absolut tuturor drepturilor consfințite de Constituție, iar pe de altă parte instituire de mecanisme, inclusiv de regres care să responsabilizeze angajații poliției, procuraturii și a instanțelor să nu încalce drepturile fundamentale ale persoanelor fizice și juridice, ci nicidecum nu refuz de acces/remediu.**
237. **Respectiv nici costul financiar** al reparării încălcărilor și nici o presupusă „inundație de cereri” nu pot servi justificări acceptabile sau motive pentru a refuza un remediu efectiv și reparații, precum în prezent prin Legea 1545/1998.

Argumente complementare privitor la separarea puterilor și rolul Legiuitorului.

238. **Instanța constituțională chiar dacă nu are dreptul de a legifera** în locul Parlamentului, în sensul că Curtea Constituțională nu elaborează textele legii, însă are obligația:
1. Să controleze conformitatea legilor și a interpretării lor cu Constituția;
 2. Să declare neconstituționale dispozițiile sau interpretările care golesc de conținut drepturile fundamentale;
 3. Să formuleze, atunci când este cazul, soluții de tip „în măsura în care”, prin care să oblige instanțele să aplice o lectură conformă cu Constituția și CEDO.
239. Prin urmare, în ipoteza că în lipsa unei noi legi, Curtea nu ar putea interveni la momentul actual, ar echivala cu acceptarea ca **incompatibilitatea constatată de expertul CoE a Legii 1545 cu Convenția în conexiune cu vidul legislativ recunoscut chiar de autorități – să neutralizeze art. 53 alin. (2) și restul drepturilor fundamentale – ceea ce contravine rolului însuși al Curții Constituționale.**
240. **Loialitatea constituțională** reprezintă atașamentul față de valorile constituționale, respectarea Constituției în litera și în spiritul acesteia, îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor și respectarea drepturilor pe care Constituția le prevede, încadrarea în limitele de competență stabilite de textele constituționale și respectarea competenței reglementate pentru toate autoritățile publice, cooperarea, colaborarea, consultarea **în îndeplinirea competențelor concurente.**
241. Reiterăm că Înalta Curte în calitatea sa de Legiuitor pasiv și legiuitor negativ s-a expus în asemeni situații și a intervenit multiplu ori de câte ori s-a constatat incidența cu Constituția.
242. Curțile Constituționale sunt sesizate adesea să se pronunțe în privința unor omisiuni legislative. Conștientizând această realitate, problema omisiunilor legislative în jurisprudența constituțională a constituit genericul **celui de-al XIV-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, care a avut loc pe 2-7 iunie 2008 în orașul Vilnius. În raportul prezentat de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova la acest congres se notează că autorii sesizărilor adresate Curții pot invoca și lacunele din legislație.** Există cazuri când aceștia scot în evidență lacunele actului supus controlului constituționalității și omisiunile organului legislativ și pe cele ale guvernului. **La rândul ei, dacă Curtea constată existența unor lacune sau omisiuni normative în legislație, care se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, atunci în conformitate cu art. 281 alin. (4) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 79 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale poate să formuleze o adresă pentru a atrage atenția organelor respective asupra lichidării acestor lacune.** De asemenea, în același raport se subliniază că „[a]dresa constituie actul prin intermediul căruia **Curtea Constituțională, fără a se substitui organului legislativ, își exercită, potrivit dispozițiilor art. 79 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale, rolul său de «legislator pasiv», insistând asupra unor lacune sau curențe existente în legislația în vigoare, datorate nerealizării prevederilor Constituției sau asupra necesității de a se opera modificări în reglementările legale, care au făcut obiectul controlului de constituționalitate.**”

Interesele statului vs. obligațiile constituționale și internaționale

Anticiparea interesului invocat de stat	Statut juridic al interesului	Obligații constituționale / internaționale incidente	De ce nu prevalează în speță
Invocarea protecției bugetului public și evitarea „inundației de cereri”	Interes financiar, administrative, care nu este drept fundamental	Art. 53 alin. (2), art. 20, 46, 127 din Constituție, art. 6, 13 CEDO, art. 1 Protocol 1, art. 3 Protocol 7	Costul remediilor nu poate fi un argument viabil și suspetabil capabil să justifice abnegarea unui drept constituțional la reparație și a unui remediu efectiv. Standardele CEDO și expertiza CoE impun ajustarea legii pentru a oferi remedii reale, iar teama de volum de cauze se gestionează prin proceduri clare, mecanisme efective de regres , nu prin refuzul accesului la justiție.
Respectarea rolului legiuitorului; separarea puterilor	Principiu constituțional (art. 6, 66 Constituție – implicit)	Art. 1, 4, 7, 8, 53 din Constituție art. 6, 13 CEDO	Curtea Constituțională nu legiferează, dar are obligația să elimine interpretările și normele care neutralizează drepturi fundamentale. Totuși înalta Curte din momentul constatării incompatibilității Legii cu Convenția, prin prisma raportului Coe, urmează să remită notificare către Parlament întru abrogarea în totalitate a acesteia, ca fiind incompatibilă cu Convenția prin prisma concluziilor expertului CoE, incompatibilă cu angajamentele asumate de Republica Moldova în procesul de armonizare a legislației naționale la cadrul normative al Spațiului Uniunii Europene (inclusive din obligațiunile continui izvorâte din clusterul <i>fundamentals</i>) ,
Stabilitatea sistemului normativ existent vs suspendarea absolută a efectelor Legii 1545 până la adoptarea noii legi	Interes incompatibil cu Constituția și cu cerințele UE de armonizare a cadrului normativ la standardul UE, în procesul de aderare și aliniere a cadrului legal. Interes incompatibil cu concluziile expertului CoE.	Art. 23 alin. (2), 53 alin. (2) Constituție, art. 13 CEDO, Expertiza CoE, Procesul de armonizare a Legii naționale la standardul UE, clusterul “fundamentals”	Expertiza CoE și Nota de fundamentare a Ministerului Justiției constată calitatea slabă și neconformitatea Legii 1545 cu standardele <i>lex specialis</i> CEDO și oportunitatea abrogării acesteia în întregum. Totodată Procesul de armonizare a Legii naționale la standardul UE, clusterul “fundamentals” impune Republicii Molodva luarea unor măsuri rapide și eficiente în domeniul justiției. Menținerea Legii 1545/1998 ca temei legal de remediu, în condițiile enunțate, prelungeste în mod nejustificat un vid de protecție și sacrifică drepturile reclamantilor în favoarea unei

			<p>comodități normative sau curențe de adoptare în timp util a actelor normative compatibile cu Convenția precum cerut de UE în procesul de aliniere a cadrului juridico-normativ și de aderare ulterioară la spațiul UE.</p> <p>Respectiv este și un interes al Statului de a abroga această lege și de a alinia de urgență la Convenție și cadrul U.E..</p>
--	--	--	---

243. În vederea susținerii argumentului justificat de **suspendare absolută a efectelor Legii 1545 până la adoptarea noii legi**, reiterăm că în virtutea art. 1 alin. (3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. Regula interpretării conforme cu tratatele ce rezidă în art. 4 Constituție impune aplicarea standardelor CEDO mai favorabile atunci când dreptul intern este insuficient, motiv pentru care în lipsa unei căi interne efective se aplică direct art. 3 Protocolul nr. 7, art. 6, art. 13 și art. 1 Protocolul nr. 1 pentru a asigura despăgubiri reale și reabilitare.
244. În prevederile supreme stipulate la art. 4 și art. 8 din Constituție rezidă interpretare conformă și conformare loială la tratatele internaționale, precum art. 12 din DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI, art. 17 din PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE și art. 1 din CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, dar și prevederile Acordului de Asocierie cu UE stipulate la art. 12 (stat de drept, acces la justiție) și art. 16 alin. (1) lit. f (combaterea falsului de acte) – **ce toate impun soluții interne compatibile cu standardele europene, mai ales când controversa privește standardele de remediu și efectul util al drepturilor.**
245. **Principiul conformării loiale la tratate ce rezidă în art. 8 Constituție obligă Instituția judiciară națională (CSJ și Curtea Constituțională) și Legiuitorul să suplinească vidul normativ recunoscut chiar de autorități în privința Legii 1545, astfel încât remediul cerut de Convenție să fie acordat în procedura internă fără a aștepta modificarea legii, mai ales că această abordare a fost recomandată chiar de expertul CoE la par. 57. Având în vedere gama și caracterul amendamentelor necesare pentru a aborda considerentele sugerate și conexe, ar fi oportun să se elaboreze și să se adopte un nou act legislativ. Această abordare este recomandabilă chiar și pentru remedierea deficiențelor legislative din domeniul de aplicare imediat a Legii actuale, și anume, repararea prejudiciilor rezultate în urma încălcărilor legate de administrarea justiției penale, inclusiv a procedurilor contravenționale.**
246. **Orice altă soluție ar echivala cu acceptarea ca statul să se apere cu propriile omisiuni legislative și cu propriul buget împotriva obligațiilor constituționale și internaționale pe care și le-a asumat ce în această ipoteză ar constitui o situație incompatibilă cu statul de drept și cu angajamentele Republicii Moldova față de Consiliul Europei și Uniunea Europeană.**

În concluzie reieșind din conflictele și incidența învederată cu Constituția, totodată fiind constatată prin experiza CoE incompatibilitatea Legii 1545/1998 cu Convenția și incapacitatea acesteia de a servi temei de drept care să reglementeze raportul litigios, dar și riscul de atingere a multiplelor drepturi fundamentale garantate de Constituție reclamantilor,

SE SOLICĂ SOLEMN CURȚII CONSTITUȚIONALE

6. Să se pronunțe o **decizie interpretativă** prin care **art. 2, art. 5 și art. 12 CPC sunt declarate constituționale numai în măsura în care permit soluționarea pe fond a acțiunilor bazate pe aplicarea directă a Convenției, pe art. 4, art. 8 și art. 53 alin. (2) din Constituția** după constatarea irevocabilă a ingerințelor ilegale în drepturile și libertățile fundamentale, fixează *dies a quo* la data „faptului decisiv”, și includ, acolo unde natura prejudiciului o cere, măsuri de **reabilitare** precum scuzele oficiale sau rectificările publice cu retractare a stigmatizării izvorâte din acuzații publice bazate și izvorâte din fals sub formă de crimă prescrisă de art. 361 Cod penal *ab initio*.
7. Ulterior expertizei CoE, să se **constate și prin prisma Constituției** că există o **omisiune legislativă neconstituțională**, constatând în lipsa unui cadru normativ special pentru repararea prejudiciilor rezultate din falsul probator *ab initio* și în lipsa unor mecanisme explicite pentru prezentarea scuzelor și înlăturarea stigmatului, **ceea ce contravine art. 1, art. 4, art. 8, art. 20 și art. 53 alin. (2) din Constituție**, deoarece lasă victima fără un remediu efectiv și previzibil.
8. Să se **exercite rolul de legiuitor negativ/pasiv**, stabilind o **obligație interpretativă erga omnes** pentru instanțe și adresând Parlamentului o **recomandare fermă** de completare a legislației într-un termen rezonabil, cu reguli clare privind exigibilitatea (legată de faptul decisiv), structura capetelor de prejudiciu, includerea **costurilor probatorii** și a **măsurilor de reabilitare**, precum și **regulii de prescripție compatibile cu descoperirea obiectivă/efectivă**.
9. **Înalta Curte să dispună aplicarea la caz a dispozițiilor** și să se prevadă **măsuri tranzitorii** prin care instanțele de drept comun să aplice direct art. 53 alin. (2) împreună cu prevederile Supreme din Constituție și în coraborare cu art. 6, art. 13 CEDO și art.1 Protocol 1 CEDO, astfel încât cauzele similare să fie judecate pe fond, cu probele necesare, **cu dies a quo fixat la data constatării irevocabile**, și cu obligativitatea acordării de scuze oficiale sau rectificări atunci când acestea sunt necesare pentru a repara pe deplin atingerea demnității și reputației.
10. **Totodată, Legea 1545 fiind constatată prin actele oficiale și Expertiza CoE Assessment of the Law No. 1545/1998 on Compensation ca fiind în neconformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul art. 5 alin. (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție - sesizarea din oficiu a Înaltei Curți întru declararea Legii 1545/1998 cu toate acțiunile și consecințele legislative ce se impun întru**
 1. **Declararea neconstituțională în ansamblu a Legii nr. 1545/1998 și remiterea notificării către Parlament întru abrogarea în totalitate a acesteia, ca fiind incompatibilă cu Convenția prin prisma concluziilor expertului CoE, incompatibilă cu angajamentele asumate de Republica Moldova în procesul de armonizare a legislației naționale la cadrul normative al Spațiului Uniunii Europene (inclusive din obligațiunile continui izvorâte din clusterul *fundamentals*), lovită de deficiențe conceptuale și substanțiale, fiind de o „calitate slabă” și de un domeniu de aplicare „excesiv de limitat”, care o fac incompatibilă cu standardele art. 13 CEDO și cu lex specialis dezvoltat de Curtea Europeană pentru art. 5 § (5) și art. 3 Protocol nr. 7, fiind totodată un act normativ incapabil să realizeze exigențele art. 53 alin. (2) și să asigure un remediu efectiv în sensul art. 20 Constituție, or aceste deficiențe afectează însuși nucleul drepturilor garantate de Constituție (art. 53 alin. (2), art. 20, art. 23 alin. (2), art. 46, 127, art. 1, art. 4, 7 și 8 și altele) **cu suspendarea absolută a efectelor Legii 1545 până la adoptarea noii legi;****
 2. **Statuarea că, până la adoptarea unui nou cadru legislativ conform standardelor internaționale, instanțele naționale au obligația să aplice direct Constituția și Convenția Europeană a Drepturilor Omului în cauzele pendinte** privind repararea prejudiciilor cauzate de erorile judiciare și de ingerințele ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și instanțelor.

F. Lista documentelor relevante

ANEXATE CU PREZENTA SESIZARE:

1. **Raportul de expertiză CoE Assessment of the Law No. 1545-1998** on Compensation executat de expertul Erik Svanidze *Analiză a Legii Republicii Moldova nr. 1545 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești și a proiectelor de amendament elaborate de autoritățile naționale* (Martie 2024, anexat integral – în limba română).
2. **Raportul de expertiză CoE Assessment of the Law No. 1545-1998** on Compensation in original (limba engleză).
3. **Demarche 17.10.2024 adresat CoE:** indică explicit deficiențele cadrului vechi (Legea 1545) și neconformități ale proiectului nou cu P1-1, art. 6 și art. 13 CEDO; solicită monitorizare și soluții reale (inclusiv reabilitare).
4. **Scrisoare MJ 11.10.2024:** recunoaște inițierea proiectului de lege pentru îmbunătățirea mecanismului de reparație și existența notei de fundamentare (confirmă că vechiul cadru nu răspunde situațiilor ca a noastră).
5. **Răspuns DG NEAR 27.11.2024:** subliniază importanța fundamentală a proprietății, accesului la justiție și remediului efectiv și arată că alinierea RM la standardele UE/ internaționale este în curs de monitorizare. (în română și cu traducere)
6. **Nota de fundamentare a noii Legi** întru reglementarea rapoartelor litigiare în condițiile reparațiilor de către Stat
7. **Cererea nr. 8819 din 24.10.2024** de înregistrare în Cancelara Guvernului a noii Legi întru reglementarea rapoartelor litigiare în condițiile reparațiilor de către Stat

Totodată, spre examinare în contenciosul constituțional urmează a fi prezentat înaltei Curți de către Instanță **materialul integral al dosarului.**

*** *Sfârșit capitol F* ***

G. Declarația și semnătura autorilor sesizării

Declarăm pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte și veridice.

**Locul: mun.Chișinău, Judecătoria Chișinău,
sediul Centru**

Data: “_24_” noiembrie 2025

SRL GORDINCOM

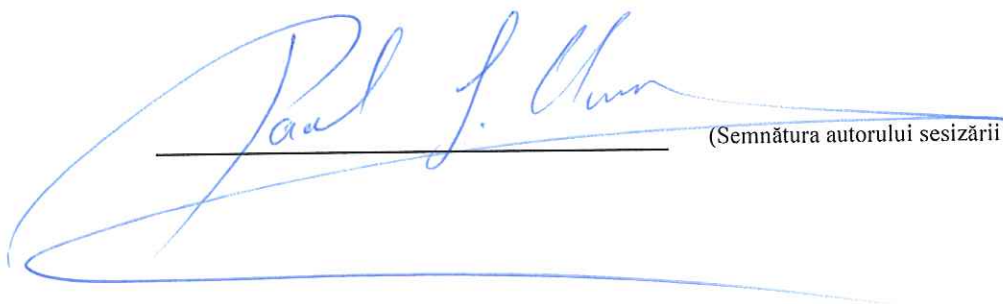
(Semnătura autorului sesizării sau a reprezentantului)

GHERMAN ALA

(Semnătura autorului sesizării sau a reprezentantului)

GHERMAN PAVEL

(Semnătura autorului sesizării sau a reprezentantului)

2-24046190-12-2-25042024-1

Dosarul nr. 2-5828/2024

ÎNCHEIERE

02 decembrie 2025

mun. Chișinău

Judecătoria Chișinău (sediul Centru)

Președintele ședinței

Judecător

Muruianu Maria

Grefier

Popa Veronica

Examinând în ședința de judecată publică acțiunea înaintată de SRL „Gordincom”, Gherman Ala, Gherman Ion, Gherman Pavel către Ministerul Justiției și Procuratura Generală, cu privire la repararea prejudiciului cauzat,-

CONSTATĂ:

La 25.04.2024 SRL „Gordincom”, Gherman Ala, Gherman Ion, Gherman Pavel au depus în instanță o cerere către Ministerul Justiției și Procuratura Generală, cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale procuraturii în baza Legii nr. 1545 din 25.02.1998, prin care a solicitat următoarele:

- *A admite spre examinare în conformitate cu prevederile Legii nr. 1545/1998;*
- *Obligarea prezentării scuzelor publice de către Instituția Procuraturii;*
- *Compensarea și încasarea cheltuielilor suportate, a prejudiciilor cauzate și a altor cheltuieli aferente susținute la stabilirea adevărului în cauza penală nr.2009990087 și a faptului comiterii infracțiunii în procesul penal nr. 20210200537.*

La data de 04.11.2024 partea reclamantă a concretizat acțiunea, invocând aplicarea directă a convenției și anume art. 3 din Protocolul nr. 7 CEDO și art. 1 din Protocolul nr. 1 CEDO în conexiune cu art. 6 și art. 13 CEDO și a solicitat următoarele:

- *Obligarea Procuraturii la dezmințirea publică a informațiilor false întemeiate pe falsificate lansate public, inclusiv Ambasadei României cu obligarea prezentării scuzelor publice de către Instituția Procuraturii;*
- *Compensarea și încasarea cheltuielilor suportate, a prejudiciilor morale cauzate și a altor cheltuieli aferente susținute la stabilirea adevărului în cauza penală nr.2009990087, infracțiune stabilită în procesul penal nr. 20210200537.*

În ședința continuă de examinare a cauzei în fond:

Reclamantii Gherman Ala și Gherman Pavel au depus o cerere în formă scrisă cu privire la sesizarea Curții Constituționale de ridicare a excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 2, art.5 și art. 12 Cod de Procedura Civilă.

Alți participanți în proces nu au fost prezenți în ședința de judecată, fiind citați legal.

Audiind participanți prezenți în ședința de judecată și studiind cererea formulată, prin prisma circumstanțelor cauzei, raportate la prevederile legii, instanța de judecată reține următoarele.

În conformitate cu dispozițiile art. 12¹ alin. (1), (2) Cod de procedură civilă, în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională. La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

Potrivit hotărârii Curții Constituționale nr. 2 din 09 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova, Curtea a reiterat că, în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională. Curtea a reținut că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate. Curtea a statuat că verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.

Se atestă că, pentru a sesiza Curtea Constituțională cu o cerere privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, instanța de judecată are obligația de a verifica întrunirea condițiilor stabilite la art. 12¹ alin. (2) Cod de procedură civilă, și anume: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

Astfel, potrivit art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova, Curtea Constituțională: a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a

hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

La caz, instanța de judecată reține că, prin cererea privind sesizarea Curții Constituționale partea reclamantă solicită verificarea constituționalității prevederilor art. 2, art.5 și art. 12 Cod de Procedura Civilă, care intră sub incidența prevederilor art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova.

Totodată, instanța constată că, excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de către reclamantii Gherman Ala, Gherman Ion, Gherman Pavel, și astfel, se deduce că excepția a fost ridicată de un subiect investit prin lege cu acest drept.

În plus, instanța de judecată enunță că, la examinarea acțiunii formulate de partea reclamantă, prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei.

Analizând jurisprudența instanței de contencios constituțional accesibilă pe site-ul Curții Constituționale, instanța de judecată nu a identificat sesizări similare adresate.

În aceste condiții, stabilind că, în speță sunt întrunite cumulativ cele 4 condiții prevăzute la art. 12¹ alin. (2) CPC, pentru sesizarea Curții Constituționale, și întru examinarea completă și obiectivă a cauzei, instanța de judecată conchide asupra soluției de admitere a cererii înaintate de partea reclamantă în speță cu privire la sesizarea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate.

În conformitate cu prevederile art. art. 12¹, 269-270 Cod de procedură civilă, instanța de judecată,-

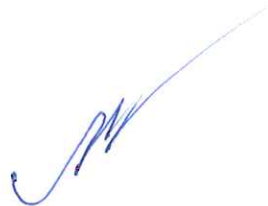
DISPUNE:

Se admite cererea înaintată de SRL „Gordincom”, Gherman Ala, Gherman Pavel privind sesizarea Curții Constituționale de ridicare a excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 2, art. 5 și art. 12 Cod de Procedura Civilă, înaintată în cauza civilă la acțiunea SRL „Gordincom”, Gherman Ala, Gherman Ion, Gherman Pavel către Ministerul Justiției și Procuratura Generală, cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale procuraturii.

Se transmite Sesizarea Curții Constituționale prin intermediul instanței de judecată, împreună cu copia prezentei încheieri.

Încheierea nu se supune niciunei căi de atac.

**Președintele ședinței,
Judecător
Copia corespunde originalului,
Judecător**

Muruianu Maria

Muruianu Maria